

КОНВЕНЦІЯ

про захист цивільного населення під час війни

(укр/рос)

Женева, 12 серпня 1949 року

{Додатково див. [Статус](#) Конвенції}

{Конвенцію ратифіковано із застереженнями [Указом ПВР УРСР від 03.07.1954](#)}

{Див. [Додатковий протокол I](#) від 08.06.1977}

{Див. [Додатковий протокол II](#) від 08.06.1977}

{Див. [Додатковий протокол III](#) від 08.12.2005}

{Про зняття застережень і здійснення заяви див. Закон [№ 3413-IV від 08.02.2006](#)}

Дата підписання:	12.08.1949
Дата набрання чинності:	21.10.1950
Дата ратифікації Української РСР:	03.07.1954
Дата набрання чинності для України:	03.01.1955

Офіційний переклад

Уповноважені, які підписалися нижче, Урядів, представлених на Дипломатичній конференції, що проходила в Женеві з 21 квітня до 12 серпня 1949 року, з метою створення Конвенції про захист цивільного населення під час війни, **домовилися про таке:**

Частина I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Високі Договірні Сторони зобов'язуються дотримуватися та забезпечувати дотримання цієї Конвенції за всіх обставин.

Стаття 2

На додаток до положень, які втілюються в мирний час, ця Конвенція застосовується до всіх випадків оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни.

Конвенція також застосовується до всіх випадків часткової або цілковитої окупації Високої Договірної Сторони, навіть якщо ця окупація не натрапляє на жодний збройний спротив.

Хоча одна з держав, які перебувають у конфлікті, може не бути учасницею цієї Конвенції, держави, які є її учасницями, залишаються зобов'язаними нею у своїх взаємовідносинах. Крім того, вони зобов'язані Конвенцією стосовно зазначеної держави, якщо остання приймає та застосовує її положення.

Стаття 3

У разі збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру й виникає на території однієї з Високих Договірних Сторін, кожна сторона конфлікту зобов'язана застосовувати як мінімум такі положення:

1. З особами, які не беруть активної участі в бойових діях, у тому числі з особами зі складу збройних сил, що склали зброю, а також із тими, хто *hors de combat** унаслідок хвороби, поранення, затримання чи з будь-якої іншої причини, поведуться гуманно, без будь-якої ворожої дискримінації, причиною якої слугують раса, колір шкіри, релігія чи вірування, стать, походження чи майновий стан чи будь-які інші подібні критерії.

* Hors de combat - той, що вийшов з ладу (фр.). - Прим.пер.

Із цією метою є забороненими й залишатимуться забороненими будь-коли та будь-де такі діяння стосовно зазначених вище осіб:

а) насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;

b) захоплення заручників;
c) наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження;
d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні.

2. Підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу.

Безстороння гуманітарна організація, така, як Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту.

Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції.

Застосування попередніх положень не впливає на правовий статус сторін конфлікту.

Стаття 4

Особами, що перебувають під захистом цієї Конвенції, є ті, хто в будь-який момент та за будь-яких обставин опиняються, у разі конфлікту чи окупації, під владою сторони конфлікту або окупаційної держави, громадянами яких вони не є.

Громадяни держави, не зобов'язаної цією Конвенцією, під її захистом не перебувають. Громадяни нейтральної держави, які опиняються на території воюючої держави, та громадяни союзної з воюючою державою не вважаються особами, що перебувають під захистом, тоді, коли держава, громадянами якої вони є, має нормальне дипломатичне представництво в державі, під владою якої вони є.

Проте положення [частини II](#) є ширшими в застосуванні, визначеному в [статті 13](#).

Особи, що перебувають під захистом [Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року](#), або [Женевської конвенції про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року](#), або [Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року](#), не розглядаються як особи, що перебувають під її захистом.

Стаття 5

У випадках, коли на території сторони конфлікту остання пересвідчилася в тому, що окрему особу, що перебуває під захистом, насправді підозрюють у тому, що вона займається діяльністю, ворожою для безпеки держави, або що її залучено до такої діяльності, така окрема особа не має права заявляти про права й переваги, що надає ця Конвенція, через те, що вони, якби виконувалися на користь такої особи, були б такими, що завдають шкоди безпеці такої держави.

Якщо на окупованій території окрему особу, що перебуває під захистом Конвенції, затримано як шпигуна чи диверсанта або як підозрюваного на законній підставі в діяльності, що загрожує безпеці окупаційної держави, у тих випадках, коли цього вимагають настійні міркування воєнної безпеки, ця особа може бути позбавленою прав на зв'язок, які надаються цією Конвенцією.

У кожному із цих випадків такі особи, однак, користуватимуться гуманним поводженням і в разі судового переслідування не позбавлятимуться своїх прав на справедливий і нормальний суд, передбачений цією Конвенцією. Їм будуть також цілком надані в якомога коротший строк, сумісний з безпекою держави або, у відповідному випадку, окупаційної держави, права та переваги, які надаються особі, що перебуває під захистом, відповідно до цієї Конвенції.

Стаття 6

Ця Конвенція повинна застосовуватися з самого початку будь-якого конфлікту або окупації, зазначених у статті 2.

На території сторін конфлікту застосування Конвенції припиняється після загального припинення бойових дій.

На окупованій території застосування цієї Конвенції припиняється через рік після загального припинення бойових дій, але окупаційна держава, настільки, наскільки вона

виконує функції уряду на цій території, буде пов'язана на строк окупації положеннями таких статей цієї Конвенції: [1 - 12](#), [27](#), [29 - 34](#), [47](#), [49](#), [51 - 53](#), [59](#), [61 - 77](#) та [143](#).

Особи, що перебувають під захистом, звільнення, репатріація або влаштування яких відбудуться після строків, будуть протягом зазначеного часу перебувати під захистом цієї Конвенції.

Стаття 7

Крім угод, спеціально передбачених у [статтях 11, 14, 15, 17, 36, 108, 109, 132, 133](#) та [149](#) Високі Договірні Сторони зможуть укласти інші спеціальні угоди з будь-якого питання, що його вони вважали б за доцільне врегулювати окремо. Жодна спеціальна угода не повинна погіршувати становища осіб, які перебувають під захистом, установленим цією Конвенцією, або обмежувати прав, які вона їм надає.

Особи, які перебувають під захистом, продовжують користуватися привілеями цих угод протягом усього часу застосування до них Конвенції, крім випадків спеціального включення інших умов до зазначених вище або пізніше укладених угод, а також крім випадків, коли та чи та сторона конфлікту надасть їм сприятливі умови.

Стаття 8

Особи, які перебувають під захистом, за жодних обставин не можуть відмовлятися, частково або цілком від прав, які їм забезпечують ця Конвенція та спеціальні угоди, згадані в попередній статті, якщо такі є.

Стаття 9

Ця Конвенція застосовується за сприяння та під контролем держав-покровительок, на які покладено охорону інтересів сторін конфлікту. Для цього держави-покровительки можуть призначати крім свого дипломатичного або консульського персоналу делегатів з-поміж своїх громадян або громадян інших нейтральних держав. Названі делегати повинні бути погоджені державою, у якій їм належить виконувати свої обов'язки.

Сторони конфлікту якомога більше сприяють виконанню завдань представників чи делегатів держав-покровительок.

Представники чи делегати держав-покровительок за жодних обставин не повинні виходити за межі своєї місії, яку визначено цією конвенцією.

Вони повинні, зокрема, брати до уваги нагальні потреби безпеки держави, у якій вони виконують свої обов'язки.

Стаття 10

Положення цієї Конвенції не перешкоджають гуманітарній діяльності, яку Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша безстороння гуманітарна організація, за згодою заінтересованих сторін конфлікту, можуть здійснювати для захисту цивільних осіб та надання їм допомоги.

Стаття 11

Високі Договірні Сторони можуть будь-коли домовитися доручити міжнародній організації, яка дає всі гарантії безсторонності й дієвості, виконання обов'язків, що покладаються цією Конвенцією на державу-покровительку.

Коли особи, які перебувають під захистом цієї Конвенції, не мають користі або перестали мати користь від діяльності держави-покровительки або організації, передбаченої у викладеному вище абзаці першому, тоді держава, яка затримує, звертається з проханням до нейтральної держави або такої організації взяти на себе функції, що виконуються відповідно до цієї Конвенції державою-покровителькою, визначеною сторонами конфлікту.

Якщо про захист не можна домовитися відповідним чином, то держава, яка затримує, звертається з проханням надати або приймає пропозицію, з урахуванням положень цієї статті, надати послуги гуманітарної організації, наприклад Міжнародного комітету Червоного Хреста, з узяття на себе виконання гуманітарних функцій, що виконуються державами-покровительками відповідно до цієї Конвенції.

Будь-яка нейтральна держава чи будь-яка організація, яку запросила заінтересована держава або яка сама пропонує свої послуги для цих цілей, повинна діяти з почуттям відповідальності стосовно сторони конфлікту, від якої залежать особи, що перебувають під захистом цієї Конвенції, та повинна надати достатні гарантії того, що вона може взяти на себе відповідні функції та виконувати їх безсторонньо.

Попередні положення не можуть частково скасовуватися спеціальними угодами між державами, одна з яких є обмеженою, навіть тимчасово, у своїх можливостях вільно вести переговори через воєнні події, особливо у випадках, коли всю або значну частину території зазначеної держави окуповано.

Кожного разу, коли в цій Конвенції згадується держава-покровителька, таке згадування стосується й організацій, які заміщають її в розумінні цієї статті.

Положення цієї статті поширюються на випадки та адаптуються до випадків, пов'язаних з громадянами нейтральної держави, які перебувають на окупованій території або які опиняються на території воюючої держави, у якій держава, громадянами якої вони є, не має нормального дипломатичного представництва.

Стаття 12

Держави-покровительки у випадках, коли вони вважатимуть це за потрібне в інтересах осіб, що перебувають під захистом, зокрема в разі розбіжності між сторонами конфлікту з приводу застосування або тлумачення положень цієї Конвенції, надаватимуть свої добрі послуги з метою врегулювання розбіжності.

З цією метою кожна з держав-покровительок може, або на прохання однієї зі сторін, або з власної ініціативи, запропонувати сторонам конфлікту скликати нараду їхніх представників, зокрема властей, відповідальних за осіб, що перебувають під захистом, можливо, на нейтральній, належним чином вибраній території. Сторони конфлікту повинні розглянути такі пропозиції. Держави-покровительки можуть, у разі необхідності, запропонувати для схвалення сторонами конфлікту особу, яка належить до нейтральної держави або яку делегував Міжнародний комітет Червоного Хреста, яку буде запрошено взяти участь у такій нараді.

Частина II

ЗАГАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ВІД ДЕЯКИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ

Стаття 13

Положення частини II стосуються всього населення країн, які перебувають у конфлікті, без будь-якої дискримінації за ознакою, зокрема, раси, національності, релігійних або політичних переконань, і спрямовані на полегшення страждань, спричинених війною.

Стаття 14

У мирний час Високі Договірні Сторони, а після початку бойових дій і сторони конфлікту можуть створювати на своїй території, а в разі необхідності й на окупованих територіях санітарні та безпечні зони та місцевості, організовані в такий спосіб, який дає змогу оберігати від наслідків війни поранених, хворих та осіб похилого віку, дітей до п'ятнадцяти років, вагітних жінок та матерів з дітьми до семи років.

З початком та протягом бойових дій, заінтересовані сторони можуть укласти угоди про взаємне визнання створених ними зон та місцевостей. Із цією метою вони можуть використовувати положення [проекту угоди](#), що додається до цієї Конвенції, з такими змінами, які вони можуть вважати необхідними.

Державам-покровителькам та Міжнародному комітету Червоного Хреста пропонується надавати добрі послуги для полегшення створення та визнання цих санітарних і безпечних зон та місцевостей.

Стаття 15

Будь-яка сторона конфлікту може звернутися безпосередньо або за посередництвом нейтральної держави чи якоїсь гуманітарної організації до протилежної сторони з

пропозицією про створення в районах, де відбуваються бойові дії, нейтралізованих зон, призначених для захисту від наслідків війни таких осіб, без різниці:

а) поранених та хворих комбатантів або некомбатантів;

б) цивільних осіб, які не беруть участі в бойових діях та, перебуваючи в зонах, не виконують жодної роботи воєнного характеру.

Коли відповідні сторони доходять згоди стосовно географічного положення нейтралізованої зони, керівництва нею, постачання продуктів харчування до неї та здійснення контролю над нею, представники сторін конфлікту укладають й підписують письмову угоду. Угода встановлює початок і тривалість нейтралізації зони.

Стаття 16

Поранені та хворі, а також інваліди та вагітні жінки перебувають під особливим захистом і користуються особливим шануванням.

Настільки, наскільки дозволяють воєнні фактори, які необхідно враховувати, кожна сторона конфлікту сприяє заходам, ужитим для розшуку вбитих та поранених, з метою надання допомоги особам, які зазнали корабельної аварії, та іншим особам, що наражаються на серйозну небезпеку, а також з метою захисту їх від пограбування та поганого поводження.

Стаття 17

Сторони конфлікту намагаються укласти місцеві угоди про евакуацію з обложених або оточених зон поранених, хворих, інвалідів, осіб похилого віку, дітей і породілей та про пропуск служителів культу всіх віросповідань, медичного персоналу та санітарного майна на їхньому шляху до таких зон.

Стаття 18

Цивільні лікарні, організовані для надання допомоги пораненим, хворим, інвалідам та породіллям, за жодних обставин не можуть бути об'єктом нападу, натомість вони завжди користуються повагою сторін конфлікту й перебуватимуть під їхнім захистом.

Держави, які є сторонами конфлікту, забезпечують усі цивільні лікарні свідоцтвами, які підтверджують, що вони є цивільними лікарнями та що будівлі, які вони займають, не використовуються для жодних цілей, які могли б позбавити ці лікарні захисту відповідно до статті 19.

Цивільні лікарні позначаються емблемою, передбаченою в статті 38 [Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року](#), але тільки якщо на це є дозвіл держави.

Сторони конфлікту намагаються, наскільки на це дозволяють воєнні фактори, які необхідно брати до уваги, уживати необхідних заходів для того, щоб зробити розпізнавальні емблеми, якими позначаються цивільні лікарні, чітко помітними сухопутним, повітряним та морським силам супротивника для усунення можливості будь-якої ворожої дії.

З огляду на небезпеки, яким лікарні можуть піддаватися через свою близькість до воєнних об'єктів, рекомендується розташовувати такі лікарні якнайдалі від таких об'єктів.

Стаття 19

Захист, на який мають право цивільні лікарні, не може припинитися, якщо вони використовуються, крім виконання гуманітарних обов'язків, для вчинення дій, шкідливих для супротивника. Захист, однак, може бути припинено лише після відповідного попередження, у якому в усіх відповідних випадках встановлено обґрунтований строк, і після того, як таке попередження залишилося без уваги.

Те, що в цих лікарнях лікуються поранені та хворі із числа особового складу збройних сил, або наявність стрілецької зброї та боєприпасів, вилучених у таких комбатантів, але ще не зданих відповідним службам, не вважається діями, шкідливими для супротивника.

Стаття 20

Особи, які займаються регулярно й виключно обслуговуванням та адмініструванням цивільних лікарень, у тому числі персонал, призначений для пошуку, підбирання,

транспортування та лікування поранених і хворих цивільних осіб, інвалідів та породілей, користуються повагою та перебувають під захистом.

На окупованих територіях та в зонах бойових дій зазначений вище персонал розпізнається за допомогою посвідчення особи, що підтверджує його статус, з фотокарткою власника та рельєфною печаткою відповідального органу, а також за допомогою проштемпельованої водостійкої пов'язки, яку він носить на лівій руці під час виконання ним службових обов'язків. Ця пов'язка видається державою й має емблему, передбачену в статті 38 [Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року](#).

Інший персонал, зайнятий обслуговуванням та адмініструванням цивільних лікарень, має право на повагу й захист, а також на носіння пов'язки, передбаченої в умовах, установлених у цій статті, відповідно до них під час виконання ним таких обов'язків. У посвідченні особи зазначаються обов'язки, для виконання яких його найнято.

Адміністрація кожної лікарні завжди надає компетентним національним або окупаційним органам влади оновлений список такого персоналу.

Стаття 21

Колони автомобілів або санітарні поїзди на суші чи на спеціально оснащених судах на морі, які перевозять поранених і хворих цивільних осіб, інвалідів та породілей, користуються повагою та захищаються так само, як і лікарні, передбачені в [статті 18](#), і позначаються, за згодою держави, демонстрацією відмітної емблеми, передбаченої в статті 38 [Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року](#).

Стаття 22

Літальні апарати, призначені виключно для транспортування поранених і хворих цивільних осіб, інвалідів та породілей або для транспортування медичного персоналу й санітарного майна, не можуть бути атаковані, натомість користуються повагою, коли вони летять на висоті, в час та за маршрутами, які спеціально погоджені всіма заінтересованими сторонами конфлікту.

Вони можуть бути позначені відмітною емблемою, передбаченою в статті 38 [Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року](#).

Якщо не погоджено інше, то польоти над ворожою територією або територією, окупованою супротивником, забороняються.

Такі літальні апарати повинні виконувати кожну вимогу приземлитися. У разі приземлення на вимогу літальний апарат зі своїми пасажирами може продовжувати свій політ після огляду, якщо такий є.

Стаття 23

Кожна Висока Договірна Сторона дозволяє вільне пропускання всіх посилок з медикаментами та санітарними матеріалами, а також предметами, необхідними для виконання релігійних обрядів, які призначаються виключно для цивільного населення іншої Високої Договірної Сторони, навіть якщо ця остання є ворожою. Вона також дозволяє вільне пропускання всіх посилок з найважливішими продуктами харчування, одягом і тонізуючими засобами, призначеними для дітей, молодших 15 років, вагітних жінок та породілей.

Зобов'язання Високої Договірної Сторони забезпечувати вільний пропуск усіх посилок, зазначених у попередньому абзаці, виконується за умови, що ця Сторона може пересвідчитися в тому, що немає причин боятися:

- a) що посилки можуть потрапити не за призначенням, або
- b) що контроль може бути неефективним, або
- c) що посилки можуть очевидно сприяти успіху воєнних зусиль або економіки супротивника, будучи заміною товарів, які в іншому разі супротивник повинен був би

забезпечити чи виробити, або вивільняючи сировину, матеріали і робочу силу, необхідні для виробництва таких товарів.

Держава, яка дозволяє пропускання посилок, зазначених в абзаці першому цієї статті, може поставити умовою такого дозволу, щоб розподіл їх адресатам виконувався під контролем на місці доставки з боку держав-покровительок.

Пересилання таких посилок здійснюватиметься, і держава, яка дозволяє їхнє вільне пропускання, повинна мати право встановлювати технічні умови, за яких воно дозволяється.

Стаття 24

Сторони конфлікту вживатимуть усіх необхідних заходів для того, щоб діти до 15 років, які осиротіли чи були розлучені зі своїми сім'ями внаслідок війни, не залишалися напризволяще, а також для того, щоб полегшити, за будь-яких обставин, догляд за ними, виконання обрядів, пов'язаних з їхнім віросповіданням, та їхню освіту. Якщо це буде можливо, їхню освіту слід доручати особам з такими самими культурними традиціями.

Сторони конфлікту сприятимуть прийманню цих дітей нейтральною країною на час конфлікту за згодою держави-покровительки, якщо така є, та коли гарантується додержання принципів, викладених в абзаці першому.

Крім того, вони намагатимуться вжити необхідних заходів для того, щоб особу усіх дітей до 12 років можна було встановити завдяки спеціальним медальйонам або якимось інакше.

Стаття 25

Кожна особа, яка знаходиться на території однієї зі сторін конфлікту або на окупованій нею території, зможе повідомляти членам своєї сім'ї, де б вони не були, а також отримувати від них відомості суто сімейного характеру. Ця кореспонденція повинна пересилатися швидко й без невиправданого зволікання.

Якщо внаслідок обставин, що склалися, обмін сімейною кореспонденцією звичайною поштою ускладнений або неможливий, заінтересовані сторони конфлікту повинні звернутися до нейтрального посередника, такого як, наприклад, Центральне агентство, зазначене в [статті 140](#), для того, щоб визначити разом з ним, як найліпше забезпечити виконання ними своїх зобов'язань, зокрема з допомогою національних товариств Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева та Сонця).

Якщо сторони конфлікту визнають за доцільне обмежити сімейне листування, такі обмеження можуть полягати лише у вимозі обов'язкового використання стандартних формулярів, на яких можна написати 25 слів будь-якого тексту, та обмежити листування до одного разу на місяць.

Стаття 26

Кожна зі сторін конфлікту повинна полегшувати пошуки, які здійснюють члени розлучених війною сімей з метою встановлення контакту, та, наскільки це можливо, об'єднання. Вона, зокрема, повинна підтримувати діяльність організацій, які присвячують себе цій справі, коли вони визнані цією стороною та поважають заходи безпеки, яких вона вживає.

Частина III

СТАТУС ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ЗАХИСТОМ, ТА ПОВОДЖЕННЯ З НИМИ

Розділ I

ПОЛОЖЕННЯ, СПІЛЬНІ ДЛЯ ТЕРИТОРІЙ СТОРІН КОНФЛІКТУ ТА ДЛЯ ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Стаття 27

Особи, що перебувають під захистом, мають право за будь-яких обставин, на особисту повагу, повагу до своєї честі, права на сім'ю, їхніх релігійних переконань та обрядів, звичок

та звичаїв. До них завжди слід ставитися гуманно й захищати їх, зокрема, від будь-якого акту насильства чи залякування, від образ та цікавості натовпу.

Жінки потребують особливого захисту від будь-якого зазіхання на їхню честь, і, зокрема, захисту від згвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню моральність.

З урахуванням положень стосовно здоров'я, віку та статі, сторона конфлікту, під владою якої є особи, що перебувають під захистом, має право поводитися з усіма ними однаково, без жодної дискримінації, зокрема стосовно раси, релігії або політичних переконань.

Проте сторони конфлікту повинні застосовувати до осіб, що перебувають під захистом, таких заходів контролю чи безпеки, які будуть визнані за необхідні під час ведення війни.

Стаття 28

Присутність будь-якої особи, яка перебуває під захистом, у будь-яких пунктах чи районах не може бути використана для захисту цих місць від воєнних операцій.

Стаття 29

Сторона конфлікту, під владою якої є особи, що перебувають під захистом, відповідає за поведження своїх представників із цими особами, причому це не знімає особистої відповідальності з таких представників.

Стаття 30

Особам, що перебувають під захистом, будуть надані всі можливості звертатися до держав-покровительок, до Міжнародного комітету Червоного Хреста, до Національного товариства Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева та Сонця) країни, у якій перебувають, а також до будь-якої іншої організації, яка зможе надати їм допомогу.

Власті сприятимуть цим організаціям в межах, які дозволяють умови війни або вимоги безпеки.

Крім візитів делегатів держав-покровительок та Міжнародного комітету Червоного Хреста, передбачених [статтею 143](#), держави, під владою яких є особи, що перебувають під захистом, або окупаційні держави сприятимуть, у міру можливого, відвідуванню представниками інших організацій, метою яких є надання духовної або матеріальної допомоги, осіб, що перебувають під захистом.

Стаття 31

Жодний примус фізичного чи морального порядку не може застосовуватися до осіб, які перебувають під захистом, зокрема з метою отримання від них або від третіх осіб якихось відомостей.

Стаття 32

Високі Договірні Сторони спеціально дають згоду на те, що їм забороняється застосування будь-яких заходів, які можуть завдати фізичних страждань або призвести до знищення осіб, що перебувають під захистом, які є під їхньою владою. Ця заборона поширюється не лише на вбивства, тортури, тілесні покарання, калічення та медичні чи наукові дослідження, які не викликані потребою лікування особи, що перебуває під захистом, а й на будь-яке інше брутальне поведження з боку як цивільних, так і військових властей.

Стаття 33

Жодну особу, що перебуває під захистом, не може бути покарано за правопорушення, якого вона не вчинила особисто. Колективні покарання, так само як і будь-які залякування чи терор, забороняються.

Пограбування забороняються.

Репресалії стосовно осіб, які перебувають під захистом, та їхнього майна забороняються.

Стаття 34

Захоплення заручників забороняється.

Розділ II

ІНОЗЕМЦІ НА ТЕРИТОРІЇ ОДНІЄЇ ЗІ СТОРІН КОНФЛІКТУ

Стаття 35

Будь-яка особа, що перебуває під захистом, яка захотіла би залишити територію на початку чи під час конфлікту, матиме право це зробити, якщо її виїзд не суперечить національним інтересам держави. Розгляд заяв про виїзд повинен відбуватися за встановленою процедурою, і рішення повинно прийматися у якомога скоріше. Ті особи, які отримують дозвіл на виїзд, зможуть забезпечити себе необхідними для поїздки грошима та взяти з собою, в розумних межах, достатню кількість речей та предметів особистого вжитку.

Особи, яким буде відмовлено в дозволі залишити територію, мають право на розгляд цієї відмови в найкоротший строк відповідним судом або адміністративним органом, призначеним для цього державою, яка затримує.

Якщо таке клопотання було подано, представники держави-покровительки зможуть, коли це дозволяють міркування безпеки, або коли заінтересовані особи не виступають проти, отримати повідомлення про причини відмови стосовно будь-якого клопотання про дозвіл залишити територію, та повідомлення, якомога скоріше, прізвищ усіх осіб, яким було відмовлено у такому дозволі.

Стаття 36

Для виїздів, дозволених відповідно до попередньої статті, повинні бути створені задовільні умови з погляду безпеки, гігієни здоров'я та харчування. Усі пов'язані із цим витрати від пункту виїзду з території держави, яка затримує, повинна взяти на себе країна, до якої вони виїжджають, або у разі перебування у нейтральній країні, держава, громадяни якої користуються такою можливістю. Практичні умови таких переміщень визначатимуть, у разі необхідності, спеціальні угоди між заінтересованими державами.

Зазначене вище не стосується спеціальних угод, які можуть укласти сторони конфлікту стосовно обміну та репатріації їхніх громадян, що опинилися під владою супротивника.

Стаття 37

До осіб, що перебувають під захистом, які відбувають попереднє ув'язнення або покарання у місцях позбавлення волі, слід ставитися гуманно протягом періоду їхнього ув'язнення.

Після звільнення вони мають право звернутися з проханням залишити територію згідно з попередніми статтями.

Стаття 38

За винятком особливих заходів, передбачених цією Конвенцією, зокрема [статтями 27 та 41](#), становище осіб, що перебувають під захистом, в цілому продовжуватиме регулюватися положеннями про статус іноземців у мирний час. У будь-якому разі їм надаватимуться такі права:

1) вони матимуть змогу отримувати індивідуальну або колективну допомогу, що їм надсилатиметься.

2) вони матимуть право на медичну допомогу та лікування в лікарні такою настільки, наскільки й громадяни держави, на території якої вони перебувають, якщо цього вимагає стан їхнього здоров'я.

3) вони матимуть право сповідувати свою релігію та отримувати духовну підтримку від служителів їхньої віри.

4) якщо вони перебувають на території, що є особливо небезпечною у зв'язку з веденням воєнних дій, вони матимуть право залишити цей регіон, так само як і громадяни держави, на території якої вони перебувають.

5) діти віком до п'ятнадцяти років, вагітні жінки та матері дітей віком до семи років матимуть право скористатися перевагами настільки, наскільки й громадяни держави, на території якої вони перебувають.

Стаття 39

Особи, що перебувають під захистом, які внаслідок воєнних дій втратили свій заробіток, повинні бути забезпечені можливістю отримати оплачувану роботу. З міркувань безпеки та враховуючи положення [статті 40](#), така можливість повинна бути забезпечена на такому самому рівні, як і для громадян держави, на території якої перебувають ці особи.

Якщо державою - стороною конфлікту здійснюється контроль над особами, що перебувають під захистом, який призводить до неспроможності останніх забезпечити свою життєдіяльність, і, особливо, якщо таким особам з міркувань безпеки відмовляють у наданні оплачуваної роботи на задовільних для них умовах, згадана вище держава повинна забезпечити їх та осіб, яких вони утримують засобами для існування.

У будь-якому разі, особи, що перебувають під захистом, мають право отримувати грошову допомогу від країни, громадянами якої вони є, від держави-покровительки або від організацій з надання підтримки, зазначених у [статті 30](#).

Стаття 40

Особи, що перебувають під захистом, можуть бути зайняті на примусових роботах виключно настільки, наскільки й громадяни держави - сторони конфлікту, на території якої вони перебувають.

Якщо особи, що перебувають під захистом, є громадянами держави-супротивниці, їх можна залучати лише до таких видів примусових робіт, виконання яких є необхідним для забезпечення продуктів харчування, житла, одягу, транспорту та здоров'я людей і які не є безпосередньо пов'язаними з проведенням воєнних операцій.

У випадках, зазначених у двох попередніх абзацах, особи, що перебувають під захистом, залучені до примусових робіт прирівнюються у правах до громадян цієї держави стосовно умов та гарантій праці, зокрема це стосується зарплатні, тривалості робочого дня, одягу та обладнання, попередньої підготовки та компенсації за нещасні випадки на виробництві та хвороби.

У разі порушення згаданих вище положень, особам, що перебувають під захистом, дозволяється скористатися своїм правом на оскарження згідно зі [статтею 30](#).

Стаття 41

Якщо держава, під владою якої можуть бути особи, що перебувають під захистом, визнає заходи контролю, згадані у цій Конвенції, недостатніми, то вона, однак, не зможе вживати заходів, жорсткіших, ніж примусове поселення на певній території або інтернування згідно з положеннями [статей 42](#) та [43](#).

Під час застосування положень абзацу другого [статті 39](#) стосовно осіб, від яких вимагається залишити їхнє постійне місце проживання у зв'язку з рішенням про переселення їх на іншу визначену територію, держава, яка затримує, повинна максимально точно дотримуватись вимог стосовно забезпечення їхнього добробуту, зазначених у [розділі IV частини III](#) цієї Конвенції.

Стаття 42

Розпорядження стосовно інтернування або примусового виселення осіб, що перебувають під захистом, може бути видане лише тоді, коли це є абсолютно необхідним для забезпечення безпеки держави, яка затримує.

Якщо будь-яка особа через представників держави-покровительки добровільно звертається з проханням про її інтернування і якщо це є необхідним через її особисте становище, особу буде інтерновано державою, під владою якої вона є.

Стаття 43

Будь-яка особа, що перебуває під захистом, яку було інтерновано або примусово поселено на визначеній території, матиме право на перегляд цього рішення у найкоротший строк відповідним судом або адміністративним органом, призначеним з цією метою державою. Якщо рішення про інтернування або примусове поселення на визначеній території залишається чинним, суд або адміністративний орган повинен періодично, принаймні двічі на рік переглядати справу цієї особи, щоб вносити сприятливі зміни до попереднього рішення, якщо це дозволяють обставини.

Якщо особи, що перебувають під захистом, не заперечують, держава, яка затримує, повинна в найкоротший строк повідомляти державі-покровительці прізвища всіх осіб, що перебувають під захистом, яких було інтерновано або примусово поселено на визначених територіях, або прізвища осіб, яких було звільнено з місць інтернування або примусового поселення. Державу-покровительку слід також у найкоротший строк повідомляти про рішення судів та органів згаданих в абзаці першому цієї статті, дотримуючись таких самих умов.

Стаття 44

Застосовуючи заходи контролю, зазначені в цій Конвенції, держава, яка затримує, не повинна вороже поводитися з біженцями, які фактично не перебувають під захистом жодного уряду, лише на підставі їхньої юридичної належності до держави-супротивниці.

Стаття 45

Особи, що перебувають під захистом, не можуть бути передані державі, яка не є учасницею Конвенції.

Це положення не може перешкоджати репатріації осіб, що перебувають під захистом, або їхньому поверненню до країни їхнього проживання після закінчення воєнних дій.

Особи, що перебувають під захистом, можуть бути передані державою, яка затримує, лише державі, яка є учасницею цієї Конвенції, і лише тоді, коли держава, яка затримує, упевниться в бажанні та спроможності цієї держави виконувати положення Конвенції. Якщо за таких умов передача осіб, що перебувають під захистом, відбулась, відповідальність за виконання положень Конвенції покладається на державу, яка погодилась їх прийняти протягом періоду, на який вони будуть їй довірені. Однак, якщо ця держава не дотримається положень Конвенції стосовно будь-якого важливого питання, держава, яка здійснила передачу осіб, що перебувають під захистом, повинна після письмового повідомлення держави-покровительки вжити ефективних заходів, щоб виправити ситуацію або повинна звернутися з вимогою про повернення осіб, що перебувають під захистом. Така вимога повинна бути задоволена.

Особу, що перебуває під захистом, за будь-яких обставин не може бути передано країні, де існує можливість її переслідування за політичні чи релігійні переконання.

Положення цієї статті не є перешкодою для видачі осіб, що перебувають під захистом, яких звинувачують у порушенні кримінального законодавства на підставі угод, укладених до початку воєнних дій.

Стаття 46

Обмежувальні заходи, яких ужито стосовно осіб, що перебувають під захистом, будуть скасовані у найкоротший строк після припинення воєнних дій, якщо цього не було зроблено раніше.

Обмежувальні заходи, яких ужито стосовно майна осіб, що перебувають під захистом, будуть скасовані у найкоротший строк після припинення воєнних дій відповідно до законодавства держави, яка затримує.

Розділ III ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ

Стаття 47

Особи, що перебувають під захистом, які знаходяться на окупованій території не будуть у жодному разі та жодним чином позбавлені переваг цієї Конвенції у зв'язку з будь-якими змінами, запровадженими стосовно керівних установ чи управління цією територією внаслідок її окупації, або у зв'язку з будь-якою угодою, укладеною між властями окупованої території та властями окупаційної держави, або у зв'язку з анексією окупаційною державою всієї або частини окупованої території.

Стаття 48

Особи, що перебувають під захистом, які не є громадянами держави, територію якої окуповано можуть скористатися правом залишити цю територію за умови дотримання

положень, передбачених [статтею 35](#) і рішення пов'язані з цим повинні прийматися згідно з процедурою, яку встановить окупаційна держава відповідно до зазначеної статті.

Стаття 49

Забороняється, незалежно від мотивів, здійснювати примусове індивідуальне чи масове переселення або депортацію осіб, що перебувають під захистом, з окупованої території на територію окупаційної держави або на територію будь-якої іншої держави, незалежно від того, окупована вона чи ні.

Однак окупаційна держава може здійснювати загальну або часткову евакуацію з певної території, якщо це є необхідним для забезпечення безпеки населення або зумовлено особливо вагомими причинами військового характеру. Проведення таких евакуацій не може передбачати переміщення осіб, що перебувають під захистом, за межі окупованої території за винятком випадків, коли цього неможливо уникнути з матеріальних причин. Особи, яких було евакуйовано в такий спосіб, повинні бути відправлені додому відразу після припинення воєнних дій на цій території.

Окупаційна держава, що здійснює таке переміщення або евакуацію повинна в межах своїх можливостей максимально забезпечити розміщення осіб, що перебувають під захистом, у належних приміщеннях, а також забезпечити щоб власне переміщення відбувалось у задовільних умовах з погляду санітарії, здоров'я, безпеки та харчування, а також те, що члени однієї сім'ї не будуть розлучені.

Одразу після здійснення переміщень або евакуації, про них слід повідомити державі-покровительці.

Окупаційна держава не повинна затримувати осіб, що перебувають під захистом, на території, що є особливо небезпечною у зв'язку з веденням воєнних дій, за винятком випадків, коли це є необхідним для забезпечення безпеки населення або у зв'язку з особливо вагомими причинами військового характеру.

Окупаційна держава не повинна здійснювати переміщення або депортації частини свого громадянського населення на територію, яку вона окупує.

Стаття 50

Окупаційна держава повинна в співробітництві з державними та місцевими органами влади сприяти належному функціонуванню закладів, відповідальних за піклування про дітей і їхню освіту.

Окупаційна держава повинна вжити всіх необхідних заходів для полегшення процедури встановлення особи дітей та реєстрації їхніх сімейних зв'язків. Вона за будь-яких обставин не повинна змінювати їхнього громадянського статусу або вносити їх до списків підконтрольних їй формувань або організацій.

Якщо місцеві установи виявляться неспроможними забезпечити утримання та освіту дітей, окупаційна держава повинна вжити всіх необхідних заходів, щоб забезпечити ними дітей, які втратили батьків чи були з ними розлучені в результаті війни і які не мають можливості отримати необхідне піклування з боку близького родича або друга; навчання повинно здійснюватися по можливості особами їхньої національності, мови та релігії.

Спеціальний відділ бюро, створеного згідно зі [статтею 136](#) повинен вживати всіх необхідних заходів для встановлення особи дітей, якщо існують сумніви стосовно їхньої особи. Дані про їхніх батьків та інших близьких родичів, якими вони володітимуть необхідно також реєструвати.

Окупаційна держава не повинна перешкоджати реалізації будь-яких преференційних заходів стосовно надання харчування, медичної допомоги та забезпечення захисту постраждалих внаслідок війни, реалізація яких була затверджена до початку окупації з метою сприяння дітям віком до 15 років, вагітним жінкам та матерям дітей віком до 7 років.

Стаття 51

Окупаційна держава не має права примушувати осіб, що перебувають під захистом, служити в її збройних чи допоміжних силах.

Окупаційна держава може залучати до примусових робіт лише осіб, що перебувають під захистом, яким виповнилося 18 років, і лише до такої роботи, яка є необхідною для забезпечення потреб окупаційної армії або для належного забезпечення населення окупованої країни комунальними послугами, продуктами харчування, житлом, одягом, транспортом та медичними послугами. Особи, що перебувають під захистом, не можуть бути примушені виконувати будь-яку роботу, що передбачала б їхню участь у воєнних операціях. Окупаційна держава не може вимагати від осіб, що перебувають під захистом, застосовувати силу для забезпечення безпеки приміщень, де вони виконують доручену їм роботу.

Робота повинна виконуватись лише в межах окупованої території, на якій знаходяться ці особи. Кожна така особа, наскільки це дозволяють обставини, повинна бути залишена на своєму звичайному місці роботи. Робота повинна належним чином оплачуватись та відповідати фізичним та інтелектуальним можливостям робітників. Дія чинного в окупованій країні законодавства, яким регулюються умови та гарантії праці, зокрема що стосується зарплатні, робочих годин, обладнання, попередньої підготовки та компенсації за виробничі травми та хвороби поширюватиметься на осіб, що перебувають під захистом, залучених до роботи зазначеної в цій статті.

У жодному разі примусове залучення до праці не повинно передбачати участі робітників в організаціях військового або напіввійськового характеру.

Стаття 52

Жодний контракт, угода чи положення не можуть обмежувати права робітника добровільного чи недобровільного, де б він не знаходився, звертатися до представників держави-покровительки з проханням про її покровительство.

Будь-які заходи, що мають на меті спричинити безробіття чи обмежити можливості працевлаштування для робітників окупованої території, щоб примусити їх працювати на окупаційну державу, забороняються.

Стаття 53

Будь-яке знищення окупаційною державою рухомого чи нерухомого майна, що є індивідуальною або колективною власністю приватних осіб чи держави, або інших громадських установ чи соціальних або кооперативних організацій забороняється, за винятком випадків, коли це є необхідним для проведення воєнних операцій.

Стаття 54

Окупаційній державі забороняється змінювати статус посадових осіб чи суддів на окупованих територіях або вживати стосовно них будь-яких заходів примусу, якщо вони утримуватимуться від виконання своїх обов'язків з міркувань совісті.

Ця заборона не становить перешкоди для виконання [абзацу другого статті 51](#). Вона не впливає на право окупаційної держави звільняти посадових осіб з посад, які вони обіймають.

Стаття 55

Окупаційна держава зобов'язана за допомогою усіх наявних засобів забезпечувати населення продуктами харчування та медичними матеріалами; зокрема, постачати необхідні продукти харчування, медичні матеріали та інші припаси, якщо ресурсів окупованої території виявиться недостатньо.

Окупаційна держава може реквізувати харчові та інші припаси, а також медичні матеріали, що знаходяться на окупованій території виключно для потреб окупаційних сил та співробітників адміністрації і лише враховуючи потреби громадянського населення. За умов дотримання положень інших міжнародних конвенцій, окупаційна держава повинна вжити заходів для забезпечення справедливої компенсації будь-якої реквізиції.

Держава-покровителька має право будь-коли здійснити перевірку стану постачання продуктів харчування та медичних матеріалів на окупованій території, за винятком випадків, коли діють тимчасові обмеження, спричинені особливо важливими воєнними потребами.

Стаття 56

Окупаційна держава зобов'язана за допомогою всіх наявних засобів та в співробітництві з державними та місцевими органами влади забезпечувати та підтримувати діяльність медичних та лікарняних установ, а також забезпечити та підтримувати на окупованій території умови задовільні з погляду охорони здоров'я та санітарії, зокрема, вдаючись до вживання та проведення профілактичних та запобіжних заходів, необхідних для запобігання поширенню інфекційних захворювань та епідемій. Медичному персоналу усіх категорій буде дозволено виконувати свої обов'язки.

При створенні нових лікарень на окупованій території за відсутності тут компетентних органів, окупаційна влада повинна, якщо це необхідно, офіційно визнати ці лікарні згідно зі [статтею 18](#). За подібних обставин окупаційна влада повинна також офіційно визнати медичний персонал та транспортні засоби відповідно до положень [статей 20](#) та [21](#).

Ухвалюючи рішення про проведення заходів з охорони здоров'я та забезпечення задовільних санітарних умов та під час реалізації цих заходів окупаційна держава повинна враховувати моральні та етичні вимоги населення окупованої території.

Стаття 57

Окупаційна держава може реквізувати громадські лікарні лише тимчасово і лише в разі нагальної потреби в лікуванні поранених та хворих військовослужбовців за умови, що своєчасно буде вжито належних заходів стосовно забезпечення догляду та лікування пацієнтів, що знаходяться у цих лікарнях, а також для забезпечення потреби громадянського населення у лікарняному догляді.

Майно та запаси громадських лікарень не можуть бути реквізовані доти, доки вони є необхідними для потреб громадянського населення.

Стаття 58

Окупаційна держава повинна дозволити релігійним служителям надавати духовну підтримку їхнім одновірцям.

Окупаційна держава також прийматиме посилки, у яких містяться книжки та предмети, необхідні для задоволення релігійних потреб, та сприятиме їхньому розповсюдженню на окупованій території.

Стаття 59

Якщо усе або частина населення окупованої території отримують недостатній обсяг постачань, окупаційна держава повинна погодитись вжити заходів, спрямованих на надання підтримки цьому населенню і повинна сприяти реалізації цих заходів усіма наявними у неї засобами.

Така допомога може надходити як з боку держав, так і з боку незалежних гуманітарних організацій, таких, як Міжнародний комітет Червоного Хреста, і повинна, зокрема, передбачати забезпечення посилками, що містять продукти харчування, медичні матеріали та одяг.

Усі Договірні Сторони повинні дозволити вільне перевезення таких посилок та забезпечити їхню охорону.

Держава, яка надає право на вільне ввезення посилок на територію, окуповану супротивною стороною, повинна, однак, мати право на огляд посилок та контроль за їхнім перевезенням відповідно до визначеного строку та маршруту, і за сприяння держави-покровительки пересвідчитись, що ці посилки використовуватимуться для надання допомоги населенню, яке її потребує, а не в інтересах окупаційної держави.

Стаття 60

Вантажі допомоги жодним чином не позбавляють окупаційну державу зобов'язань, що покладаються на неї відповідно до [статей 55](#), [56](#) та [59](#). Окупаційна держава не повинна в жодному разі змінювати призначення цих вантажів, за винятком випадків, коли в цьому є особлива потреба, в інтересах населення окупованої території та за згодою держави-покровительки.

Стаття 61

Розповсюдження вантажів допомоги, зазначених у попередніх статтях повинно здійснюватись за сприяння та під контролем держави-покровительки. Цей обов'язок може бути передано нейтральній державі, Міжнародному комітету Червоного Хреста чи будь-якій іншій незалежній гуманітарній організації за згодою окупаційної держави та держави-покровительки.

Такі вантажі допомоги звільняються від усіх видів оплат, податків та митних зборів, за винятком випадків, коли це необхідно в інтересах економіки цієї території.

Усі сторони контракту повинні докладати всіх зусиль, щоб дозволити безоплатне перевезення та транспортування вантажів допомоги, що направляються на окуповані території.

Стаття 62

Коли це не суперечить особливим вимогам безпеки, особи, що перебувають під захистом, зможуть також отримувати допомогу, що надсилається їм особисто.

Стаття 63

За умов дотримання тимчасових та виняткових заходів, які запроваджуються окупаційною державою з особливо важливих міркувань безпеки:

а) визнані національні Товариства Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева та Сонця) матимуть змогу продовжувати свою діяльність, яка відповідає принципам Червоного Хреста, визначеним на міжнародних конференціях організації Червоного Хреста. Іншим організаціям з надання допомоги буде дозволено продовжувати їхню гуманітарну діяльність за таких самих умов;

б) Окупаційна держава не має права вимагати будь-якої зміни персоналу чи структури цих організацій, що може негативно позначитись на згаданій вище діяльності.

Таким самим принципам повинна відповідати діяльність персоналу чи спеціальних організацій невійськового характеру, які вже існують або можуть бути засновані з метою забезпечення умов життя громадянського населення шляхом сприяння функціонуванню основних служб громадського користування, розподілення допомоги та організації рятувальних операцій.

Стаття 64

Кримінальне законодавство окупованої території залишається чинним, за винятком випадків, коли дія його скасовується або призупиняється окупаційною державою, якщо це законодавство становить загрозу безпеці окупаційної держави або є перешкодою виконання цієї Конвенції. Враховуючи згадане вище, та з огляду на необхідність забезпечення ефективного судочинства, суди окупованої території продовжуватимуть виконувати свої функції стосовно розгляду правопорушень, визначених цим законодавством.

Окупаційна держава, однак, може поширювати на населення окупованої території дію положень, які є необхідними для виконання нею зобов'язань, що покладаються на неї відповідно до цієї Конвенції, підтримання ефективного управління територією, забезпечення безпеки окупаційної держави, особового складу та власності окупаційних сил та адміністрації, а також об'єктів та комунікаційних ліній, які ними використовуються.

Стаття 65

Положення про кримінальну відповідальність, які ухвалюються окупаційною державою можуть набирати чинності лише після того, як їх опубліковано та доведено до відома населення їхньою рідною мовою. Ці положення не повинні мати зворотної сили.

Стаття 66

У разі порушення положень про кримінальну відповідальність, ухвалених окупаційною державою на підставі [абзацу другого статті 64](#), окупаційна держава може передавати обвинувачених своїм неполітичним військовим судам, які належним чином організовані за умови їхнього розташування на окупованій території. Апеляційні суди повинні функціонувати переважно на території окупованої держави.

Стаття 67

Суди повинні діяти лише відповідно до тих законодавчих положень, які були чинними до моменту скоєння правопорушення і які відповідають загальним принципам права, зокрема принципу відповідності покарання правопорушенню.

Стаття 68

Якщо особи, що перебувають під захистом, скоюють правопорушення з метою завдання шкоди виключно окупаційній державі і якщо це правопорушення не є замахом на життя чи фізичну недоторканість представників особового складу окупаційних військ чи адміністрації, не становить серйозної колективної загрози й не завдає великої шкоди майну окупаційних військ або адміністрації чи об'єктам, які ними використовуються, то такі особи підлягають інтернуванню або ув'язненню, за умови, що строк цього інтернування або ув'язнення є відповідним ступеню важкості скоєного ними правопорушення. Крім того, інтернування або ув'язнення повинні бути єдиними видами покарання, що передбачають позбавлення волі, які застосовуватимуться до осіб, що перебувають під захистом, у разі скоєння ними згаданих вище правопорушень. Суди, дія яких передбачена [статтею 66](#) цієї Конвенції мають право на власний розсуд замінити ув'язнення інтернуванням на той самий строк.

Положення про кримінальну відповідальність, ухвалені окупаційною державою згідно з [статтями 64](#) та [65](#) можуть передбачати покарання осіб, що перебувають під захистом, через смертну кару лише у разі визнання їх винними у шпіонажі, здійсненні серйозних актів диверсії проти військових об'єктів окупаційної держави або скоєнні умисних правопорушень, які призвели до смерті однієї чи більше осіб, та за умови, що законодавство окупованої території, яке було чинним до початку окупації передбачало покарання через смертну кару за скоєння таких злочинів.

Смертний вирок особі, що перебуває під захистом, може бути призначений лише тоді, коли суд приділив особливу увагу тому, що обвинувачений не є громадянином окупаційної держави, а отже, - не є пов'язаним з нею жодними зобов'язаннями вірності.

У жодному разі смертної кари не може бути призначено особі, що перебуває під захистом, яка на момент скоєння злочину не досягла 18-річного віку.

Стаття 69

У всіх випадках строк попереднього ув'язнення буде зараховуватися до будь-якого строку тюремного ув'язнення, до якого було засуджено особу, що перебуває під захистом.

Стаття 70

Окупаційна держава не має права здійснювати арешт, переслідування або висувати обвинувачення проти осіб, що перебувають під захистом, за вчинки або переконання скоєні або виражені ними до початку окупації або протягом періоду її тимчасового припинення, за винятком випадків порушення законів або звичаїв війни.

Арешт, переслідування, висунення обвинувачень та депортація за межі окупованої території громадян окупаційної держави, які до початку конфлікту шукали притулок на окупованій території можуть здійснюватись лише в разі скоєння ними злочину після початку воєнних дій, або за кримінальні злочини, скоєні до початку воєнних дій, за які згідно із законодавством окупованої держави передбачалась би видача злочинця у мирний період.

Стаття 71

Компетентні судові органи окупаційної держави не мають права виносити будь-якого вироку без розгляду справи відповідно до встановленого процесуального порядку.

Особам, проти яких висунуто обвинувачення з боку окупаційної держави, слід негайно повідомити про це в письмовій формі, зрозумілою для них мовою з викладом усіх подробиць обвинувачення, яке проти неї висувається та притягнути її до судової відповідальності у найкоротший строк. Державі-покровительці повинно бути повідомлено про будь-яке переслідування, розпочате окупаційною державою проти особи, що перебуває під захистом, у зв'язку із скоєнням ними злочинів, за які передбачається покарання через смертний вирок або ув'язнення на строк понад два роки; окупаційна держава повинна мати

змогу будь-коли отримувати інформацію про стан проведення таких переслідувань. Крім того, держава-покровителька матиме право отримати на її вимогу усі дані про ці судові справи або інші переслідування, розпочаті окупаційною державою проти особи, що перебуває під захистом.

Повідомлення державі-покровительці, як це передбачено в абзаці другому цієї статті, повинно бути надіслане негайно й у будь-якому разі держава-покровителька повинна отримати його за три тижні до початку першого слухання справи. Слухання справи не може розпочатись, якщо до його початку не було надано доказів про повне виконання положень цієї статті. Це повідомлення повинно містити такі дані:

- a) дані про особу обвинуваченого;
- b) місце перебування або ув'язнення;
- c) детальна інформація про висунуті обвинувачення (із зазначенням постанов про кримінальну відповідальність, на яких базується обвинувачення);
- d) найменування суду, де буде проходити слухання справи;
- e) місце та дата першого слухання.

Стаття 72

Обвинувачені мають право надати докази, необхідні для їхнього захисту, зокрема викликати до суду свідків. Вони повинні мати право на допомогу кваліфікованого правозахисника за власним вибором, який повинен мати змогу вільно відвідувати обвинуваченого та повинен бути забезпечений усіма необхідними засобами для підготовки захисту.

Якщо обвинувачений не обирає захисника сам, то держава-покровителька може йому його надати. Коли проти особи висувається обвинувачення у скоєнні серйозного злочину і за відсутності держави-покровительки, окупаційна держава за згодою обвинуваченого повинна надати йому захисника.

Обвинуваченому повинні бути надані послуги перекладача як під час попереднього розслідування, так і під час слухання справи в суді, за винятком випадків, коли обвинувачений добровільно відмовляється від таких послуг. Вони мають право у будь-який момент відмовитися від послуг перекладача або попросити його замінити.

Стаття 73

Засуджений має право на подання апеляції у порядку визначеному законодавством згідно з яким діє суд. Він повинен бути цілком поінформований про своє право на подання апеляції або оскарження, а також про строк, протягом якого він може скористатися цим правом.

Кримінально-процесуальна процедура, передбачена цим розділом, повинна застосовуватись, наскільки це можливо, до процедури оскарження. Якщо в законодавстві, відповідно до якого діє суд, немає положень, якими регулюється процедура оскарження, засуджений матиме право на оскарження вироку у відповідних органах окупаційної держави.

Стаття 74

Представники держави-покровительки мають право бути присутніми на будь-якому засіданні суду, де розглядається справа особи, що перебуває під захистом, окрім виняткових випадків, коли слухання проходитиме за зачиненими дверима в інтересах безпеки окупаційної держави, про що вона повинна повідомити державі-покровительці. Повідомлення про місце та дату проведення слухання повинно бути надіслане державі-покровительці.

Про всі вироки, якими передбачається смертна кара або ув'язнення строком понад два роки, слід у найкоротший строк повідомляти державі-покровительці із зазначенням підстав, на яких було винесено вирок. У повідомленні повинно міститись посилання на повідомлення, зроблене відповідно до [статті 71](#), а в разі винесення вироку, яким передбачається ув'язнення, також бути зазначене місце відбування строку ув'язнення. Записи про інші вироки, крім тих, які зазначено вище, повинні зберігатись у суді та

надаватись для перегляду представникам держави-покровительки. Строк, установлений для подання оскарження в разі винесення вироку, яким передбачається смертна кара або ув'язнення строком на два роки й більше не повинен розпочинатися доти, доки держава-покровителька не отримає повідомлення про винесення вироку.

Стаття 75

У жодному разі людина, що була засуджена до смертної кари, не повинна бути позбавлена права звертатися з проханням про помилування.

Жодного смертного вироку не буде виконано до завершення шестимісячного періоду з моменту, коли держава-покровителька отримає повідомлення про остаточне рішення суду, що підтверджує смертну кару чи рішення про відмову стосовно помилування.

В окремих випадках, коли через надзвичайні обставини виникає підготовлена загроза для безпеки чи для збройних сил окупаційної держави, шестимісячний період до виконання вироку про смертну кару може бути зменшено. Державі-покровительці буде завжди повідомлено про таке скорочення строку, та вона завжди буде мати достатньо часу та можливість звернутися з пропонуванням до компетентних окупаційних органів.

Стаття 76

Особи, що перебувають під захистом, що обвинувачі в скоєнні злочину, повинні знаходитися в окупованій країні, а в разі засудження повинні там само відбувати строк покарання. Вони повинні бути, якщо це можливо, відділені від інших ув'язнених, причому для них повинно бути встановлено санітарний та харчовий режими, що є достатніми для підтримання їхнього здоров'я та відповідають режимам в'язниць окупованої країни.

Вони повинні отримувати таку медичну допомогу, яку вимагає стан їхнього здоров'я.

Їм буде дозволено користуватись духовною підтримкою, яка б могла їм допомогти.

Жінки будуть утримуватись в окремих приміщеннях та за ними будуть наглядати безпосередньо жінки.

Буде взято до уваги запровадження спеціального режиму для неповнолітніх.

Особи, що перебувають під захистом і є в'язнями, будуть мати право отримувати візити від делегатів держави-покровительки та Міжнародного комітету Червоного Хреста, згідно з положеннями [статті 143](#).

Такі особи мають право отримувати, принаймні, одну посилку з предметами допомоги на місяць.

Стаття 77

Особи, що перебувають під захистом, які були обвинувачені або визнані судом винними та які знаходяться на окупованій території, після закінчення строку окупації повинні бути передані відповідним органам на визволеній території разом з заведеними на них справами.

Стаття 78

Якщо окупаційна держава через причини збереження безпеки визнає необхідним вжити заходів стосовно осіб, що перебувають під захистом, найбільше, що вона може застосувати - це змушено поселити їх у визначеному місці чи інтернувати.

Рішення стосовно вимушеного переселення чи інтернування повинні бути ухвалені згідно з нормативною процедурою, яка повинна бути визначена окупаційною державою згідно з положеннями цієї Конвенції. Ця процедура повинна передбачати право на апеляцію з боку заінтересованих сторін. Рішення стосовно апеляції будуть прийматися в якомога швидші строки.

Якщо рішення залишатимуться в силі, вони стануть предметом періодичного перегляду, по можливості через кожні шість місяців компетентними органами, що створює держава.

Особи, що перебувають під захистом, яких вимушено переселяють, а отже змушують покинути місця їхнього проживання, будуть користуватися всіма перевагами, що згадані в [статті 39](#) цієї Конвенції.

Розділ IV ПРАВИЛА, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПОВОДЖЕННЯ З ІНТЕРНОВАНИМИ

Глава I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 79

Сторони конфлікту можуть інтернувати осіб, що перебувають під захистом, лише згідно з положеннями [статей 41, 42, 43, 68](#) та [78](#).

Стаття 80

Інтерновані цілком зберігають свою громадянську правоспроможність і можуть її використовувати настільки, наскільки це дозволяє статус інтернованого.

Стаття 81

Сторони конфлікту, до яких будуть інтерновані особи, що перебувають під захистом, зобов'язані забезпечити безоплатне утримання цих осіб та медичну допомогу, якої потребує стан їхнього здоров'я.

Жодних вирахувань із грошової допомоги, заробітних плат чи виплат інтернованим не повинно бути використано для цілей виплат зазначених вище витрат.

Держава, яка затримує, повинна забезпечувати підтримку всіх утриманців інтернованих, якщо ці утриманці не мають достатніх засобів існування чи неспроможні забезпечити свою життєдіяльність.

Стаття 82

Держава, яка затримує, буде, наскільки це можливо, розселяти інтернованих відповідно до їхньої національності, мови та звичаїв. Інтерновані, що є громадянами однієї й тієї самої країни, не будуть поселені окремо лише через мовну різницю.

Протягом усього періоду інтернування члени однієї сім'ї, особливо батьки та діти будуть проживати разом, за винятком випадків, коли через стан здоров'я, місце роботи чи застосування положень [глави IX](#) цього розділу розлучення буде необхідним і матиме тимчасовий характер. Інтерновані мають право вимагати, щоб їхні діти, які залишились на свободі без опіки батьків, були інтерновані разом з ними.

Завжди, коли це можливо, члени інтернованої сім'ї повинні жити в одному приміщенні, але окремо від інших інтернованих; їм повинні бути надані необхідні умови для сімейного життя.

Глава II МІСЦЯ ІНТЕРНУВАННЯ

Стаття 83

Держава, яка затримує, не створює місць інтернування в районах, де особливо є небезпеки війни.

Держава, яка затримує, передасть всю необхідно інформацію стосовно географічного розташування місць, де знаходяться інтерновані ворожим державам за допомогою держав-покровительок.

Кожного разу, коли це дозволяють міркування військового порядку, табори для інтернованих, повинні бути позначені літерами ІС таким чином, щоб протягом дня їх чітко було видно з повітря. Хоча заінтересовані держави можуть домовитися про інший спосіб позначення. Жодне інше місце окрім табору для інтернованих не може бути позначено таким самим чином.

Стаття 84

Інтерновані повинні бути поселені окремо від полонених та осіб, позбавлених волі по іншим причинам та мати окремі органи управління.

Стаття 85

Держава, яка затримує, повинна вжити всіх можливих та необхідних заходів з метою забезпечення особам, що перебувають під захистом, з самого початку їхнього інтернування

поселення в будівлях чи інших приміщеннях, що забезпечують повну гарантію задоволення гігієнічних потреб та потреб здоров'я, забезпечують надійний захист від суворих кліматичних умов та наслідків війни. У жодному разі місця поселення інтернованих не повинні знаходитися в екологічно небезпечних зонах, або в місцях з несприятливими для інтернованих кліматичними умовами. В тих випадках, коли особи, що перебувають під захистом, тимчасово інтерновані до екологічно небезпечного місця, або до місця з небезпечними для здоров'я кліматичними умовами, вони повинні бути переселені до місця з ліпшими умовами, як тільки це стане можливим.

Приміщення повинні бути цілком захищені від вологості, належним чином опалюватися та мати освітлення, особливо в години сутінок. Приміщення для сну повинні бути достатньо просторими і добре провітрюватися, інтерновані повинні мати постільні речі та достатню кількість ковдр, з урахуванням кліматичних умов, віку, статі та стану здоров'я інтернованих.

Інтерновані будуть користуватись, незалежно від годин доби, санітарними зручностями, що відповідають санітарним вимогам і чистота яких постійно підтримується. Вони будуть забезпечені необхідною кількістю води та мила для щоденного туалету та прання особистої білизни; їм також будуть забезпечені прилади та можливості для досягнення цих цілей. Крім того, вони повинні мати можливість приймати душ чи ванну. Їм потрібно надавати час, необхідний для прання та прибирання приміщень.

В тих випадках, коли як виняток як тимчасовий захід необхідно поселити інтернованих жінок, що не є членами однієї сім'ї, в одному приміщенні з інтернованими чоловіками, їм обов'язково необхідно надати окремі місця для сну та санітарні установки.

Стаття 86

Держава, яка затримує, повинна забезпечити інтернованих необхідним приміщенням для проведення релігійних обрядів, незалежно від їхнього віросповідання.

Стаття 87

Щоб інтерновані мали змогу купити продовольчі товари та предмети повсякденного користування, що можуть поліпшити їхнє життя і побут, зокрема мило й тютюнові вироби, за цінами, не вищими, ніж ті, що існують на місцевих ринках, в місцях, де проживають інтерновані, повинні бути встановлені ларьки, за винятком місць, де існують інші можливості задоволення таких потреб.

Прибутки від продаж у ларьках буде направлено до фонду матеріальної підтримки, який повинно бути створено в кожному місці інтернування, та буде використано на користь інтернованих, що знаходяться в цій місцевості. Комітет з питань інтернованих, створення якого передбачено [статтею 102](#), має право здійснювати перевірку ведення справ в ларьках та використання коштів фонду.

У разі закриття місця інтернування, кошти фонду матеріальної підтримки будуть направлені в інший фонд, створений в місці інтернування людей такої самої національності, або, коли такого місця не існує, до центрального фонду матеріальної підтримки що діє на користь усіх інтернованих, які залишаються під владою держави, яка затримує.

У разі загального визволення зазначені вище кошти залишаються державі, де перебували інтерновані, якщо між державами не існує іншої угоди.

Стаття 88

З метою забезпечення необхідного захисту в місцях інтернувань, де існує загроза повітряних нападів та інших проявів воєнних дій, належним чином та в достатній кількості повинні бути побудовані захисні споруди. Під час тривоги інтерновані можуть вільно якомога швидше скористуватись захисними спорудами, за винятком тих, хто залишився захищати місця проживання від небезпеки, що виникла. Усі заходи з метою захисту населення будуть спрямовані й на захист інтернованих.

Усі місця інтернувань повинні бути обладнані протипожежними приладами безпеки.

Глава III

ХАРЧУВАННЯ ТА ОДЯГ

Стаття 89

Щоденний харчовий раціон інтернованих повинен бути достатнім по кількості, якості та різноманіттю, щоб забезпечити нормальний стан здоров'я та запобігання явищам, пов'язаним з недостатнім харчуванням. Треба враховувати звичний для інтернованих режим харчування.

Крім того, інтернованим повинна надаватися можливість самим готувати їжу з додаткових харчів, які вони мають.

Інтерновані будуть забезпечені необхідною кількістю питної води. Повинно бути дозволено паління тютюнових виробів.

Інтерновані, що працюють, будуть отримувати додаткові харчі залежно від об'єму роботи, яку вони виконують.

Вагітні, жінки, що годують дітей груддю та діти до п'ятнадцяти років повинні отримувати додаткові харчі залежно від їхніх фізіологічних потреб.

Стаття 90

Після позбавлення волі інтернованим повинно бути надано можливість забезпечити себе необхідним одягом, взуттям та змінною білизною, а надалі можливість самозабезпечення речами, які вони потребують. Якщо інтерновані не мають необхідного одягу (потрібно враховувати кліматичні умови) і не мають можливості його дістати, держава, яка затримує, зобов'язана безоплатно забезпечити їм цей одяг.

Одяг, яким держава, яка затримує, забезпечить інтернованих, чи зовнішні позначки на ньому не повинні мати образливого характеру чи викликати насміхання.

Робітники отримають відповідні знаряддя праці, зокрема захисний одяг, якщо цього вимагає характер праці.

Глава IV

ГІГІЄНА ТА МЕДИЧНА ДОПОМОГА

Стаття 91

В кожному місці інтернування буде створено відповідний лазарет під керівництвом кваліфікованого лікаря, де інтерновані зможуть отримати необхідну допомогу і де їм буде забезпечено необхідний режим харчування. Для тих, хто страждає на інфекційні та психічні хвороби будуть створені спеціальні ізолятори.

Інтернованих, серед яких є породіллі, особи, що страждають від серйозних захворювань, чи стан яких потребує спеціального лікування, хірургічного втручання або стаціонарного догляду, повинні прийняти будь-які медичні установи, де їм буде забезпечено необхідний догляд, що за якістю дорівнює догляду звичайного населення.

Медична допомога інтернованим буде переважно надаватися медичним персоналом тієї самої національності, що й інтерновані.

Інтернованим не можна заважати приходити на обстеження до медичних установ. Медичні органи влади держави, яка затримує, буде видавати на запит інтернованого офіційний медичний лист, у якому буде описано характер хвороби чи поранення та строки наданого лікування. Копію цього листа буде надіслано до Центрального агентства, передбаченого в [статті 140](#).

Лікування, зокрема забезпечення необхідними приладами для підтримання здоров'я інтернованих, у тому числі зубними протезами та окулярами, повинно надаватися безоплатно.

Стаття 92

Медичний огляд інтернованих здійснюватиметься, принаймні, один раз на місяць. Метою таких оглядів буде, зокрема, перевірка загального стану здоров'я, харчування та гігієни інтернованих та виявлення заразних хвороб, особливо венеричних, туберкульозу та малярії. Таки огляди включатимуть в себе, зокрема, перевірку ваги кожного інтернованого та щорічний рентген.

Глава V

РЕЛІГІЯ, ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ТА ФІЗИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Стаття 93

Інтернованим буде надано повну свободу у виконанні релігійних обрядів, зокрема відвідування церемоній, що пов'язані з їхньою вірою, за умови, що вони не будуть порушувати правил дисципліни, визначених керівництвом інтернованих.

Виконувачам релігійних обрядів буде дозволено вільно виконувати свою місію серед єдиновірців. З цією метою держава, яка затримує, забезпечує їхній рівний розподіл між місцями інтернувань, де інтерновані розмовляють однією мовою та належать до однієї релігії. Якщо виникає проблема недостатньої кількості виконувачів релігійних обрядів, держава, яка затримує, надасть їм усі необхідні умови, зокрема транспортні засоби, щоб вони могли пересуватися з одного місця до іншого, вони також будуть мати право відвідувати інтернованих, що знаходяться в лікарні. Виконувачі релігійних обрядів будуть вести вільне листування стосовно релігійних культів з релігійними управліннями країни, де перебувають інтерновані, і, наскільки це можливо, з міжнародними релігійними організаціями, що належать до цієї самої віри. Норми цього листування не підпадають під [статтю 107](#), але передбачені [статтею 112](#).

Коли інтерновані не отримують необхідної духовної допомоги з боку виконувачів релігійних обрядів, або існує недостатня кількість останніх, місцеві релігійні органи цієї самої віри можуть призначати виконувачів релігійних обрядів релігії інтернованих, або, якщо це можливо з погляду релігії, виконувачів обрядів подібної релігії чи кваліфікованих в цих питаннях осіб, попередньо узгодивши кандидатів з владними представниками держави, яка затримує. Особа, що взяла на себе повноваження виконувача релігійних обрядів, користуватиметься всіма привілеями, що відповідають цій посаді. Призначені таким чином особи повинні дотримуватись усіх правил держави, яка затримує, установлених з метою підтримання дисципліни та безпеки.

Стаття 94

Держави, яка затримує, сприятиме інтелектуальній, освітній та спортивній діяльності, потребам у розважаннях серед інтернованих, а також залишати для них право вибору стосовно участі в подібних заходах. Вона повинна вжити всіх практичних заходів з метою забезпечення сприяння такій діяльності, зокрема шляхом надання відповідних приміщень.

Інтернованим будуть забезпечені можливості продовжувати навчання чи розпочати нове. повинно бути забезпечено можливість навчання дітей та підлітків. Вони будуть відвідувати школи в місцях інтернувань чи за їхніми межами.

Інтерновані будуть мати змогу займатися фізкультурою, спортом та грати в спортивні ігри на свіжому повітрі. З цією метою буде надано достатню кількість відкритої території в усіх місцях інтернування. Для дітей та підлітків також буде відведено спеціальні ділянки.

Стаття 95

Держава, яка затримує, може використовувати інтернованих як працівників лише за їхнім бажанням. Виконання роботи, яка була б примусовою для осіб, що перебувають під захистом та не є інтернованими, а отже означала порушення [статті 40](#) чи [51](#) цієї Конвенції, та робота, що носить образливий чи принизливий характер, забороняється в будь-якому разі.

Після закінчення шеститижневого періоду роботи інтернований має право в будь-який момент припинити працювати, попередивши керівництво про таке рішення за вісім тижнів.

Ці положення не є перешкодою для держави, яка затримує, зобов'язувати інтернованих лікарів, дантистів та інший медичний персонал займатися їхньою професійною діяльністю на користь спів інтернованих, зобов'язувати інтернованих керувати та підтримувати місця інтернувань у належному стані та використовувати таких осіб у роботі на кухні та у виконанні іншої господарської діяльності, а також використовувати їх в діяльності, пов'язаній із захистом інтернованих від повітряних бомбардувань та інших небезпек війни. Хоча неможна інтернованого змушувати виконувати діяльність, на виконання якої він фізично не здатний згідно з діагнозом лікаря, призначеного адміністрацією.

Держава, яка затримує, бере на себе повну відповідальність за умови на робочому місці, медичну допомогу, виплату заробітних плат, страхування нещасних випадків та хвороб, пов'язаних з трудовою діяльністю. Умови праці та рівень компенсацій повинні відповідати нормам національного законодавства та існуючій практиці; у жодному разі вони не повинні бути гіршими, ніж ті, що існують у цьому регіоні. Рівень заробітної плати визначається на основі справедливих засад угоди між інтернованими та державою, яка затримує, і, якщо необхідно, й іншими роботодавцями окрім держави, яка затримує, причому угодою передбачається безоплатне утримання інтернованих та надання медичної допомоги, якої вимагає стан здоров'я інтернованих. Інтернованим, що призначені на постійне виконання робіт, зазначених в абзаці третьому цієї статті, буде виплачуватися заробітна плата, що справедливо відповідає їхній діяльності. Умови праці та рівень компенсацій за нещасні випадки та хвороби, пов'язані з професією діяльністю, не повинні бути нижчими, ніж ті, що отримують працівники цього самого району, під час виконання суміжної діяльності.

Стаття 96

Вся команда працівників підпорядковується відповідному місцю інтернування. Компетентні органи влади держави, яка затримує, та коменданти місць інтернувань несуть відповідальність за виконання положень цієї Конвенції серед команд працівників. Комендант зобов'язаний вести список членів підпорядкованих йому робочих груп та повідомляти про його склад делегатам держави, яка затримує, Міжнародного комітету Червоного Хреста та інших гуманітарних організацій, які можуть прибути з візитом до місць інтернувань.

Глава VI

ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ ТА ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ

Стаття 97

Інтернованим буде дозволено залишити при собі речі власного користування. Гроші, чеки, цінні папери тощо, коштовні речі можуть бути відібрані лише відповідно визначеній процедурі. У такому разі інтернованим буде видано детальну розписку.

Грошові суми буде перераховано на особовий рахунок інтернованого відповідно [статті 98](#); вони не можуть бути обміняні на іншу валюту, якщо цього не вимагає законодавство, що діє на території, де перебуває інтернований, чи власник сам не бажає цього.

Не можна забирати пам'ятні речі чи ті, що мають суб'єктивну цінність.

Обшук інтернованих жінок може здійснюватись лише жінками.

Після визволення чи репатріації, інтернованим буде повернено всі речі, грошові кошти в еквіваленті, що дорівнює сумі на їхньому особовому рахунку, відповідно статті 98, чи інші коштовності, які були відібрані під час інтернування, за винятком речей, які повинні залишитись на території держави, яка затримує, згідно із чинним законодавством. Якщо приватна річ інтернованого не була йому видана, він отримає детальну розписку.

Сімейні документи чи документи, що посвідчують особу, відбираються лише під розписку. У жодному разі інтернований не може залишитися без документа, що посвідчує особу. Коли інтернований не має такого документа, вони отримують спеціальні посвідчення, що видаються органами влади, які затримують.

Інтерновані можуть мати при собі визначену суму грошей готівкою чи у вигляді купонів, так щоб вони мали змогу зробити покупки.

Стаття 98

Всі інтерновані будуть отримувати виплати на придбання таких товарів як тютюн, туалетні речі тощо. Таки виплати можуть надаватись у вигляді кредитів чи купонів на покупки.

Крім того, інтерновані можуть отримувати матеріальну допомогу від держави-батьківщини, від держав-покровительок, від організацій, що можуть надати їм допомогу, чи від своїх сімей, а також прибуток від власності згідно із законодавством держави, яка затримує. Розмір матеріальної допомоги, що надходить з батьківщини, повинен бути рівним для кожної категорії інтернованих (інваліди, хворі, вагітні жінки тощо), і під час визначення

розміру допомоги, що встановлює ця держава, та її розподілу державою, яка затримує, не повинно бути дискримінації інтернованих, що забороняється [статтею 27](#) цієї Конвенції.

Державою, яка затримує, для кожного інтернованого повинен бути відкритий особовий рахунок, до якого будуть записуватись всі виплати, згадані в цій статті, заробітна плата, отримані грошові перекази. До його рахунка буде також внесено вираховані суми, які він міг би використати згідно із законодавством, що є чинним на території інтернування. Інтерновані матимуть усі можливості, сумісні з чинним законодавством на такій території для переказів коштів сім'ям та особам, що залежать від них матеріально. Вони можуть знімати з рахунка кошти, необхідні для забезпечення особистих потреб, в рамках визначених державою, яка затримує. Їм буде надано можливість будь-коли ознайомитися зі своїми рахунками та отримати їхні копії. Про стан рахунків на вимогу повідомляється державі-покровительці; рахунок переводиться разом з інтернованою особою.

Глава VII

КЕРІВНИЦТВО ТА ДИСЦИПЛІНА

Стаття 99

Кожне місце інтернування буде підпорядковане відповідальному офіцеру з регуляторних військових сил чи регуляторної цивільної адміністрації держави, яка затримує. Офіцер, що керує місцем інтернування, повинен мати текст цієї Конвенції офіційною мовою чи офіційною мовою країни та відповідати за її виконанням. Керуючий персонал повинен бути ознайомлений з положеннями цієї Конвенції та дотримуватись їхнього виконання.

Текст цієї Конвенції та угод, укладених на її підставі, буде розміщено в місцях інтернувань мовою, зрозумілою інтернованим, чи знаходитиметься в Комітеті інтернованих.

Інтерновані будуть інформовані про різноманітні правила, накази, повідомлення та публікації зрозумілою для них мовою.

Всі накази та команди, спрямовані на інтернованих, також повинні віддаватися зрозумілою для них мовою.

Стаття 100

Норми дисципліни в місцях інтернування повинні бути сумісними з принципами гуманності й ні за яких обставин не передбачати правил, які спричиняли б інтернованим фізичне напруження, що ставило б під загрозу їхнє здоров'я, чи передбачали фізичне чи моральне знущання. Позначення інтернованих шляхом татуювання чи інших знаків на тілі заборонено.

Зокрема, забороняється змушувати інтернованих довго стояти, постійно перевіряти їх за списком, карати фізичними та військовими вправами чи обмежувати доступ до харчування.

Стаття 101

Інтерновані мають право представляти органам влади, під юрисдикцією яких вони перебувають, будь-яку петицію стосовно умов інтернування, яким вони підлягають.

Вони також мають право подавати заяви без обмежень через Комітет інтернованих, або, якщо вони вважають це за необхідне, безпосередньо до представників держави-покровительки для того, щоб указати будь-які питання, які вони можуть оскаржити стосовно умов інтернування.

Такі петиції та скарги передаються негайно і без змін, і навіть якщо останні визнано безпідставними, вони не можуть бути приводом для будь-якого покарання.

Періодичні звіти про стан у місцях інтернування та стосовно потреб інтернованих можуть надсилатися Комітетами інтернованих до представників держав-покровительок.

Стаття 102

У кожному місці інтернування шляхом таємного голосування інтерновані вільно вибирають членів Комітету, уповноваженого представляти їх перед державою, яка затримує, та державою-покровителькою, Міжнародним комітетом Червоного Хреста та

будь-якою іншою організацією, яка може допомогти їм. Члени Комітету мають право на переобрання.

Інтерновані, обрані таким чином, приступають до виконання своїх обов'язків після того, як їхнє обрання було схвалене органами влади, які здійснюють утримання під вартою. Причини будь-яких відмов або зміщень з посад передаються до заінтересованих держав-покровительок.

Стаття 103

Комітет інтернованих підтримує фізичний, духовний та інтелектуальний добробут інтернованих.

Якщо інтерновані вирішать, зокрема, організувати систему взаємодопомоги серед них, ця організація буде в межах компетенції цих Комітетів на додаток до спеціальних обов'язків, покладених на них відповідно до інших положень цієї Конвенції.

Стаття 104

Від членів Комітетів інтернованих не вимагається виконання іншої роботи, якщо виконання їхніх службових обов'язків вважається складнішим.

Члени Комітетів інтернованих можуть призначати серед інтернованих таких помічників, стосовно яких вони можуть зробити запит. Їм надаються всі матеріальні засоби, зокрема певна свобода пересування, потрібна для виконання їхніх обов'язків (відвідування робочих загонів, одержання постачання тощо).

Усі засоби також надаються членам Комітетів інтернованих для зв'язку поштою і телеграфом з органами влади, які здійснюють утримання під вартою, державами-покровительками, Комітетом інтернованих Червоного Хреста та їхніми делегатами, та з організаціями, які надають допомогу інтернованим. Члени комітету в робочих загонах матимуть схожі засоби для зв'язку з їхнім Комітетом інтернованих в головному місці інтернування. Такий зв'язок не обмежується й не вважається таким, що створює частину квоти, згадані в [статті 107](#).

Членам Комітетів інтернованих, яких переводять, надають обґрунтований час для того, щоб увести їхніх наступників у курс справ.

Глава VIII

ВІДНОСИНИ ІЗ ЗОВНІШНІМ СВІТОМ

Стаття 105

Відразу після інтернування осіб, які перебувають під захистом, держави, які затримують, повідомляють їм, державі, громадянами якої вони є, та їхній державі-покровительці про заходи, ужиті для виконання положень цієї глави. Держави, які затримують, також повідомляють заінтересованим Сторонам про будь-які подальші зміни в таких заходах.

Стаття 106

Як тільки його інтернують, або не пізніше, ніж через тиждень після його прибуття до місця інтернування, а також у випадках хвороби або переведення до іншого місця інтернування або до лікарні, кожному інтернованому надають змогу надіслати безпосередньо своїй сім'ї, з одного боку, та до Центрального агентства, передбаченого [статтею 140](#), з іншого боку, листівку інтернування, схожу, якщо можливо, на [зразок](#), який додається до цієї Конвенції, у якій повідомляє своїм рідним про затримання, свою адресу і стан здоров'я. Згадані листівки пересилаються якомога скоріше й не можуть затримуватися будь-яким чином.

Стаття 107

Інтернованим дозволяється надсилати й отримувати листи й листівки. Якщо держава, яка затримує, вважає за необхідне обмежити кількість листів і листівок, які надсилає кожний інтернований, згадана кількість не може бути меншою, ніж два листи й чотири листівки на місяць; вони пишуться та, щоб якомога точніше відповідати [зразкам](#), які одаються до цієї Конвенції. Якщо на кореспонденцію, адресовану інтернованим, треба накласти обмеження, їх накладає держава, громадянами якої вони є, по можливості на запит

держави, яка затримує. Такі листи й листівки повинні передаватися обґрунтованою депешею; вони не можуть затримуватись або утримуватися з дисциплінарних причин.

Інтерновані, які тривалий час перебували без новин або які не мають можливості отримувати новини від своїх рідних чи надавати їм новини звичайним поштовим шляхом, а також ті, хто знаходиться на значній відстані від дому, мають дозвіл надсилати телеграми, причому вони сплачують витрати у валюті в місці їхньої передачі. Також вони користуються перевагою цього положення у випадках, які визнаються терміновими.

Як правило, пошта інтернованих пишеться їхньою. Воюючі сторони можуть санкціонувати кореспонденцію іншими мовами.

Стаття 108

Інтернованим дозволяється отримувати, поштою чи будь-якими іншими засобами, індивідуальні пакунки чи спільні посилки, які містять певний харч, одяг, медикаменти, а також книжки та предмети побожного, освітнього та рекреаційного характеру, які можуть задовольнити їхні потреби. Такі посилки жодним чином не звільняють держави, яка затримує, від обов'язків, покладених на неї цією Конвенцією.

Якщо за воєнної необхідності кількість таких посилок обмежується, належне повідомлення про це надсилається державі-покровительці та Міжнародному комітетові Червоного Хреста, чи будь-якій іншій організації, яка надає допомогу інтернованим і відповідає за пересилку таких посилок.

Умови надсилання індивідуальних пакунків і спільних посилок, у разі необхідності, підлягають спеціальним угодам між заінтересованими державами, що в жодному разі не може затримувати отримання інтернованими поставок для надання допомоги. Пакунки з одягом і харчами не повинні містити книжок. Як правило, поставки медикаментів надсилаються в спільних пакунках.

Стаття 109

За відсутності спеціальних угод між воюючими сторонами стосовно умов отримання та розподілу спільних посилок допомоги, застосовуються [правила стосовно спільної допомоги](#), які додаються до цієї Конвенції.

Спеціальні угоди, передбачені вище у тексті, у жодному разі не обмежують права Комітетів інтернованих отримати у володіння спільні посилки допомоги, надісланих для інтернованих, взяти на себе їхній розподіл і розпоряджатися ними в інтересах одержувачів.

Такі угоди також не обмежують права представників держав-покровительок, Міжнародного комітету Червоного Хреста, чи будь-якої іншої організації, яка надає допомогу інтернованим і відповідає за пересилку спільних посилок, на нагляд за їхнім розподілом серед одержувачів.

Стаття 110

Усі посилки з допомогою для інтернованих звільняються від імпортного мита, митних та інших зборів.

Усі речі, надіслані поштою, зокрема пакунки з допомогою, надіслані поштово-посилочною службою та грошові перекази, адресовані з інших країн інтернованим або відправлені ними через поштове відділення, безпосередньо або через Інформаційне бюро, передбачене в [статті 136](#), і Центральне інформаційне агентство, передбачене в [статті 140](#), звільняються від усіх поштових зборів як у країні походження, так і в країні одержання і транзитних країнах. Для цього, зокрема звільнення від зборів, передбачене Всесвітньою Поштовою Конвенцією від 1947 та угодами Всесвітнього Поштового Союзу на користь цивільних осіб - громадян ворожої країни, затриманих у таборах або цивільних в'язницях, поширюється на інших інтернованих осіб, що перебувають під захистом цієї Конвенції. Країни, які не підписали згаданих вище угод, зобов'язані гарантувати звільнення від витрат за таких самих обставин.

Вартість транспортування посилок з допомогою, які адресовані інтернованим і які з причин їхньої ваги чи будь-якої іншої причини не можуть бути надіслані через поштове відділення, сплачується державою, яка затримує, на всіх територіях, які є під її контролем.

Інші держави - сторони цієї Конвенції сплачують витрати на транспорт на їхніх відповідних територіях.

Витрати, пов'язані з перевезенням таких посилок, які не охоплені положеннями попередніх абзаців, сплачуються відправниками.

Високі Договірні Сторони намагаються зменшити, наскільки це можливо, витрати на телеграми, надіслані інтернованими або адресовані їм.

Стаття 111

Якщо воєнні дії заважають заінтересованим державам виконувати їхні обов'язки по забезпеченню передачі пошти й посилок з допомогою, передбачених [статтями 106, 107, 108 і 113](#), то заінтересовані держави-покровительки, Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша організація, належним чином ухвалена воюючими сторонами, можуть взяти на себе передачу таких посилок підходящими засобами (залізниця, автотранспорт, судна або авіація тощо). Для цього Високі Договірні Сторони намагаються надати їм такий транспорт і дозволити його курсування, особливо гарантуючи необхідні охоронні перепустки.

Такий транспорт може також використовуватися для перевезення:

а) кореспонденції, списків і звітів, обмін якими здійснюється між Центральним інформаційним агентством, зазначеним у [статті 140](#), і Національним бюро, зазначеним у [статті 136](#);

б) кореспонденція та звіти, які стосуються інтернованих, якими держави-покровительки, Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша організація, яка допомагає інтернованим, обмінюються або з їхніми делегатами, або з воюючими сторонами.

Ці положення жодним чином не заважають праву будь-якої воюючої сторони організувати інші засоби перевезення, якщо вона віддасть їм перевагу, та не перешкоджають наданню охоронних перепусток, згідно з взаємно погодженими умовами, для таких засобів перевезення.

Витрати, спричинені використанням таких засобів перевезення сплачують, пропорційно до важливості посилок, воюючими сторонами, на користь чиїх громадян вони надсилаються.

Стаття 112

Цензурування кореспонденції, яка адресована інтернованим або відправлена ними виконується якомога швидше.

Перевірка вантажів, адресованих інтернованим не проводиться за умов, які спричинять зіпсування товарів, які вони містять. Ця процедура виконується в присутності адресата, або одного з інтернованих, належним чином ним на те уповноваженого. Доставка інтернованим індивідуальних або спільних вантажів не затримується з приводу труднощів цензури.

Будь-яка заборона кореспонденції, накладена воюючими сторонами з воєнних або політичних міркувань є тимчасовою й її тривалість є якомога коротшою.

Стаття 113

Держави, які затримують, надають усі обґрунтовані засоби для передачі, через державу-покровительку або Центральне агентство, передбачене в [статті 140](#), або яким-небудь іншим чином, заповітів, довіреностей, письмових повноважень чи будь-яких інших документів, адресованих інтернованим або відправлених ними.

У всіх випадках держави, які затримують, спрощують виконання та засвідчення в належній юридичній формі таких документів від імені інтернованих, зокрема дозволяючи їм отримати консультацію в юриста.

Стаття 114

Держава, яка затримує, надає інтернованим усі засоби для того, щоб вони мали змогу розпоряджатися своєю власністю, за умови, що це відповідає умовам інтернування та закону, який можна застосувати. Для цього згадана держава може надати їм дозвіл на виїзд з місця інтернування у крайніх випадках, і якщо дозволяють обставини.

Стаття 115

У всіх випадках, коли інтернований є учасником судового процесу в будь-якому суді, держава, яка затримує, якщо він робить про це запит, повідомляє суду про його затримання, забезпечує, щоб були вжиті всіх необхідних заходів для запобігання упередженості стосовно нього в суді з причини його інтернування, в тому, що стосується підготовки і ведення його справи або що стосується винесення будь-якого вироку в суді.

Стаття 116

Кожному інтернованому дозволяється приймати відвідувачів, особливо близьких родичів, регулярними інтервалами та якомога частіше.

Настільки, наскільки це можливо, інтернованим дозволяється відвідувати їхні домівки в крайніх випадках, особливо у випадках смерті або серйозної хвороби рідних.

Глава IX

КАРНІ ТА ДИСЦИПЛІНАРНІ САНКЦІЇ

Стаття 117

За умови положень цієї глави, чинне законодавство території, на якій вони затримуються, буде продовжувати застосовуватися до інтернованих, які вчиняють правопорушення під час інтернування.

В загальному законодавстві, якщо правила або накази визнають дії, учинені інтернованими такими, що підлягають покаранню, тоді як ті самі дії не підлягають покаранню, якщо вчинені особами, які не є інтернованими, такі дії караються лише дисциплінарно.

Жодний інтернований не може бути покараним більше, ніж раз за один і той самий вчинок, або з того самого приводу.

Стаття 118

Суди й органи влади під час винесення вироків якомога більше беруть до уваги те, що підсудний не є громадянином держави, яка затримує. Вони вільні зменшити покарання, приписане для цього правопорушення, у якому обвинувачується інтернований і не повинні для цього застосовувати мінімального приписаного вироку.

Ув'язнення в приміщенні без денного світла та в цілому всі форми жорстокості без винятків забороняються.

З інтернованими, які відбули дисциплінарні чи судові вирокі, поведуться так само, як і з іншими інтернованими.

Тривалість превентивного затримання, яке пройшов інтернований, віднімається від будь-якого дисциплінарного або судового вироку з ув'язненням, на який він може бути засуджений.

Комітетам інтернованих повідомляється про всі судові процеси, які ведуться проти інтернованих, яких вони представляють і про їхній результат.

Стаття 119

Дисциплінарні стягнення, які застосовуються до інтернованих:

1) Штраф, який не перевищує 50 відсотків зарплатні, яку інтернований отримав би згідно з положеннями [статті 95](#) за період не більше, ніж 30 днів.

2) Припинення привілеїв, які надаються поза межами поведження, обумовленого цією Конвенцією.

3) Додаткові фізичні роботи, які не перевищують двох годин на день, у зв'язку з обслуговуванням місця інтернування.

4) Ув'язнення.

У жодному разі дисциплінарні стягнення не можуть бути жорстокими, брутальними чи небезпечними для здоров'я інтернованих. Потрібно звертати увагу на вік інтернованого, стать і стан здоров'я.

Тривалість будь-якого окремого покарання в жодному разі не повинна перевищувати максимум 30 послідовних днів, навіть якщо інтернований відповідає за кілька порушень дисципліни, коли розбирають його справу, пов'язані ці порушення чи ні.

Стаття 120

Інтерновані, яких повторно затримано після того, як вони втекли чи під час спроби втечі, підлягають лише дисциплінарному стягненню стосовно цієї дії, навіть якщо це багаторазове правопорушення.

Незважаючи на абзац третій [статті 118](#), інтерновані, покарані внаслідок втечі або спроби втекти, можуть підлягати спеціальному спостереженню, за умови, що таке спостереження не впливає на стан їхнього здоров'я, яке виконується в місці інтернування, і що воно не спричиняє скасування будь-яких охоронних свідоцтв, забезпечених цією Конвенцією.

Інтерновані, які допомагають і сприяють втечі або намагаються втекти, підлягають з цього приводу лише дисциплінарному стягненню.

Стаття 121

Втеча або спроба втекти, навіть якщо це неодноразове правопорушення, не вважається обтяжливою обставиною у випадках, коли інтернований обвинувачується в правопорушеннях, учинених під час його втечі.

Воюючі сторони забезпечують, щоб компетентні органи влади були толерантними у вирішенні чи повинне покарання, винесене за правопорушення, мати дисциплінарний або судовий характер, особливо стосовно дій, учинених у зв'язку з втечею, незважаючи на її успіх.

Стаття 122

Дії, які становлять правопорушення проти дисципліни розслідуються негайно. Це правило застосовується, зокрема у випадках втечі або спроби втекти. Повторно затримані інтерновані передаються до компетентних органів влади якомога швидше.

У разі правопорушень проти дисципліни, ув'язнення до суду зменшується до абсолютного мінімуму для всіх інтернованих і не перевищує чотирнадцять днів. Його тривалість у будь-якому разі віднімається від будь-якого вироку з ув'язненням.

Положення [статей 124](#) и [125](#) застосовуються до інтернованих, які ув'язнені, очікуючи суду, за правопорушення проти дисципліни.

Стаття 123

Без шкоди для компетенції судових органів і вищих властей дисциплінарне стягнення може бути накладене лише комендантом місця інтернування або відповідальним чиновником або службовою особою, яка його замінює, або якій він передав свої дисциплінарні повноваження.

До того, як призначено будь-яке дисциплінарне стягнення, обвинуваченому інтернованому надають точні відомості стосовно правопорушень, у яких він обвинувачується, і надають можливість пояснити свою поведінку та захистити себе. Йому дозволяється зокрема викликати свідків і звернутися по допомогу, якщо це необхідно, до послуг компетентного перекладача. Рішення оголошується в присутності обвинуваченого та члена Комітету інтернованих.

Період, який минає між часом призначення дисциплінарного стягнення та його виконанням не перевищує одного місяця.

Коли інтернованому призначають подальше дисциплінарне стягнення, між виконанням будь-якого з двох покарань повинно минути, принаймні, три дні, якщо тривалість одного з цих покарань складає десять днів чи більше.

Облік дисциплінарних стягнень ведеться комендантом місця інтернування та є відкритим для перевірки представниками держави-покровительки.

Стаття 124

Інтернованих у жодному разі не переводять до виправних закладів (в'язниць, виправних будинків, каторжних тюрем тощо) для відбування там дисциплінарного стягнення.

Приміщення, у яких відбувають дисциплінарні стягнення, повинні відповідати санітарним вимогам; зокрема, в них повинно бути достатньо ліжок. Інтернованим, які відбувають покарання, надається можливість підтримувати себе в чистоті.

Інтерновані-жінки, які відбувають дисциплінарне стягнення, розміщуються в окремих приміщеннях від інтернованих-чоловіків і перебувають під безпосереднім наглядом жінок.

Стаття 125

Інтернованим, яким призначено дисциплінарне стягнення, дозволяється займатися фізичними вправами та залишатися на відкритому повітрі, принаймні, дві години щодня.

Їм дозволяється, якщо вони це просять, бути присутніми на щоденних медичних перевірках. Вони отримують увагу, якої потребує їхній стан здоров'я, і, якщо необхідно, переводяться в лазарет місця інтернування або лікарню.

Їм дозволяється читати й писати, а також відправляти й отримувати листи. Посилки і грошові перекази, однак, можуть утримуватися від них до закінчення їхнього покарання; такі вантажі на цей час надаються Комітету інтернованих, який передасть до лазарету товари, які містять посилки і які можуть зіпсуватися.

Жодний інтернований, якому призначили дисциплінарне стягнення, не може бути позбавлений переваги положень [статей 107](#) і [143](#) цієї Конвенції.

Стаття 126

Положення [статей 71](#) й [76](#) включно застосовуються за аналогією до судових процесів над інтернованими, які знаходяться на національній території держави, яка затримує.

Глава X

ПЕРЕВЕДЕННЯ ІНТЕРНОВАНИХ

Стаття 127

Переведення інтернованих завжди виконується гуманно. Як правило, воно проводиться залізницею або іншими засобами перевезення та за умов, принаймні рівних тим умовам, які діють для сил держави, яка затримує, в їхніх змінах станції. Якщо як винятковий захід такі переведення повинні виконуватися пішки, вони можуть не відбутися, якщо здоров'я інтернованих знаходиться в поганому стані, і в будь-якому разі не можуть піддавати їх надмірному виснаженню.

Держава, яка затримує, надає інтернованим під час переведення питну воду та їжу в достатній кількості, якості й різноманітності для того, щоб підтримувати себе в доброму здоров'ї, а також необхідний одяг, притулок, що відповідає нормам, і необхідну медичну увагу. Держава, яка затримує, уживає всіх необхідних заходів застереження для забезпечення їхньої безпеки під час переведення, і створює перед їхнім від'їздом повний список усіх інтернованих, яких переводять.

Хворі, поранені або госпіталізовані інтерновані і породіллі не переводяться, якщо подорож буде серйозно шкідливою для них, крім випадків, коли цього категорично вимагає їхня безпека.

Якщо зона бойових дій підходить близько до місця інтернування, інтерновані в згаданому місці не переводяться, якщо їхнє переведення не може бути здійснене в адекватних умовах безпеки, або якщо вони наражаються на більший ризик, залишаючись на місці, ніж за умов переведення.

Під час ухвалення рішень стосовно переведення інтернованих держава, яка затримує, ураховує їхні інтереси, зокрема не робить нічого, що підвищує труднощі їхньої репатріації або повернення до їхніх домівок.

Стаття 128

У разі переведення інтернованим повідомляють про їхній від'їзд і про їхню нову поштову адресу. Такі повідомлення даються вчасно для того, щоб вони могли спакувати багаж та повідомити своїм близьким родичам.

Їм дозволяється брати з собою особисті речі, кореспонденцію і посилки, які їм прислали. Вага такого багажу може обмежуватися, якщо так вимагають умови переведення, але в жодному разі не повинна бути менше, ніж двадцять п'ять кілограмів на інтернованого.

Пошта і посилки, адресовані на їхнє колишнє місце інтернування, пересилаються їм без затримки.

Комендант місця інтернування вживає, погоджено з Комітетом інтернованих, будь-яких заходів, необхідних для забезпечення перевезення власності громади інтернованих і багажу, який інтерновані не можуть узяти з собою внаслідок обмежень, накладених на підставі абзацу другого.

Глава XI

СМЕРТІ

Стаття 129

Заповіти інтернованих отримуються для зберігання відповідальним органами влади; і в разі смерті інтернованого його заповіт передається без затримки особі, яку він задалегідь призначив.

Смерті інтернованих засвідчуються лікарем кожного разу, і свідоцтво про смерть складається, підтверджуючи причину смерті й умови за яких вона сталася.

Офіційний звіт про смерть, належним чином зареєстрований, складається відповідно до процедури, яка цього стосується, і яка чинна на території, де розташоване місце інтернування, і належним чином засвідчена копія такого звіту передається без затримки державі-покровительці, а також до Центрального агентства, зазначеного в [статті 140](#).

Стаття 130

Органи влади, які затримують, забезпечують, щоб інтерновані, які померли під час інтернування, були поховані з пошаною, і, якщо можливо, згідно з ритуалами релігії, до якої вони належали, і щоб їхні могили шанували, належним чином прибирали і позначалися так, щоб їх завжди можна було впізнати.

Померлих інтернованих ховають в індивідуальних могилах, крім випадків, коли обставини, яких неможливо уникнути, вимагають використання спільних могил. Тіла може бути піддано кремації лише з категоричних причин гігієни, відповідно до релігії померлого або згідно з його чітким побажанням на цю дію. У разі кремації її факт буде констатовано і причини надано в свідоцтві про смерть померлого. Попіл зберігається в цілості органами влади, які затримують, і передається якомога швидше близьким рідним на їхній запит.

Як тільки дозволять обставини, але не пізніше припинення воєнних дій, держава, яка затримує, пересилає списки могил померлих інтернованих державам, громадянами яких були померлі інтерновані, через Інформаційне бюро, обумовлене [статтею 136](#). Такі списки містять усі особливості, необхідні для визначення померлих інтернованих, а також точне місцезнаходження їхніх могил.

Стаття 131

Кожна смерть або серйозна травма інтернованого, спричинена чи підозрювана як така, що була спричинена вартовим, ще одним інтернованим чи будь-якою іншою особою, а також будь-яка смерть, причина якою невідома, негайно супроводжується офіційним розслідуванням держави, яка затримує.

Повідомлення з цього приводу негайно надсилається державі-покровительці. Приймаються свідчення будь-яких свідків, і звіт, який містить такі свідчення готується та пересилається згаданій державі-покровительці.

Якщо розслідування визначає провину однієї чи більше осіб, держава, яка затримує, вживає всіх необхідних заходів із забезпечення покарання винної особи чи осіб.

Глава XII

ЗВІЛЬНЕННЯ, РЕПАТРІАЦІЯ ТА ПРИТУЛОК В НЕЙТРАЛЬНИХ КРАЇНАХ

Стаття 132

Кожна інтернована особа звільняється державою, під яка затримує, як тільки причини, що спричинили її інтернування, більше не існують.

Воюючі сторони, крім цього, намагаються під час воєнних дій укласти угоди про звільнення, репатріацію, повернення до місць проживання або притулку в нейтральній країні певних класів інтернованих, особливо дітей, вагітних жінок і матерів з немовлятами й маленькими дітьми, поранених і хворих та інтернованих, яких затримували тривалий час.

Стаття 133

Інтернування припиняється відразу ж, як це є можливим після припинення воєнних дій.

Інтернованих на території воюючої сторони, проти яких триває карний судовий процес за правопорушення, які не є виключно предметом дисциплінарних стягнень, може бути затримано до закриття такого судового процесу і, якщо цього вимагають обставини, до завершення покарання. Теж саме застосовується до інтернованих, яких було до цього засуджено на покарання з позбавленням волі.

За угодою між державою, яка затримує, та заінтересованими державами, після припинення воєнних дій або окупації територій можуть створюватися комітети для пошуку загублених інтернованих.

Стаття 134

Високі Договірні Сторони намагаються після припинення воєнних дій або окупації забезпечити повернення всіх інтернованих до їхнього останнього місця проживання чи спростити їхню репатріацію.

Стаття 135

Держава, яка затримує, несе витрати на повернення звільнених інтернованих до місць, де вони проживали, коли їх інтернували, або, якщо вона взяла їх під варту, коли вони подорожували транзитом чи у відкритому морі, витрати на завершення їхньої подорожі чи їхнє повернення до початку подорожі.

У випадках, коли держава, яка затримує, відмовляється дати дозвіл на проживання на її території звільненому інтернованому, який до цього мав тут постійне проживання, то така держава, яка затримує, сплачує витрати на репатріацію згаданого інтернованого. Якщо, однак, інтернований вирішує повернутися до своєї країни на власний ризик або згідно з наказом уряду держави, громадянином якої він є, держава, яка затримує, не повинна сплачувати витрат на його подорож з моменту його виїзду з її території. Держава, яка затримує, не повинна сплачувати витрат на репатріацію інтернованого, якого інтернували за власним бажанням.

Якщо інтернованих передають згідно зі [статтею 45](#), держави, які здійснюють таку передачу й отримання погоджують суму витрат на згадане вище, яку сплачує кожна з них.

Згадане вище повинно бути без шкоди для особливих угод, які можуть укладатися між воюючими сторонами стосовно обміну та репатріації їхніх громадян, які знаходяться у ворожому полоні.

Розділ V

ІНФОРМАЦІЙНЕ БЮРО ТА ЦЕНТРАЛЬНЕ АГЕНТСТВО

Стаття 136

Під час раптового початку війни й у всіх випадках окупації кожна воююча сторона засновує офіційне Інформаційне бюро, відповідальне за отримання та передачу інформації стосовно осіб, що перебувають під захистом, які знаходяться під її юрисдикцією.

Кожна воююча сторона за найкоротший період надає своєму Бюро відомості про будь-який захід, ужитий нею стосовно будь-яких осіб, що перебувають під захистом і тримаються в полоні більше, ніж два тижні, які підлягають призначеному місцю проживання або яких інтерновано. Вона, крім того, надсилає запит своїм різним відділам, які займаються такими справами, швидко надати згаданому вище Бюро відомості про всі зміни стосовно цих осіб, що перебувають під захистом, як, наприклад, стосовно передач, звільнень, репатріацій, втеч, направлення до лікарень, народження та смерті.

Стаття 137

Кожне національне Бюро негайно пересилає відомості стосовно осіб, що перебувають під захистом, найшвидшими засобами до держав, громадянами яких є особи, згадані вище,

або до держав, на чій території вони проживали, через Центральне агентство, передбачене в [статті 140](#). Такі Бюро також відповідають на всі запити, які можуть отримуватися стосовно осіб, що перебувають під захистом.

Інформаційні бюро передають відомості стосовно особи, яка перебуває під захистом, крім випадку, коли така передача може бути шкідливою для заінтересованої особи чи для його (її) рідних. Навіть у такому разі ці відомості не можуть замовчуватися від Центрального агентства, яке, після того, як йому повідомили про обставини, уживатиме необхідних пересторог, зазначених у [статті 140](#).

Увесь зв'язок у письмовій формі, здійснений будь-яким Бюро, повинен бути засвідчений підписом або печаткою.

Стаття 138

Відомості, отримані національним Бюро та передані ним, носять такий характер, щоб було можливо точно визначити особу, якій надається захист, і швидко повідомити її близьким родичам. Відомості стосовно кожної особи містять, принаймні, її прізвище, імена, місце та дату народження, національність, останнє місце проживання та характерні риси, ім'я батька і жіноче прізвище матері, дата, місце та природа дії, яка вживалася стосовно цієї особи, адресу, на яку може надсилатися кореспонденція для неї й ім'я та адреса особи, якій треба повідомити.

Також відомості стосовно стану здоров'я інтернованих, які серйозно хворі чи яких серйозно поранено, передаються регулярно та, якщо можливо, кожного тижня.

Стаття 139

Кожне національне Інформаційне бюро, крім того, є відповідальним за збирання всіх особистих цінних речей, залишених особами, яким надається захист, згаданим у [статті 136](#), особливо тих, кого було репатрійовано чи звільнено, або тих, хто втік або помер; воно пересилає згадані цінні речі заінтересованим особам безпосередньо чи, якщо це необхідно, через Центральне агентство. Такі статті надсилаються Бюро в запечатаних пакетах, які супроводжуються документами, що надають повний звіт про тотожність особи, якій належали ці статті, та повним списком вмісту пакунку. Ведуться докладні реєстраційні записи про отримання й відправку всіх таких цінних речей.

Стаття 140

Центральне інформаційне агентство у справах осіб, що перебувають під захистом, зокрема інтернованих, створюється в нейтральній країні. Міжнародний комітет Червоного Хреста, якщо він вважає це необхідним, пропонує заінтересованим державам організувати таке агентство, яке може бути там самим агентством, яке передбачено в статті 123 [Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р.](#)

Функція цього агентства полягає в збиранні всіх відомостей такого типу, що викладений у [статті 136](#), які воно може отримати через офіційні чи приватні канали та передати їх якнайшвидше до країн походження чи проживання заінтересованих осіб, за винятком випадків, коли такі передачі можуть бути шкідливими для осіб, яких стосується ця інформація або для їхніх родичів. Воно повинно отримувати від воюючих сторін усе обґрунтоване устаткування, необхідне для здійснення таких передач.

Від Високих Договірних Сторін, і особливо тих чийі громадяни отримують переваги від послуг Центрального агентства, вимагається надати згаданому Агентству фінансову допомогу, яку воно може попросити.

Згадане вище положення в жодному разі не трактується як такі, що обмежують гуманітарну діяльність Міжнародного комітету Червоного Хреста й Організацій з надання допомоги, описаних у [статті 142](#).

Стаття 141

Національне інформаційне бюро та Центральне інформаційне агентство мають переваги безоплатного відправлення всієї пошти, також звільнення від митних зборів, обумовлені [статтею 110](#), і крім того, наскільки це можливо, звільнення від плати за телеграф, принаймні, набагато зменшені тарифи.

Частина IV
ВИКОНАННЯ КОНВЕНЦІЇ
Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 142

За умови заходів, що держави, які затримують, можуть вважати необхідними для того, щоб забезпечити безпеку або виконати будь-яку іншу обґрунтовану потребу, представники релігійних організацій, організацій з надання допомоги чи будь-яких інших організацій, які надають допомогу особам, що перебувають під захистом, отримують від цих держав, самостійно або через їхніх належним чином на те вповноважених представників, усі засоби для відвідування осіб, яким надається захист, для роздачі припасів допомоги й матеріалу з будь-якого джерела, адресованих для освітніх, рекреаційних або релігійних цілей, або для надання їм допомоги в організації їхнього вільного часу в межах місць інтернування. Такі об'єднання й організації можуть розміщуватися на території держави, яка затримує, чи в будь-якій іншій країні, або вони можуть мати міжнародний характер.

Держава, яка затримує, може обмежити кількість об'єднань або організацій, чиїм делегатам дозволяється здійснювати їхню діяльність на її території й під її наглядом, однак за умови, що таке обмеження не перешкоджає поставкам ефективної та адекватної допомоги всім особам, що перебувають під захистом.

Особлива позиція Міжнародного комітету Червоного Хреста з цього питання визнається й шанується повсякчасно.

Стаття 143

Представники чи делегати держав-покровительок мають дозвіл відвідувати всі місця, де знаходяться особи, яким надається захист, особливо місця інтернування, затримання чи роботи.

Вони мають доступ до всіх приміщень, у яких знаходяться особи, яким надається захист, і можуть проводити співбесіди з останніми без свідків, особисто або через перекладача.

Такі відвідування не можуть заборонятися, окрім з причин нагальної воєнної необхідності, і навіть тоді - лише як винятковий і тимчасовий захід. Їхня тривалість і частота не обмежуються.

Такі представники та делегати мають повну свободу вибирати місця, які вони хочуть відвідати. Держава, яка затримує, чи окупаційна держава, держава-покровителька та, коли виникає необхідність, держава походження осіб, яких відвідують, можуть погодити, щоб співвітчизникам інтернованих дозволялося брати участь у таких відвідуваннях.

Делегати Міжнародного комітету Червоного Хреста також користуються згаданими вище прерогативами. Призначення таких делегатів подається на схвалення до держави, яка управляє територіями, де вони будуть виконувати свої службові обов'язки.

Стаття 144

Високі Договірні Сторони зобов'язуються, як у мирний час, так і воєнний час, розповсюджувати текст цієї Конвенції якомога ширше в їхніх відповідних країнах, та, зокрема, додавати навчання про цю Конвенцію в їхні програми військового, та, якщо можливо, цивільного інструктування так, щоб принципи цієї Конвенції стали відомими всьому населенню.

Будь-які цивільні, військові, поліцейські чи інші органи влади, які в воєнний час беруть на себе зобов'язання стосовно осіб, що перебувають під захистом, повинні мати текст цієї Конвенції і бути спеціально проінструктованими стосовно її положень.

Стаття 145

Високі Договірні Сторони передають одна одній через Швейцарську Федеральну Раду та, під час воєнних дій, через держави-покровительки, офіційні переклади цієї Конвенції, а також закони й адміністративні правила, які вони можуть ухвалити для того, щоб забезпечити застосування цієї Конвенції.

Стаття 146

Високі Договірні Сторони зобов'язуються надати чинності будь-якому закону, необхідному для надання дієвих карних санкцій для осіб, які вчиняють, або наказують іншим учинити будь-яке серйозне порушення цієї Конвенції, визначеного в цій статті.

Кожна Висока Договірна Сторона зобов'язується розшукати осіб, яких обвинувачено у вчиненні або в наказі вчинити такі серйозні порушення, і представляють таких осіб, незалежно від їхнього громадянства, перед своїми судами. Вона може також, якщо вона вважає це потрібним, і відповідно до положень свого законодавства, передати таких осіб для судового процесу іншій заінтересованій Високій Договірній Стороні за умови, що така Висока Договірна Сторона не має доказів, які давали б підстави для обвинувачення таких осіб.

Кожна Висока Договірна Сторона вживає заходів, необхідних для припинення всіх дій, які суперечать положенням цієї Конвенції, крім серйозних порушень визначених наступною статтею.

За будь-яких обставин обвинувачені особи користуються перевагами гарантій належного судового процесу та захисту, що надають не менше переваг, ніж ті, що обумовлені [статтею 105](#), і ті, що випливають з [Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р.](#)

Стаття 147

Серйозні порушення, про які йдеться в попередній статті, становлять такі порушення, що охоплюють такі дії, якщо їх здійснено проти осіб або власності, які перебувають під захистом цієї Конвенції: умисне вбивство, тортури або нелюдяне поводження, зокрема біологічні експерименти, які умисно спричинять великі страждання чи серйозні травми тілу чи здоров'ю, нелегальна депортація чи переведення або нелегальне ув'язнення особи, що перебуває під захистом, примушення особи, що перебуває під захистом, служити в збройних силах ворожої держави, або умисне відбирання в особи, що перебуває під захистом, прав на справедливий і офіційний судовий процес, рекомендований цією Конвенцією, захоплення полонених і широкомасштабне руйнування і привласнення власності, не виправдане воєнною необхідністю, і здійснюване незаконним чином і безцільно.

Стаття 148

Жодній Високій Договірній Стороні не дозволяється звільнити себе чи будь-яку іншу Високу Договірну Сторону від відповідальності, яку несе вона чи інша Висока Договірна Сторона за порушення, наведені в попередній статті.

Стаття 149

На запит воюючої сторони створюється розслідування у спосіб, який вирішується між заінтересованими Сторонами, стосовно будь-якого інкримінованого порушення цієї Конвенції.

Якщо не було досягнуто згоди стосовно процедури такого розслідування, Сторони повинні погодити вибір посередника, який винесе рішення стосовно процедури, якої треба дотримуватися.

Як тільки таке порушення було встановлено, воюючі сторони припиняють його і придушують з якомога меншою затримкою.

Розділ II

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 150

Ця Конвенція приймається англійською та французькою мовами. Обидва тексти є автентичними.

Швейцарська Федеральна Рада організовує офіційні переклади цієї Конвенції російською та іспанською мовами.

Стаття 151

Ця Конвенція, яка датована цим днем, відкрита для підписання до 12 лютого 1950 р., від імені держав, представлених на Конференції, що відкрилася в Женеві 21 квітня 1949 р.

Стаття 152

Ця Конвенція ратифікується якомога швидше, і ці ратифікаційні грамоти здаються на зберігання в Берн.

Записується реєстрація здачі на зберігання кожної ратифікаційної грамоти, і засвідчені копії цієї реєстрації передаються Швейцарською Федеральною Радою всім державам, від імені яких була підписана ця Конвенція, або про чие приєднання було повідомлено.

Стаття 153

Ця Конвенція набирає чинності через шість місяців після того, як, принаймні, дві ратифікаційні грамоти здано на зберігання.

Відповідно до цього, вона набирає чинності для кожної Високої Договірної Сторони через шість місяців після здачі на зберігання ратифікаційної грамоти.

Стаття 154

У відносинах між державами, які зобов'язані Гаазькими конвенціями [про закони та звичаї сухопутної війни як від 29 липня 1899](#), так і [від 18 жовтня 1907](#), і які є сторонами цієї Конвенції, ця остання Конвенція є додатковою до розділів II й III Положень, доданих до згаданих вище Гаазьких конвенцій.

Стаття 155

З дати набрання нею чинності ця Конвенція є відкритою для приєднання будь-якої держави, від імені якої її було підписано.

Стаття 156

Про приєднання повідомляється в письмовій формі Швейцарській Федеральній Раді, і вони набирають чинності через шість місяців з дати, в яку їх було отримано.

Швейцарська Федеральна Рада передає ці приєднання всім державам, від імені яких було підписано цю Конвенцію або про чие приєднання було повідомлено.

Стаття 157

Ситуації, обумовлені [статтями 2 й 3](#), негайно надають сили ратифікаційним грамотам, зданим на зберігання, і приєднанням, про які було повідомлено воюючими сторонами до чи після початку воєнних дій або окупації. Швейцарська Федеральна Рада передає найшвидшим шляхом будь-які ратифікаційні грамоти чи документи про приєднання, отримані від воюючих сторін.

Стаття 158

Кожна з Високих Договірних Сторін може денонсувати цю Конвенцію.

Про таку денонсацію повідомляється письмово Швейцарській Федеральній Раді, яка передає її урядам Високих Договірних Сторін.

Денонсація набирає чинності через рік після того, як повідомлення про неї було надіслано Швейцарській Федеральній Раді. Однак денонсація, про яку було надіслане повідомлення тоді, коли держава, що здійснює цю денонсацію, веде воєнні дії, не набирає чинності доти, доки не буде укладено миру й доки не буде припинено операцій, пов'язаних зі звільненням, репатріацією та поновленням у суспільстві осіб, що перебувають під захистом цієї Конвенції.

Денонсація є чинною лише для держави, що денонсує. Вона жодним чином не порушує зобов'язань, які воюючі сторони зобов'язані виконати відповідно до принципів міжнародного права, оскільки вони є результатом звичаїв, установлених серед цивілізованих народів, законів гуманності й веління суспільної думки.

Стаття 159

Швейцарська Федеральна Рада реєструє цю Конвенцію в Секретаріаті Об'єднаних Націй. Швейцарська Федеральна Рада також повідомляє Секретаріатові Об'єднаних Націй про всі ратифікаційні грамоти, документи про приєднання та денонсацію, отримані нею, стосовно цієї Конвенції.

На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, передавши на зберігання їхні повні відповідні повноваження, підписали цю Конвенцію.

Учинено в м. Женева дванадцятого серпня 1949 року англійською та французькою мовами. Оригінал Конвенції зберігається в архіві Швейцарської Конфедерації. Швейцарське Федеральне Консульство передає засвідчені копії документа кожній з держав, що підписали Конвенцію чи приєдналися до неї.

	Додаток I
--	-----------

ПРОЕКТ УГОДИ стосовно санітарних та безпечних зон і місцевостей

Стаття 1

Санітарні та безпечні зони призначаються виключно для осіб, зазначених в статті 23 [Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року](#) та статті 14 [Женевської конвенції про захист цивільних осіб під час війни від 12 серпня 1949 року](#) та для персоналу, якому доручені формування і керування цими зонами та місцевостями, а також догляд за людьми, що там перебувають.

Однак особи, чиє постійне місце проживання знаходиться в цих зонах, також мають право залишатися там.

Стаття 2

Ті, хто перебуває з будь-якої підстави в санітарній та безпечній зоні, не можуть здійснювати в зоні чи за її межами будь-якої діяльності, безпосередньо пов'язаної з воєнними діями чи виробництвом військової техніки.

Стаття 3

Держава, яка засновує санітарну та безпечну зону, вживає всіх необхідних заходів для заборони доступу всім особам, що не мають права на перебування там чи на в'їзд туди.

Стаття 4

Санітарні та безпечні зони повинні задовольняти такі умови:

а) Вони повинні включати лише малу частину території, якою керує держава, що заснувала їх.

б) Вони повинні бути негусто населеними порівняно з кількістю людей, яку вони можуть вмістити.

в) Вони повинні бути далеко розташовані від усіх військових об'єктів чи великих промислових або адміністративних установ та не мати їх на своїй території.

г) Вони не повинні бути розташованими в місцевостях, які, імовірно, можуть стати важливими для ведення війни.

Стаття 5

Санітарні та безпечні зони повинні відповідати таким вимогам:

а) Лінії комунікації та засоби транспорту, які вони мають, не повинні використовуватися для перевезення військових чи військової техніки, навіть транзитного.

б) Їх у жодному разі не будуть захищати військовими засобами.

Стаття 6

Санітарні та безпечні зони повинні бути позначені за допомогою косих червоних стрічок на білому тлі, що розміщуються на будинках та зовнішніх територіях, які до них прилягають.

Зони, призначені виключно для поранених та хворих, можуть бути позначені за допомогою символу Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева та Сонця) на білому тлі.

Вони можуть бути таким самим чином позначені вночі за допомогою відповідного освітлення.

Стаття 7

Держави під час перемир'я або після несподіваного початку війни повідомляють усім Високим Договірним Сторонам перелік санітарних та безпечних зон, що знаходяться на підпорядкованих їм територіях. Вони також повідомляють про кожну нову зону, засновану під час воєнних дій.

Як тільки супротивна сторона отримала зазначене вище повідомлення, зона стає правомірно створеною.

Однак якщо супротивна сторона вважає, що умови цієї угоди не виконуються, вона може відмовитись визнавати зону, негайно повідомляючи про це сторону, відповідальну за названу зону, або може визнати її під час установа контролю, зазначеного в статті 8.

Стаття 8

Будь-яка держава, яка визнала одну чи кілька санітарних та безпечних зон, створених супротивною стороною, отримує право вимагати, щоб одна або кілька Спеціальних комісій перевірили ці зони, щоб пересвідчитися в тому, що вони відповідають умовам та вимогам, обговорених в цій угоді.

Для цього члени Спеціальних комісій будь-коли мають вільний доступ до різних зон і можуть навіть надовго там залишитись. Для них будуть створені всі умови для виконання обов'язків, пов'язаних з контролем.

Стаття 9

Якщо Спеціальні комісії помітять будь-які факти, які, на їхню думку, суперечать положенням цієї угоди, вони повинні негайно звернути увагу держави, якій підпорядкована названа зона, на ці факти та встановити п'ятиденний строк, протягом якого вони повинні бути виправлені. Вони повинні належним чином поінформувати державу, яка визнала зону.

Якщо після закінчення відведеного часу держава, якій підпорядкована названа зона, не вжила заходів стосовно попередження, то супротивна сторона може заявити, що вона більше не виконує положень цієї угоди стосовно названої зони.

Стаття 10

Кожна держава, створюючи одну чи більше санітарну та безпечну зону, а також супротивні сторони, яким повідомляють про існування цих зон, повинні призначити або попросити держав-покровительок чи інших нейтральних держав призначити осіб членами Спеціальних комісій, зазначених в [статтях 8 та 9](#).

Стаття 11

На санітарні та безпечні зони в жодному разі не можна нападати. Усі сторони конфлікту повинні завжди захищати й поважати їх.

Стаття 12

У разі окупації території необхідно продовжувати поважати та використовувати за призначенням санітарні зони, які знаходяться в її межах.

Однак їхнє призначення може бути змінено окупаційною державою за умови, що буде вжито всіх заходів для гарантування безпеки людей, які знаходяться в цих зонах.

Стаття 13

Ця угода також стосується місцевостей, які держави можуть використовувати для тих самих цілей, що й санітарні та безпечні зони.

	Додаток II
--	------------

ПРОЕКТ ПРАВИЛ

СТОСОВНО КОЛЕКТИВНОЇ ДОПОМОГИ ЦИВІЛЬНИМ ІНТЕРНОВАНИМ

Стаття 1

Комітетам інтернованих буде дозволено розподіляти колективні посилки допомоги, які є в їхньому розпорядженні, серед усіх інтернованих, які адміністративно числяться за їхнім місцем інтернування, а також серед тих, хто знаходяться в лікарнях, у в'язницях або інших виправних установах.

Стаття 2

Розповсюдження колективної допомоги виконується при погодженні з настановами донорів та з планом, розробленим довіреними особами. Однак під час вирішення спірних питань, пов'язаних з медичними запасами, перевага віддається погодженню зі старшими офіцерами медичної служби. В лікарнях та лазаретах останні можуть не виконувати зазначених настанов, якщо цього вимагають потреби їхніх пацієнтів. Розповсюдження завжди повинно виконуватися неупереджено та в зазначених межах.

Стаття 3

Для того, щоб довірені особи могли перевіряти кількість та якість отриманого продовольства і складати деталізовані звіти для донорів, їм дозволено їздити до вокзалів чи інших місць надходження допомоги, що знаходяться поблизу їхнього табору.

Стаття 4

Довіреним особам створюються всі необхідні умови для перевірки того, що розповсюдження колективної допомоги в усіх підрозділах їхнього табору проводиться відповідно до їхніх настанов.

Стаття 5

Довіреним особам дозволяється заповнювати бланки чи анкети стосовно поставок колективної допомоги (розповсюдження, вимоги, кількість тощо), які призначені для донорів, а також надавати їх для заповнення довіреним особам в трудових загонах чи старшим офіцерам медичної служби в лікарнях та лазаретах.

Стаття 6

Для забезпечення систематичного розповсюдження колективної допомоги між інтернованими особами в їхніх таборах та задоволення всіх потреб, що можуть виникнути через прибуття нових груп інтернованих осіб, довіреним особам дозволено створювати та підтримувати достатні резервні запаси колективної допомоги. Для цього вони мають підходящі склади в їхньому розпорядженні; на кожному складі повинні бути два замки, ключі від одного знаходяться у довірених осіб, а від іншого - у коменданта табору.

Стаття 7

Високі Договірні Сторони, зокрема держави, які утримують полонених, наскільки це можливо, дозволяють купувати на їхній території продукти для розповсюдження колективної допомоги між інтернованими особами. Також вони повинні сприяти передачі коштів та проведенню інших фінансових заходів технічного чи адміністративного типу для здійснення цих закупівель.

Стаття 8

Зазначені вище запаси не повинні бути перешкодою праву інтернованих осіб отримувати колективну допомогу до їхнього прибуття до табору чи під час їхнього перевезення або можливості представникам держави-покровительки або Міжнародному комітету Червоного Хреста чи будь-якій іншій гуманітарній організації надавати підтримку інтернованим особам і повинні відповідати за просування таких поставок, забезпечуючи їхнє отримання адресатами будь-якими іншими засобами, які вважаються доцільними.

	Додаток III
--	-------------

КАРТКА ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ІНТЕРНУВАННЯ

Лицьовий бік

Писати розбірливо й великими літерами

1. Громадянство _____

2. Прізвище

3. Ім'я (повністю)

4. По батькові

5. Дата народження _____

6. Місце народження _____

7. Професія _____

8. Адреса до інтернування _____

9. Адреса сім'ї _____

*10. Інтернований: або прибув з (госпітально й т.д.) _____

*11. Стан здоров'я _____

12. Моя теперішня адреса _____

13. Дата _____

14. Підпис _____

* Непотрібне викреслити. До зазначеного нічого не додавати. Див. пояснення на звороті.

Зворотний бік

Пошта для інтернованих цивільних осіб

Безоплатно

ПОШТОВА КАРТКА

ДО УВАГИ

Ця картка повинна бути заповнена кожним інтернованим негайно після його інтернування й щоразу, коли він змінює адресу в результаті поміщення його до іншого місця інтернування або до лікарні. Ця картка не стосується спеціальної картки, яку інтернованому дозволяється надіслати своїй сім'ї.

ЦЕНТРАЛЬНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ АГЕНТСТВО У СПРАВАХ ОСІБ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ЗАХИСТОМ Міжнародний комітет Червоного Хреста

(Розміри картки повідомлення про інтернування 10 x 15 см)

ЛИСТ

Пошта для інтернованих цивільних осіб

Безоплатно

Кому _____

Вулиця та номер будинку _____

МІСЦЕ ПРИЗНАЧЕННЯ (великими літерами) _____

Область чи округ _____

Країна (великими літерами) _____

ВІДПРАВНИК:

Прізвище та ім'я _____

Дата й місце народження _____

Адреса інтернування _____

(Розмір листа 29 x 15 см)

КАРТКА ДЛЯ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ

Лицьовий бік

Пошта для інтернованих цивільних осіб

Безоплатно

ПОШТОВА КАРТКА

Відправник:

Кому _____

Прізвище та ім'я _____

Вулиця, номер будинку _____

Дата й місце народження _____

МІСЦЕ ПРИЗНАЧЕННЯ _____

Адреса інтернування _____

(великими літерами)

Область чи округ _____

Країна _____

(великими літерами)

Зворотний бік

Дата _____

Писати лише на рядках і дуже розбірливо

(Розміри картки для кореспонденції 10 x 15 см)

КОНВЕНЦИЯ

о защите гражданского населения во время войны

(Женева, 12 августа 1949 года)

Нижеподписавшиеся, Уполномоченные Правительств, представленных на Дипломатической Конференции, которая заседала в Женеве с 21 апреля по 12 августа 1949 года с целью выработки конвенции о защите гражданского населения во время войны, заключили следующее соглашение:

Раздел I

Общие положения*

* Тексты статей 1-3 и 8-12 этого раздела идентичны по содержанию текстам статей 1-3 и 7-11 первого раздела Конвенции об обращении с военнопленными с тем лишь исключением, что слово "военнопленные" в настоящей Конвенции заменено на слова "покровительствуемые лица".

Статья 4

Под защитой настоящей Конвенции стоят лица, которые в какой-либо момент и каким-либо образом находятся в случае конфликта или оккупации во власти стороны, находящейся в конфликте, или оккупирующей Державы, гражданами которой они не являются.

Граждане какого-либо Государства, не связанного настоящей Конвенцией, не состоят под ее защитой. Граждане какого-либо нейтрального государства, находящегося на территории одного из воюющих Государств, и Граждане какого-либо совоюющего Государства не будут рассматриваться в качестве покровительствуемых лиц до тех пор, пока Государство, гражданами которого они являются, имеет нормальное дипломатическое представительство при Государстве, во власти которого они находятся.

Однако положения [раздела II](#) имеют более широкое поле применения, определенное [в статье 13](#).

Лица, которые состоят под защитой [Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях](#), или [Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об улучшении участи раненых, больных и потерпевших кораблекрушение из состава вооруженных сил на море](#), или [Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об обращении с военнопленными](#), не будут рассматриваться в качестве лиц, которые пользуются покровительством по смыслу настоящей Конвенции.

Статья 5

Если находящаяся в конфликте сторона имеет серьезные основания полагать, что на ее территории какое-либо отдельное лицо, находящееся под покровительством Конвенции, подозревается на законном основании в деятельности, враждебной для безопасности этого государства, или когда эта деятельность действительно установлена, такое лицо не будет иметь права претендовать на такие права и преимущества, предоставляемые настоящей Конвенцией, которые наносили бы ущерб безопасности этого Государства, если бы они предоставлялись данному лицу.

Если на оккупированной территории отдельное лицо, находящееся под покровительством Конвенции, задержано в качестве шпиона или диверсанта или в качестве подозреваемого на законном основании в деятельности, угрожающей безопасности оккупирующей Державы, в тех случаях, когда этого требуют настоятельные соображения военной безопасности, данное лицо может быть лишено прав на связь, предоставляемых данной Конвенцией.

В каждом из этих случаев лица, предусмотренные в предыдущих абзацах, будут, однако, пользоваться гуманным обращением и в случае судебного преследования не будут лишаться своих прав на справедливый и нормальный суд, предусмотренный настоящей Конвенцией. Им будут также полностью предоставлены в возможно кратчайший срок, совместимый с безопасностью государства или, в соответствующем случае, оккупирующей Державы, права и преимущества, предоставляемые покровительствуемому лицу в соответствии с настоящей Конвенцией.

Статья 6

Настоящая Конвенция будет применяться с начала всякого конфликта или оккупации, упомянутых в статье 2.

На территории сторон, находящихся в конфликте, применение Конвенции прекращается после общего окончания военных действий. На оккупированной территории применение настоящей Конвенции прекращается через год после общего окончания военных действий, однако оккупирующая Держава в той степени, в которой она осуществляет функции правительства на этой территории, будет связана на период оккупации положениями следующих статей настоящей Конвенции: 1 - 12, [27](#), [29](#), [30](#), [31](#), [32](#), [33](#), [34](#), [47](#), [49](#), [51](#), [52](#), [53](#), [59,61 - 77](#) и [143](#).

Покровительствуемые лица, освобождение, репатриация или устройство которых будет иметь место после этих сроков, будут тем временем оставаться под защитой настоящей Конвенции.

Статья 7

Помимо соглашений, специально предусмотренных статьями 11, [14](#), [15](#), [17](#), [36](#), [108](#), [109](#), [132](#) и [133](#), Высокие Договаривающиеся Стороны смогут заключать другие специальные соглашения по любому вопросу, который они сочли бы целесообразным урегулировать особо.

Ни одно специальное соглашение не должно наносить ущерба положению покровительствуемых лиц, установленному настоящей Конвенцией, ни ограничивать прав, которые она им предоставляет.

Покровительствуемые лица продолжают пользоваться преимуществами этих соглашений в течение всего времени, пока к ним будет применима Конвенция, кроме

случаев специального включения противоположных условий в вышеупомянутые или позднейшие соглашения и, равным образом, кроме случаев применения к ним той или другой находящейся в конфликте стороной более благоприятных мероприятий.

Статья 8 - 12

(см. ст. ст. 7 -11 [Конвенции об обращении с военнопленными](#))

Раздел II

Положения общего характера о защите населения от некоторых последствий войны

Статья 13

Положения настоящего раздела касаются всего населения находящихся в конфликте стран без какой-либо дискриминации, в частности, по причинам расы, национальности, религии или политических убеждений и должны способствовать смягчению страданий, порождаемых войной.

Статья 14

Еще в мирное время Договаривающиеся Стороны, а после начала военных действий стороны, находящиеся в конфликте, могут создавать на своей собственной территории, а в случае необходимости, на оккупированных территориях, санитарные и безопасные зоны и местности, организованные таким образом, чтобы оградить от действий войны раненых и больных, инвалидов, престарелых, детей до 15-летнего возраста, беременных женщин и матерей с детьми до 7-летнего возраста.

В самом начале конфликте и в течении его заинтересованные стороны могут заключать соглашения о взаимном признании созданных ими зон и местностей. Для этой цели они могут применять положения проекта соглашения, приложенного к настоящей Конвенции*, внося в него возможные изменения, которые они сочли бы необходимыми.

* Проект соглашения не приводится. См.: Сборник действующих договоров..., вып. XVI, с.271-274.

Державы-Покровительницы и Международный комитет Красного Креста призываются содействовать облегчению создания и признания этих санитарных и безопасных зон и местностей.

Статья 15

Либо непосредственно, либо через нейтральную Державу или гуманитарную организацию любая находящаяся в конфликте сторона может обратиться к неприятельской стороне с предложением о создании в районах, где идут бои, нейтральных зон, предназначенных для защиты от связанных с боями опасностей следующих лиц, без всякого между ними различия:

- а) больных и раненых комбатантов и некомбатантов;
- б) гражданских лиц, не участвующих в военных действиях и не выполняющих никакой работы военного характера во время их пребывания в этих зонах.

Как только находящиеся в конфликте стороны договорятся о местоположении, руководстве, снабжении и контроле намечаемой нейтрализованной зоны, составляется письменное соглашение и подписывается представителями сторон, находящихся в конфликте. Это соглашение установит начало и продолжительность нейтрализации этой зоны.

Статья 16

Раненые и больные, а также инвалиды и беременные женщины будут пользоваться особым покровительством и защитой.

Поскольку это позволят военные требования, каждая находящаяся в конфликте сторона будет содействовать мероприятиям по розыску убитых и раненых, по оказанию помощи потерпевшим кораблекрушение и прочим лицам, подвергающимся серьезной опасности, а также по их ограждению от ограбления и дурного обращения.

Статья 17

Находящиеся в конфликте стороны постараются заключить местные соглашения об эвакуации из осажденной или оккупированной зоны раненых и больных, инвалидов, престарелых, детей и рожениц и о пропуске в эту зону служителей культа всех вероисповеданий, санитарного персонала и санитарного имущества.

Статья 18

Гражданские больницы, организованные для оказания помощи раненым, больным, инвалидам и роженицам, не могут ни при каких обстоятельствах быть объектом нападения, но будут во всякое время пользоваться уважением и покровительством со стороны находящихся в конфликте сторон.

Государства, являющиеся сторонами, находящимися в конфликте, снабдят все гражданские больницы удостоверениями, в которых будет указано, что они являются гражданскими больницами и что занимаемые ими здания не используются для каких-либо целей, которые могли бы лишить эти больницы покровительства в соответствии со [статьей 19](#).

Гражданские больницы с разрешения Государства будут обозначаться эмблемой, предусмотренной в статье 38 [Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях](#).

Находящиеся в конфликте стороны примут, насколько это позволят военные требования, необходимые мера для того, чтобы отличительные эмблемы, обозначающие гражданские больницы были отчетливо видны сухопутным, воздушным и морским неприятельским силам, дабы устранить возможность всякого агрессивного действия.

Ввиду опасности, которой могут подвергаться больницы вследствие их близости к военным объектам, рекомендуется, чтобы эти больницы располагались по возможности дальше от таких объектов.

Статья 19

Покровительство, на которое имеют право гражданские больницы, может прекратиться лишь в том случае, если они используются не только для их гуманитарных целей, но и для совершения действий, направленных против неприятеля. Покровительство, однако, прекращается только после соответствующего предупреждения во всех необходимых случаях, устанавливающего разумный срок и не давшего результатов.

Не будет рассматриваться как действие, направленное против неприятеля, факт лечения в этих больницах раненых или больных военнослужащих или наличие в них личного оружия и боевых припасов, снятых с этих военнослужащих и не сданных еще соответствующему органу.

Статья 20

Лица, занимающиеся систематически и исключительно обслуживанием и администрацией гражданских больниц, включая персонал, предназначенный для розыска, подбирания, транспортировки и лечения раненых и больных гражданских лиц, инвалидов и рожениц, должны пользоваться уважением и покровительством.

На оккупированной территории и в зонах военных действий вышеуказанный персонал должен опознаваться при помощи удостоверений личности, удостоверяющих его статус, с фотокарточкой владельца и рельефной печатью ответственных властей, а также при исполнении служебных обязанностей при помощи проштемпелеванной, не портящейся от влаги повязки, носимой на левой руке. Эта повязка будет выдаваться Государством и будет снабжена эмблемой, предусмотренной в статье 38 [Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях](#).

Любой другой персонал, который занимается обслуживанием и администрацией гражданских больниц, будет иметь право на уважение и покровительство и на ношение нарукавной повязки, как это предусмотрено выше, и в соответствии с условиями, предписываемыми в настоящей статье, до тех пор, пока они используются для выполнения таких обязанностей. В принадлежащем им удостоверении личности следует указывать обязанности, которые они выполняют.

Администрация каждой гражданской больницы должна постоянно держать для надлежащих национальных или оккупированных властей список имеющегося в данный момент персонала больницы.

Статья 21

Транспортировка раненых и больных гражданских лиц, инвалидов и рожениц, осуществляемая на суше транспортными колоннами и санитарными поездами или на море судами, предназначенными для такой транспортировки, должна пользоваться таким же уважением и покровительством, как и больницы, указанные в [статьей 18](#), и транспортные средства должны с согласия Государства быть обозначенными отличительной эмблемой, предусмотренной в [статье 38 Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях](#).

Статья 22

Летательные аппараты, применяющиеся исключительно для перевозки раненых и больных гражданских лиц, инвалидов и рожениц или для перевозки санитарного персонала и имущества, не должны подвергаться нападению, но должны уважаться в том случае, если они будут летать на высоте, во время и по маршрутам, специально предусмотренным соглашениями между всеми заинтересованными сторонами, находящимися в конфликте.

Они могут обозначаться отличительной эмблемой, предусмотренной в [статье 38 Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях](#).

Кроме случаев соглашений иного характера, полет над неприятельской или занятой неприятелем территорией воспрещается.

Такие летательные аппараты должны подчиняться всякому требованию о спуске. В случае приземления по требованию летательный аппарат со своими пассажирами сможет продолжать свой полет после осмотра, если таковой будет иметь место.

Статья 23

Каждая Договаривающаяся Сторона будет предоставлять свободный пропуск всех посылок с медицинскими и санитарными материалами, а также предметами, необходимыми для религиозных культов, предназначенных только для гражданского населения другой Договаривающейся Стороны, даже если последняя является неприятелем. Она также разрешит свободный пропуск всех посылок с необходимыми продуктами питания, носильными вещами и укрепляющими средствами, предназначенными для детей до 15 лет, беременных женщин и рожениц.

Обязательство Договаривающейся Стороны предоставлять свободный пропуск всех посылок, указанных в предыдущем абзаце, зависит от условия, что данная сторона удостоверилась в том, что не имеется серьезных причин для опасения:

- а) что посылки могут попасть не по своему назначению или
- б) что контроль может быть неэффективным или
- с) что они могут определенным образом способствовать успеху военных усилий или экономики противника, замещая собой товары, которые в ином случае противник должен был бы обеспечить или производить, или высвобождая сырье, материалы и рабочую силу, необходимые для производства этих товаров.

Держава, разрешающая пропуск посылок, указанных в первом абзаце настоящей статьи, может поставить условием для такого разрешения, чтобы раздача получателям производилась под местным контролем Держав-Покровительниц.

Пересылка этих посылок должна производиться как можно быстрее, и Держава, разрешающая их свободный пропуск, должна иметь право устанавливать технические условия, при которых он разрешается.

Статья 24

Находящиеся в конфликте стороны будут принимать необходимые меры, чтобы дети до 15 лет, осиротевшие или разлученные со своими семьями вследствие войны, не были предоставлены самим себе и чтобы облегчить при всех обстоятельствах их содержание,

выполнение обязанностей, связанных с их религией, и их воспитание. Их воспитание, если это возможно, будет поручено людям тех же культурных традиций.

Находящиеся в конфликте стороны будут способствовать приему этих детей в нейтральной стране на время конфликта с согласия Державы-Покровительницы, если таковая имеется, и при гарантии того, что будут соблюдаться принципы, изложенные в первом абзаце.

Кроме того, они будут стараться принимать необходимые меры, чтобы личность всех детей до 12 лет могла быть установлена путем ношения опознавательного медальона или любым другим способом.

Статья 25

Каждое лицо, находящееся на территории состоящей в конфликте стороны или на оккупированной ею территории, сможет сообщать членам своей семьи, где бы они ни находились, а также получать от них сведения чисто семейного характера. Эта переписка должна будет пересылаться быстро и без промедления, не вызываемого необходимостью.

Если вследствие сложившихся обстоятельств обмен семейной перепиской обычным путем по почте затруднен или невозможен, находящиеся в конфликте заинтересованные стороны обращаются к нейтральному посреднику, как, например, к Центральному Агентству, предусмотренному в [статье 140](#), чтобы определить с ним каким образом обеспечить выполнение своих обязанностей в наилучших условиях, в частности с помощью национальных обществ Красного Креста (Красного Полумесяца, Красного Льва и Солнца).

Если находящиеся в конфликте стороны найдут необходимым ограничить семейную переписку, такие ограничения будут сводиться лишь к обязательному применению стандартных бланков, на которых можно написать 25 слов любого текста и ограничить посылку таких бланков до одного в месяц.

Статья 26

Каждая из находящихся в конфликте сторон будет облегчать розыск, производящийся членами разрозненных войной семей, с целью установления связи друг с другом и, если это возможно, способствовать их соединению. Она, в частности, будет поддерживать деятельность организаций, которые посвящают себя этому делу, в том случае, если они приемлемы для этой Державы и подчиняются мерам безопасности, принятым ею.

Раздел III

Статус покровительствуемых лиц и обращения с ними

Часть I

Положения, общие для территорий сторон, находящихся в конфликте, и для оккупированных территорий

Статья 27

Покровительствуемые лица имеют право при любых обстоятельствах на уважение к их личности, чести, семейным правам, религиозным убеждениям и обрядам, привычкам и обычаям. С ними будут всегда обращаться гуманно, и, в частности, они будут охраняться от любых актов насилия и запугивания, от оскорблений и любопытства толпы.

Женщины будут специально охраняться от всяких покушений на их честь и, в частности, от изнасилования, принуждения к проституции или любой форме покушений на их нравственность.

С учетом положений, касающихся состояния здоровья, возраста и пола, состоящая в конфликте сторона, во власти которой находятся покровительствуемые лица, будет со всеми ими обращаться одинаково, без какой-либо дискриминации, в частности, по причинам расы, религии или политических убеждений.

Однако в отношении этих лиц стороны, находящиеся в конфликте, могут принимать такие меры контроля или меры обеспечения безопасности, которые могут оказаться необходимыми вследствие войны.

Статья 28

Присутствие покровительствуемого лица в каких-либо пунктах или районах не может быть использовано для защиты этих мест от военных операций.

Статья 29

Находящаяся в конфликте сторона, во власти которой находятся покровительствуемые лица, ответственна за обращение своих представителей с покровительствуемыми лицами, причем это не снимает личной ответственности с этих представителей.

Статья 30

Покровительствуемым лицам будут даны все возможности обращаться к Державам-Покровительницам, к Международному комитету Красного Креста, к национальному обществу Красного Креста (Красного Полумесяца, Красного Льва и Солнца) страны, в которой они находятся, а также к любой организации, которая может оказать им помощь.

Власти предоставят этим различным организациям все возможности для этого в пределах, допускаемых военными требованиями или соображениями безопасности.

Помимо посещений делегатов Держав-Покровительниц и Международного комитета Красного Креста, предусмотренных в [статье 143](#), Державы, во власти которых находятся покровительствуемые лица, или оккупирующие Державы будут способствовать, насколько это возможно, посещениям покровительствуемых лиц представителями других организаций, целью которых является оказание духовной или материальной помощи покровительствуемым лицам.

Статья 31

Никакие меры принуждения ни физического, ни морального порядка не должны применяться к покровительствуемым лицам, в частности, с целью получения от них или от третьих лиц сведений.

Статья 32

Высокие Договаривающиеся Стороны специально соглашаются о том, что им запрещается принятие каких-либо мер, могущих причинить физическое страдание или привести к уничтожению покровительствуемых лиц, находящихся в их власти. Это запрещение распространяется не только на убийства, пытки, телесные наказания, увечья и медицинские или научные опыты, которые не вызываются необходимостью врачебного лечения покровительствуемого лица, но равным образом и на всякое другое грубое насилие со стороны представителей гражданских или военных властей.

Статья 33

Ни одно покровительствуемое лицо не может быть наказано за правонарушение, совершенное не им лично. Коллективные наказания, так же как и всякие меры запугивания или террора, запрещены.

Ограбление воспрещается.

Репрессалии в отношении покровительствуемых лиц и их имущества воспрещаются.

Статья 34

Взятие заложников запрещается.

Часть II

Иностранцы на территории находящейся в конфликте стороны

Статья 35

Любое покровительствуемое лицо, которое пожелало бы покинуть территорию в начале или во время конфликта, будет иметь право сделать это в том случае, если его выезд не противоречит государственным интересам страны. Рассмотрение ходатайств этих лиц о выезде должно производиться в соответствии с обычно установленным порядком, и решение должно приниматься как можно быстрее. Те лица, которые получили разрешение на выезд, смогут обеспечить себя необходимыми для поездки деньгами и взять с собой достаточное количество своих вещей и предметов личного пользования.

Если какому-либо лицу откажут в разрешении покинуть территорию, оно будет иметь право на пересмотр этого отказа в кратчайший срок судом или соответствующим

административным органом, назначенным для этой цели Державой, во власти которой находятся покровительствуемые лица.

Если имеется ходатайство, то представители Державы-Покровительницы могут, в том случае если это позволяют соображения безопасности или если против этого не возражают заинтересованные лица, получить сообщение причин отказа в отношении любого ходатайства о разрешении покинуть территорию и сообщение, возможно быстрое, фамилий всех лиц, которым было отказано в разрешении на выезд.

Статья 36

Выезды, которые разрешаются согласно предыдущей статье, будут производиться в удовлетворительных условиях с точки зрения безопасности, гигиены, здоровья и питания. Все связанные с этим расходы от пункта выезда с территории Державы, во власти которой находятся эти лица, должна нести страна, в которую они направляются, или, в случае пребывания в нейтральной стране, Держава, граждане которой пользуются этой возможностью. Практические условия таких передвижений будут в случае необходимости определяться специальными соглашениями между заинтересованными Державами.

Вышеизложенное не касается специальных соглашений, которые могут быть заключены между сторонами, находящимися в конфликте, по вопросу об обмене и репатриации их граждан, попавших во власть противника.

Статья 37

С покровительствуемыми лицами, отбывающими предварительное заключение или подвергнутыми наказанию с лишением свободы, следует во время их заключения обращаться гуманно.

Сразу же после их освобождения они могут просить разрешение покинуть территорию в соответствии с предыдущими статьями.

Статья 38

За исключением особых мер, предусмотренных настоящей Конвенцией и, в частности, [статьями 27](#) и [41](#), положение покровительствуемых лиц будет в принципе продолжаться регулироваться правилами, касающимися обращения с иностранцами в мирное время. В любом случае им будут предоставлены следующие права:

- 1) они смогут получать присылаемую им индивидуальную или коллективную помощь;
- 2) они будут получать медицинскую помощь и лечение в больницах в той же степени, что и граждане заинтересованного Государства, если этого требует состояние их здоровья;
- 3) им будет разрешено осуществлять свои религиозные обязанности и получать духовную помощь от служителей культа их вероисповедания;
- 4) если они проживают в районе, особенно подвергающемся опасностям войны, им будет разрешено выезжать из этого района в той же степени, что и гражданам заинтересованного Государства;
- 5) дети до 15 лет, беременные женщины и матери с детьми до 7 лет будут пользоваться преимуществами в той же степени, что и граждане заинтересованного Государства.

Статья 39

Покровительствуемым лицам, потерявшим вследствие конфликта свой заработок, должна быть предоставлена возможность найти оплачиваемую работу. С учетом соображений безопасности и положений [статьи 40](#) эта возможность должна быть такой же, которая предоставляется гражданам Державы, на территории которой находятся эти лица.

Когда Держава, во власти которой находятся покровительствуемые лица, применяет по отношению к ним такие меры контроля, которые приводят к тому, что они лишаются возможности поддерживать свое существование, и особенно когда такие лица не могут по соображениям безопасности получить оплачиваемую работу на удовлетворительных для них условиях, то эта Держава должна обеспечить средства для их существования и для существования их иждивенцев.

Покровительствуемые лица во всех случаях могут получать пособия от своей родины, от Державы-Покровительницы или от упомянутых в [статье 30](#) обществ, занимающихся оказанием помощи.

Статья 40

Покровительствуемых лиц можно принуждать работать только в той же степени, что и граждан стороны, находящейся в конфликте, на территории которой они находятся.

Если покровительствуемые лица являются гражданами противника, их могут заставить выполнять только работу, нормально необходимую для обеспечения питания, жилья, одежды, транспорта и здоровья людей и не имеющую непосредственного отношения к ведению военных действий.

В случаях, упомянутых в предыдущих абзацах, покровительствуемые лица, которых принуждают работать, приравниваются по условиям работы и гарантиям, в частности, в отношении зарплаты, продолжительности рабочего дня, одежды и снаряжения, предварительного обучения и компенсации за несчастные случаи во время работы и профессиональных заболеваний, к рабочим данной страны.

В случае нарушения вышеуказанных положений покровительствуемым лицам разрешается использовать свое право обжалования в соответствии со [статьей 30](#).

Статья 41

Если Держава, во власти которой находятся покровительствуемые лица, сочтет меры контроля, упомянутые в настоящей Конвенции, недостаточными, то она, однако, не сможет прибегнуть к каким-либо мерам контроля более суровым, чем принудительное поселение в определенном месте или интернирование в соответствии с положениями [статей 42](#) и [43](#).

При применении положений второго абзаца статьи 39 к лицам, от которых потребовали покинуть свои обычные места поселения в силу решения о принудительном поселении в другом определенном месте, Держава, во власти которой находятся покровительствуемые лица, должна придерживаться как можно точнее правил, касающихся обращения с интернированными. ([Раздел III, часть IV](#) настоящей Конвенции).

Статья 42

Распоряжение об интернировании или принудительном поселении покровительствуемых лиц в определенном месте может быть дано только в том случае, если это совершенно необходимо для безопасности Державы, во власти которой они находятся.

Если какое-либо лицо добровольно просит через представителей Державы-Покровительницы о своем интернировании и если его личное положение сделает это необходимым, то оно будет интернировано Державой, во власти которой оно находится.

Статья 43

Каждое покровительствуемое лицо, интернированное или принудительно поселенное в определенном месте, будет иметь право на пересмотр этого решения в кратчайший срок надлежащим судом или соответствующим административным органом, назначенным для этой цели Державой, во власти которой находятся интернированные. Если интернирование или принудительное поселение в определенном месте остается в силе, то суд или административный орган должны периодически, по крайней мере два раза в год, пересматривать вопрос об этом лице с целью благоприятного изменения первоначального решения, если это позволяют обстоятельства.

Если заинтересованные покровительствуемые лица не возражают, Держава, во власти которой находятся интернированные, должна как можно быстрее сообщать Державе-Покровительнице фамилии всех покровительствуемых лиц, которые были интернированы или принудительно поселены в определенном месте, и фамилии лиц, которые были освобождены из мест интернирования или мест принудительного поселения. Решения судов или органов, указанных в первом абзаце настоящей статьи, также должны с соблюдением тех же условий как можно скорее сообщаться Державе-Покровительнице.

Статья 44

Применяя меры контроля, указанные в данной Конвенции, Держава, во власти которой находятся покровительствуемые лица, не должна обращаться с беженцами, фактически не пользующимися покровительством ни одного правительства, как с иностранцами, являющимися гражданами противника, в силу лишь их юридической принадлежности к неприятельскому Государству.

Статья 45

Покровительствуемые лица не могут быть переданы Державе, не являющейся участницей Конвенции.

Это положение не может служить препятствием для репатриации покровительствуемых лиц или для их возвращения в страну их места жительства после окончания военных действий.

Покровительствуемые лица могут быть переданы Державой, во власти которой они находятся, только Державе, которая является участницей Конвенции, и только тогда, когда Держава, во власти которой находятся покровительствуемые лица, удостоверится в том, что данная Держава желает и в состоянии применять Конвенцию. Когда такая передача покровительствуемых лиц состоялась, ответственность за применение Конвенции возлагается на Державу, которая согласилась их принять, в течение того времени, на которое они будут ей доверены. Однако в случае, если эта Держава не выполнит положений Конвенции по какому-либо важному пункту, Держава, которая передала покровительствуемых лиц, должна будет по уведомлению Державы-Покровительницы принять эффективные меры с тем, чтобы исправить положение или потребовать возвращения ей покровительствуемых лиц. Эта просьба должна быть удовлетворена.

Покровительствуемое лицо ни в коем случае не может быть передано в страну, в которой оно могло бы опасаться преследований в связи со своими политическими или религиозными убеждениями.

Положения этой статьи не препятствуют выдаче покровительствуемых лиц, обвиняемых в уголовных преступлениях, на основании заключенных до начала военных действий договоров о выдаче.

Статья 46

Принятые в отношении покровительствуемых лиц меры ограничения будут отменены, если это не было ранее сделано, в возможно кратчайший срок после окончания военных действий.

Меры ограничения, принятые в отношении их имущества, будут отменены в возможно кратчайший срок после окончания военных действий в соответствии с законодательством Державы, во власти которой находятся покровительствуемые лица.

Часть III

Оккупированные территории

Статья 47

Покровительствуемые лица, которые находятся на оккупированной территории, не будут ни в коем случае и никаким образом лишены преимуществ настоящей Конвенции, ни в силу какого-либо изменения, происшедшего в установлениях, действующих на данной территории, или в управлении этой территорией вследствие ее оккупации, ни в силу соглашения, заключенного между властями оккупированной территории и оккупирующей Державы, ни в силу аннексии оккупирующей Державой всей или части оккупированной территории.

Статья 48

Покровительствуемые лица, не являющиеся гражданами Державы, территория которой оккупирована, могут воспользоваться правом покинуть эту территорию при условии соблюдения положений, предусмотренных в [статье 35](#), и решения по этому вопросу должны приниматься в соответствии с процедурой, которую установит оккупирующая Держава согласно указанной статье.

Статья 49

Воспринимаются по каким бы то ни было мотивам угон, а также депортирование покровительствуемых лиц из оккупированной территории на территорию оккупирующей Державы или на территорию любого другого Государства независимо от того, оккупированы они или нет.

Однако оккупирующая Держава сможет произвести полную или частичную эвакуацию какого-либо определенного оккупированного района, если этого требует безопасность населения или особо веские соображения военного характера. При таких эвакуациях покровительствуемые лица могут быть перемещены только в глубь оккупированной территории, за исключением случаев когда это практически невозможно. Эвакуированное в таком порядке население будет возвращено обратно в свои дома немедленно после того, как боевые операции в этом районе будут закончены.

Оккупирующая Держава, приступая к этим перемещениям или эвакуациям, должна в пределах возможности обеспечить покровительствуемым лицам надлежащие помещения; эти перемещения должны производиться в удовлетворительных условиях с точки зрения безопасности, гигиены, здоровья и питания. Члены одной и той же семьи не будут разлучены.

Как только эти перемещения или эвакуации будут осуществлены, о них должно быть сообщено Державе-Покровительнице.

Оккупирующая Держава не сможет задерживать покровительствуемых лиц в районе, особенно подвергающемся опасностям войны, если этого не требует безопасность населения или особо веские соображения военного характера.

Оккупирующая Держава не сможет депортировать или перемещать часть своего собственного гражданского населения на оккупированную ею территорию.

Статья 50

Оккупирующая Держава должна с помощью национальных и местных властей оказывать содействие учреждениям, которым поручено попечение и воспитание детей, для того, чтобы их работа протекала успешно.

Она должна будет принять все необходимые меры, чтобы способствовать установлению личности детей и регистрации их родственных связей. Она ни в коем случае не должна изменять их гражданского состояния, ни зачислять их в зависящие от нее формирования или организации.

В том случае, если местные учреждения не будут в состоянии выполнять эти функции, оккупирующая Держава должна будет принимать меры по содержанию и обучению детей-сирот или детей, разлученных вследствие войны со своими родителями, если они только не могут быть обеспечены заботой близких родственников или друзей; обучение должно производиться по возможности лицами их национальности, языка и религии.

Специальный отдел бюро, созданного в соответствии со [статьей 136](#), предпримет все необходимые меры для установления личности детей в случае сомнения в отношении их личности. Данные об их отце и матери или других близких родственниках, которыми они будут располагать, должны всегда регистрироваться.

Оккупирующая Держава не должна затруднять применение преференциальных мер в отношении питания, медицинского ухода и защиты от действий войны, которые могли быть приняты до оккупации по отношению к детям до 15 лет, беременным женщинам и матерям с детьми до 7-летнего возраста.

Статья 51

Оккупирующая Держава не сможет принуждать покровительствуемых лиц служить в ее вооруженных или вспомогательных силах. Всякое давление или пропаганда в пользу добровольного поступления в армию воспрещается.

Оккупирующая Держава сможет направить на принудительную работу только таких покровительствуемых лиц, которым больше 18 лет, и только на работу, необходимую либо для нужд оккупационной армии, либо на работу, связанную с коммунальными предприятиями, питанием, жилищем, одеждой, транспортом и здоровьем населения

занятой местности. Покровительствуемых лиц нельзя выполнять какуюлибо работу, которая вынуждала бы их принимать участие в военных операциях. Оккупирующая Держава не сможет требовать от покровительствуемых лиц, чтобы они применяли силу для обеспечения безопасности помещений, в которых они выполняют возложенную на них работу.

Работа будет выполняться только в пределах оккупированной территории, на которой находятся данные лица. Каждое такое либо будет по мере возможности оставлено на своем обычном месте работы. Работа будет справедливым образом оплачиваться и должна соответствовать физическим и интеллектуальным способностям работников. Действующие в оккупированной стране законы об условиях и охране труда, как, например, о зарплате, рабочем дне, снаряжении, предварительной подготовке и компенсации за несчастные случаи во время работы и профессиональные заболевания, будут применяться к покровительствуемым лицам, которым поручена работа, указанная в настоящей статье.

Во всяком случае привлечение в принудительном порядке к труду никогда не должно приводить к мобилизации работников в организацию, носящую военный или полувоенный характер.

Статья 52

Никакие контракты, соглашения или положения не могут ограничить права как добровольно, так и недобровольно работающего, где бы он ни находился, обращаться к представителям Державы-Покровительницы с просьбой о ее заступничестве.

Всякие мероприятия, направленные на то, чтобы вызывать безработицу или ограничить возможность работы для трудящихся на оккупированной территории с целью заставить их работать на оккупирующую Державу, воспрещаются.

Статья 53

Всякое уничтожение оккупирующей Державой движимого или недвижимого имущества, являющегося индивидуальной или коллективной собственностью частных лиц или Государства, общин, либо общественных или кооперативных организаций, которое не является абсолютно необходимым для военных операций, воспрещается.

Статья 54

Оккупирующей Державе запрещается изменять статус должностных лиц или судей на оккупированных территориях или применять к ним санкции, принимать какие-либо меры принуждения или проводить дискриминацию по отношению к ним из-за того, что они воздерживаются от выполнения своих обязанностей по соображениям совести.

Это последнее запрещение не препятствует применению [второго абзаца статьи 51](#). Оно не затрагивает права оккупирующей Державы снимать должностных лиц с занимаемых ими постов.

Статья 55

Оккупирующая Держава обязана при помощи всех имеющихся средств обеспечить снабжение гражданского населения продовольствием и санитарными материалами. Она должна, в частности, ввозить необходимые съестные припасы, санитарные материалы и другие предметы в тех случаях, когда ресурсы оккупированной территории будут недостаточны.

Оккупирующая Держава может реквизировать съестные припасы или другие предметы, а также санитарные материалы, находящиеся на оккупированной территории, только для оккупационных войск и для администрации и только с учетом нужд гражданского населения. При условии соблюдения других международных конвенций оккупирующая Держава должна принять меры для обеспечения того, чтобы всякая реквизиция была справедливо возмещена.

Держава-Покровительница имеет право во всякое время беспрепятственно проверять состояние продовольственного снабжения и снабжения санитарными материалами на оккупированной территории с учетом временных ограничений, вызванных настоятельными военными требованиями.

Статья 56

Оккупирующая Держава обязана при помощи всех имеющихся у нее средств обеспечить и поддерживать при содействии национальных и местных властей деятельность санитарных и больничных учреждений и служб, здравоохранение и общественную гигиену на оккупированной территории, в частности принимая и применяя профилактические и превентивные меры, необходимые для борьбы с распространением заразных заболеваний и эпидемий. Санитарному персоналу всех категорий будет разрешено выполнять свои обязанности.

Если на оккупированной территории будут созданы новые больницы, а компетентные органы оккупированного Государства не функционируют на этой территории, то оккупирующие власти должны, если это необходимо, признать эти больницы в соответствии с положениями [статьи 18](#). При аналогичных обстоятельствах оккупационные власти должны также признать персонал больниц и перевозочных средств в силу положений [статей 20](#) и [21](#).

Принимая меры в области здравоохранения и гигиены и проводя их в жизнь, оккупирующая Держава должна учитывать моральные и этические требования населения оккупированной территории.

Статья 57

Оккупирующая Держава сможет реквизировать гражданские больницы лишь временно и только в случае крайней необходимости для ухода за ранеными и больными военными служащими и при условии, что будут своевременно приняты надлежащие меры для обеспечения лечения и ухода за больными, находящимися в этих больницах, и для обеспечения нужд гражданского населения в больничном лечении.

Имущество и склады гражданских больниц не могут быть реквизированы до тех пор, пока они необходимы для нужд гражданского населения.

Статья 58

Оккупирующая Держава позволит служителям культа оказывать духовную помощь своим единоверцам.

Оккупирующая Держава будет также принимать посылки, содержащие книги и предметы, необходимые для удовлетворения религиозных нужд, и будет содействовать распределению их на оккупированной территории.

Статья 59

Если снабжение всего населения оккупированной территории или части его недостаточно, оккупированная Держава должна согласиться на мероприятия по оказанию помощи данному населению и должна способствовать осуществлению этих мероприятий всеми имеющимися в ее распоряжении способами.

Такие мероприятия, которые могут осуществляться либо Государствами, либо беспристрастными гуманитарными организациями, как, например, Международным комитетом Красного Креста, должны включать, в частности, посылки продовольствия, санитарных материалов и одежды.

Все Договаривающиеся Стороны должны разрешать свободный провоз этих посылок и должны гарантировать их охрану.

Держава, предоставляющая свободный провоз посылок на территорию, оккупированную противной стороной, принимающей участие в конфликте, должна, однако, иметь право просматривать эти посылки, регулировать их провоз в соответствии с предписанными сроками и маршрутами и удостовериться через посредство Державы-Покровительницы, что эти посылки будут использоваться для оказания помощи нуждающемуся населению, а не в интересах оккупирующей Державы.

Статья 60

Грузы помощи ни в чем не освобождают оккупирующую Державу от ответственности, возлагаемой на нее [статьями 55](#), [56](#) и [59](#). Оккупирующая Держава не должна давать грузам

помощи никакого другого назначения, за исключением случаев срочной необходимости, в интересах населения оккупированной территории и с согласия Державы-Покровительницы.

Статья 61

Распределение упомянутых в предыдущих статьях грузов помощи будет производиться при содействии и под контролем Державы-Покровительницы. Эта обязанность может также быть передана по соглашению между оккупирующей Державой и Державой-Покровительницей нейтральной Державе, Международному комитету Красного Креста или любой другой беспристрастной гуманитарной организации.

Эти грузы помощи освобождаются на оккупированной территории от всяких сборов, налогов или таможенных сборов за исключением тех случаев, когда последние необходимы в интересах экономики данной территории. Оккупирующая Держава должна стараться обеспечить быстрое распределение этих грузов.

Все Договаривающиеся Стороны должны стараться разрешать бесплатный провоз и транспортировку этих грузов помощи, направляемых на оккупированные территории.

Статья 62

Покровительствуемые лица, находящиеся на оккупированной территории, в том случае, если это не противоречит настоятельным интересам безопасности, смогут, кроме того, получать персонально им адресованные посылки.

Статья 63

При условии соблюдения временных мер, которые в порядке исключения могут вводиться оккупирующей Державой по соображениям безопасности чрезвычайного характера:

а) признанные национальные общества Красного Креста (Красного Полумесяца, Красного Льва и Солнца) смогут продолжать заниматься деятельностью, отвечающей принципам Красного Креста, установленным международными конференциями Красного Креста. Другим обществам по оказанию помощи будет разрешено продолжать свою гуманитарную деятельность на тех же условиях;

б) оккупирующая Держава не сможет требовать никакого изменения в персонале или структуре этих общества, которое могло бы нанести ущерб вышеозначенной деятельности.

Те же самые принципы будут применяться к деятельности и персоналу специальных организаций невоенного характера, уже существующих или которые могут возникнуть, в целях обеспечения условий жизни гражданского населения путем поддержания основных общественно полезных служб, распределения помощи и организации спасения.

Статья 64

Уголовное законодательство оккупированной территории остается в силе, за исключением случаев, когда оно может быть отменено или приостановлено оккупирующей Державой, если это законодательство представляет собой угрозу безопасности оккупирующей Державы или препятствует применению настоящей Конвенции. С учетом упомянутого соображения и необходимости обеспечить эффективное отправление правосудия судебные органы оккупированной территории будут продолжать исполнять свои функции при всех правонарушениях, предусмотренных этим законодательством.

Оккупирующая Держава тем не менее может подчинить население оккупированной территории действию постановлений, существенно необходимых для выполнения ее обязательств, согласно настоящей Конвенции, поддержания нормального управления территории и обеспечения безопасности оккупирующей Державы, личного состава имущества оккупационных войск или администрации, а также используемых ею объектов и коммуникационных линий.

Статья 65

Издаваемые оккупирующей Державой постановления, предусматривающие уголовную ответственность, вступают в силу только после того, как они будут опубликованы и доведены до сведения населения на его языке. Действие этих обязательных постановлений не должно иметь обратной силы.

Статья 66

В случае нарушений постановлений, предусматривающих уголовную ответственность, изданных оккупирующей Державой на основании [второго абзаца ст. 64](#), оккупирующая Держава может передать обвиняемых своим надлежащим образом созданным неполитическим военным судам при условии их нахождения на оккупированной территории. Суды второй инстанции будут заседать преимущественно в оккупированной стране.

Статья 67

Эти суды могут применять только изданные в законном порядке постановления, действовавшие до совершения правонарушения и соответствующие основным принципам права, в частности принципу соразмерности наказания. Они должны принимать во внимание тот факт, что обвиняемый не является гражданином оккупирующей Державы.

Статья 68

Если покровительствуемое лицо совершает правонарушение с единственным намерением повредить оккупирующей Державе и, если это правонарушение не является посягательством на жизнь или физическую неприкосновенность личного состава оккупационных войск или администрации, не создает серьезной коллективной опасности и не наносит серьезного ущерба имуществу оккупационных войск и администрации или используемым ими объектам, это лицо подлежит интернированию или простому тюремному заключению, причем срок такого интернирования или такого тюремного заключения будет соразмерен совершенному правонарушению. Кроме того, интернирование или тюремное заключение будет являться единственной мерой лишения свободы за такие правонарушения в отношении покровительствуемых лиц. Суды, предусмотренные в [статье 66](#) настоящей Конвенции, могут свободно заменять тюремное заключение интернированием на тот же срок.

Положения уголовного порядка, изданные оккупирующей Державой в соответствии с [статьями 64 и 65](#), могут предусматривать смертную казнь в отношении покровительствуемых лиц только в тех случаях, когда они виновны в шпионаже, в серьезных диверсионных актах, направленных против военных объектов оккупирующей Державы, или в умышленных правонарушениях, которые явились причиной смерти одного или нескольких лиц, и при условии, что законодательство оккупированной территории, которое действовало до начала оккупации, предусматривало в подобных случаях смертную казнь.

Смертный приговор может быть вынесен покровительствуемому лицу только в случае, если было особо обращено внимание суда на тот факт, что, поскольку обвиняемый не является гражданином оккупирующей Державы, он не связан по отношению к ней никаким долгом верности. Ни в коем случае смертный приговор не может быть вынесен покровительствуемому лицу, имевшему меньше восемнадцати лет в момент совершения правонарушения.

Статья 69

Во всех случаях срок предварительного заключения будет засчитываться во всякий срок тюремного заключения, к которому обвиняемое покровительствуемое лицо может быть приговорено.

Статья 70

Оккупирующая Держава не может подвергнуть аресту, преследованию или осудить покровительствуемых лиц за действия или мнения, совершенные или высказанные до оккупации или в период временного ее прекращения, за исключением случаев нарушений законов и обычаев войны.

Граждане оккупирующей Державы, которые до начала конфликта искали убежище на оккупированной территории, могут быть арестованы, преданы суду, осуждены или депортированы за пределы оккупированной территории только за правонарушения, совершенные после начала военных действий, или за уголовные преступления,

совершенные до начала военных действий, за которые по законам Государства, территория которого оккупирована, преступник подлежал бы выдаче и в мирное время.

Статья 71

Компетентные судебные органы оккупирующей Державы не могут выносить ни одного приговора без рассмотрения дела в установленном процессуальном порядке.

Любое лицо, против которого будет возбуждено обвинение со стороны оккупирующей Державы, должно быть без промедления уведомлено об этом в письменной форме, на понятном для него языке, с подробным изложением выдвинутых против него обвинений, и его дело должно быть расследовано со всей возможной быстротой. Державе-Покровительнице должно быть сообщено о всяком преследовании, возбужденном оккупирующей Державой против покровительствуемых лиц, касающемся преступлений, влекущих за собой смертный приговор или тюремное заключение от двух лет и выше; она может во всякое время справляться о состоянии любого такого судебного дела. Кроме того, Держава-Покровительница будет иметь право на получение по ее просьбе всех сведений относительно таких судебных дел и любого преследования, возбужденного оккупирующей Державой против покровительствуемых лиц.

Уведомление Державе-Покровительнице, предусмотренное в абзаце втором настоящей статьи, должно посылаться немедленно, и во всяком случае Держава-Покровительница должна получать его за три недели до начала первого слушания дела. Судебное дело не может слушаться, если к началу судебного заседания не было представлено доказательство о том, что положения настоящей статьи были выполнены полностью. Это уведомление должно содержать следующие данные:

- a) данные о личности обвиняемого;
- b) место интернирования или заключения;
- c) подробное изложение обвинения или обвинений (с указанием постановлений, предусматривающих уголовную ответственность, на которых основывается обвинение);
- d) наименование суда, который будет слушать дело;
- e) место и время первого слушания дела.

Статья 72

Всякий обвиняемый имеет право представить доказательства, необходимые для его защиты, и, в частности, может требовать вызова в суд свидетелей. Он будет иметь право на помощь квалифицированного защитника по своему выбору, который сможет свободно посещать обвиняемого и которому будут даны все возможности для подготовки к защите.

Если обвиняемый сам не выберет себе защитника, Держава-Покровительница может ему предоставить такового. Когда обвиняемому вменяется в вину серьезное преступление и когда не имеется Державы-Покровительницы, оккупирующая Держава при условии согласия со стороны обвиняемого должна предоставить ему защитника.

Всякому обвиняемому должна предоставляться помощь переводчика как во время предварительного следствия, так и на судебных заседаниях, за исключением тех случаев, когда он добровольно отказывается от такой помощи. Он будет всегда иметь право возражать против переводчика и просить о его замене.

Статья 73

Всякий осужденный имеет право использовать все способы обжалования, предусмотренные законодательством, применяемым судом. Он будет полностью информирован о своих правах на обжалование, а также о сроках, в течение которых он может воспользоваться этим правом.

Уголовно-процессуальный порядок, предусмотренный в настоящей части, должен применяться, поскольку это применимо, к обжалованию. В этом случае, когда законодательство, применяемое судом, не содержит положений, касающихся обжалования, осужденное им лицо будет иметь право подавать жалобу на приговор соответствующим властям оккупирующей Державы.

Статья 74

Представители Державы-Покровительницы будут иметь право присутствовать на заседаниях любого суда, разбирающего дело покровительствуемого лица, кроме исключительных случаев, когда дело должно слушаться при закрытых дверях в интересах безопасности оккупирующей Державы, о чем последняя предупреждает Державу-Покровительницу. Извещение о месте и дате начала слушания дела в суде должно быть отправлено Державе-Покровительнице.

О всех приговорах, которые предусматривают в виде наказания смертную казнь или лишение свободы на срок от двух лет и выше, должна быть в возможно более краткий срок извещена Держава-Покровительница с указанием оснований для вынесения приговора. В извещении должна содержаться ссылка на уведомление, сделанное в соответствии со [статьей 71](#), а в случае вынесения приговора, предусматривающего лишение свободы, также указание места, где будет отбываться наказание. Другие приговоры, кроме упомянутых выше, должны храниться в суде и предоставляться для просмотра представителям Державы-Покровительницы. Течение срока, установленного для подачи обжалования в случае вынесения приговоров, предусматривающих смертную казнь или лишение свободы на срок от двух лет и выше, не должно начинаться до тех пор, пока извещение о приговоре не будет получено Державой-Покровительницей.

Статья 75

Ни в каком случае приговоренный к смерти не должен быть лишен права ходатайствовать о помиловании.

Ни один смертный приговор не будет приводиться в исполнение до истечения по крайней мере шестимесячного срока с того момента, когда Держава-Покровительница получит сообщение об окончательном судебном решении, подтверждающем этот смертный приговор или решение об отказе в помиловании.

В отдельных случаях, когда в связи с чрезвычайными обстоятельствами создается подготовленная угроза для безопасности оккупирующей Державы или ее вооруженных сил, этот шестимесячный срок может быть сокращен. Державе-Покровительнице всегда будет сообщаться об этом сокращении срока, и ей всегда будет дана возможность обратиться с представлениями к компетентным оккупационным властям по поводу этих смертных приговоров и необходимый срок для того, чтобы это сделать.

Статья 76

Обвиняемые покровительствуемые лица будут содержаться в заключении в оккупированной стране, и в случае осуждения они должны там же отбывать свое наказание. Они будут, если это возможно, отделены от остальных заключенных, причем для них должен быть установлен санитарный и пищевой режим, достаточный для поддержания их здоровья в хорошем состоянии и по меньшей мере соответствующий режиму тюремных учреждений оккупированной страны.

Они будут получать медицинскую помощь, необходимую по состоянию их здоровья.

Им будет равным образом разрешено пользоваться духовной поддержкой, которая могла бы им потребоваться.

Женщины будут заключаться в отдельные помещения и находится под непосредственным наблюдением женщин.

Будет приниматься во внимание специальный режим, предусмотренный для несовершеннолетних.

Заключенные покровительствуемые лица должны иметь право на посещение их делегатами Державы-Покровительницы и Международного комитета Красного Креста согласно [статье 143](#).

Кроме того, они будут иметь право получать не менее одной посылки помощи в месяц.

Статья 77

Обвиняемые или осужденные судами на оккупированной территории покровительствуемые лица должны быть переданы по окончании оккупации с заведенным на них делом властям освободительной территории.

Статья 78

Если по настоятельным соображениям безопасности оккупирующая Держава сочтет необходимым принять меры предосторожности в отношении покровительствуемых лиц, то самое большее, что она может предпринять, это принудительно поселить их в определенном месте или интернировать их.

Решения о принудительном поселении в определенном месте или интернировании будут приниматься согласно нормальной процедуре, которая должна быть определена оккупирующей Державой в соответствии с положениями настоящей Конвенции. Эта процедура должна предусматривать право на апелляцию со стороны заинтересованных лиц. Решения по этой апелляции будут приниматься в возможно короткий срок. Если решения останутся в силе, они станут предметом периодического пересмотра, по возможности не реже 1 раза в шесть месяцев, со стороны компетентного органа, созданного данной Державой.

Покровительствуемые лица, принудительно поселяемые и, следовательно, вынужденные покинуть свое постоянное местожительство, будут пользоваться без всяких ограничений всеми преимуществами, предусмотренными [статьей 39](#) настоящей Конвенции.

Часть IV

Правила, касающиеся обращения с интернированными

Глава I

Общие положения

Статья 79

Находящиеся в конфликте стороны могут интернировать покровительствуемых лиц только в соответствии с положениями [статей 41, 42, 43, 68](#) и [78](#).

Статья 80

Интернированные полностью сохраняют свою гражданскую правоспособность и осуществляют вытекающие отсюда права в той мере, в какой это будет совместимо с интернированием.

Статья 81

Находящиеся в конфликте стороны, которыми будут интернированы покровительствуемые лица, обязаны будут обеспечить бесплатно их содержание, а также оказывать им медицинскую помощь, которую потребует состояние их здоровья.

Никаких удержаний ни из пособий или из зарплаты интернированных лиц, ни из причитающихся им сумм не может быть произведено для возмещения указанных расходов.

Держава, во власти которой находятся интернированные, должна оказать поддержку всем иждивенцам интернированных, которые не имеют достаточных средств к существованию или не могут сами заработать себе на жизнь.

Статья 82

Держава, во власти которой находятся интернированные, по мере возможности, будет размещать интернированных по их гражданству, языку и обычаям. Интернированные, граждане одной и той же страны, не будут размещаться отдельно только из-за различия языка.

В течение всего периода интернирования члены одной семьи, и в особенности родители и их дети, будут содержаться в одном и том же месте интернирования, за исключением тех случаев, когда работа или здоровье, или применение положений [главы IX](#) настоящей части сделают временную разлуку необходимой. Интернированные могут потребовать, чтобы их дети, оставшиеся на свободе без родительского попечения, были интернированы вместе с ними.

Во всех случаях, когда это окажется возможным, интернированные члены одной семьи должны содержаться в одном помещении и жить отдельно от других интернированных; им должны быть также предоставлены необходимые возможности для того, чтобы вести семейную жизнь.

Глава II

Места интернирования

Статья 83

Держава, во власти которой находятся интернированные, не будет располагать места интернирования в районах, особо подвергающихся военной опасности.

Держава, во власти которой находятся интернированные, сообщит неприятельским державам при посредстве Держав-Покровительниц все необходимые данные о географическом положении мест интернирования.

Каждый раз, когда это позволят соображения военного порядка, лагеря для интернированных должны быть обозначены буквами "IC", расположенными таким образом, чтобы они были днем отчетливо видны с воздуха. Однако заинтересованные державы могут договориться о другом способе обозначения. Никакое другое место, кроме лагеря для интернированных, не может быть обозначено таким образом.

Статья 84

Интернированные должны размещаться отдельно от военнопленных и лиц, лишенных свободы по любым другим причинам, и иметь отдельную администрацию.

Статья 85

Держава, во власти которой находятся интернированные, обязана принять все необходимые и возможные меры к тому, чтобы покровительствуемые лица с самого начала их интернирования были размещены в зданиях или в других помещениях, предоставляющих полную гарантию в отношении гигиены и сохранения здоровья и обеспечивающих достаточную защиту от суровых климатических условий, а также от действий войны. Ни в коем случае постоянные места интернирования не должны быть расположены в нездоровых местностях или в местностях, климат которых губителен для интернированных. В тех случаях, когда покровительствуемые лица временно интернированы в нездоровой местности или в местности, климат которой губителен для их здоровья, их следует перевести, как только позволят обстоятельства, в более подходящее место интернирования.

Помещения должны быть полностью защищены от сырости, в достаточной мере отапливаться и освещаться, особенно в промежуток времени между наступлением темноты и установленным часом выключения света. Спальные помещения должны быть достаточно просторны и хорошо проветриваемы, и интернированные должны располагать надлежащими постельными принадлежностями и достаточным количеством одеял, причем следует учитывать климат, возраст, пол и состояние здоровья интернированных.

Интернированные будут располагать днем и ночью санитарными установками, отвечающими правилам гигиены и содержащимися в постоянной чистоте. Они будут получать достаточное количество воды и мыла для ежедневного туалета и для стирки своего белья; им должны предоставляться необходимые установки и возможности для этой цели. Кроме того, для них должны быть устроены душевые установки и бани. Им должно быть предоставлено время, необходимое для соблюдения правил гигиены и для работ по уборке.

В тех случаях, когда в порядке исключения в качестве временной меры необходимо размещать женщин-интернированных, не являющихся членами какой-либо одной семьи, в том же месте интернирования, что и мужчин, для таких женщин-интернированных должны быть предоставлены в обязательном порядке отдельные спальни и санитарные установки.

Статья 86

Держава, во власти которой находятся интернированные, предоставит в их распоряжение, независимо от их вероисповедания, соответствующие помещения для отправления их религиозных обрядов.

Статья 87

Во всех местах интернирования, за исключением тех, где имеются другие соответствующие возможности, будут устроены ларьки для того, чтобы дать возможность

интернированным покупать по ценам, которые ни в коем случае не должны превышать местные рыночные цены, продовольствие и предметы повседневного потребления, включая мыло и табак, которые могут улучшить их быт и удобства.

Прибыль, получаемая ларьками, должна поступать в фонд содействия, который будет создан в каждом месте интернирования и который будет использоваться в интересах интернированных, находящихся в данном месте интернирования. Комитет интернированных, предусмотренный в [статьей 102](#), будет иметь право наблюдать за ведением дела в ларьках и за использованием фонда.

При ликвидации какого-нибудь места интернирования остаток средств фонда содействия будет переводиться в фонд содействия другого места интернирования для интернированных той же национальности или, если таких мест не существует, в центральный фонд содействия, который будет существовать для блага всех интернированных, остающихся во власти интернирующей Державы.

В случае всеобщего освобождения эта прибыль остается у Державы, во власти которой находятся интернированные, если между заинтересованными Державами нет иного соглашения.

Статья 88

Для обеспечения необходимой защиты во всех местах интернирования, находящихся под угрозой воздушных налетов и опасностей войны, должны быть надлежащим образом и в достаточном количестве построены убежища. В случае тревоги интернированные могут отправляться в эти убежища как можно быстрее, за исключением тех из них, кто остается для защиты их жилищ от опасностей. Любая мера, предпринятая для защиты населения, должна равным образом применяться и к ним.

В местах интернирования должны быть приняты все надлежащие противопожарные меры.

Глава III

Питание и одежда

Статья 89

Дневное пищевое довольствие интернированных должно быть достаточным по количеству, качеству и разнообразным для того, чтобы обеспечить нормальное состояние их здоровья и предотвратить явления, связанные с недостатком питания. Следует также считаться с привычным для интернированных режимом питания.

Кроме того, интернированные получают возможность готовить самим пищу из дополнительных продуктов, которыми они могли бы располагать.

Им будет доставляться питьевая вода в достаточном количестве. Курение табака должно быть разрешено.

Работающие будут получать дополнительное питание соразмерно с родом выполняемой ими работы.

Беременные, роженицы и дети до 15 лет должны получать дополнительное питание в соответствии с их физиологическими потребностями.

Статья 90

Интернированным должны быть предоставлены все возможности запастись одеждой, обувью и сменами белья в момент их задержания и приобретать таковые впоследствии, если это потребует. Если у интернированного нет достаточного количества одежды, принимая во внимание климатические условия, и он не может ее достать, Держава, во власти которой находятся интернированные, должна ею снабдить интернированного бесплатно.

Одежда, которую интернирующая Держава предоставит интернированным, и наружные знаки, которыми она сможет снабдить их одежду, не должны иметь позорящего характера или давать повод к насмешкам.

Работающие получают соответствующее рабочее снаряжение, включая спецодежду, где этого потребует род их работы.

Глава IV

Гигиена и медицинская помощь

Статья 91

Каждое место интернирования будет иметь соответствующий лазарет под руководством квалифицированного врача, где интернированные получают помощь, в которой они могут нуждаться, и где им будет предоставлен соответствующий пищевой режим. Для заразных или душевнобольных будут устроены изоляторы.

Роженицы и интернированные, страдающие тяжелой болезнью или состояние здоровья которых требует специального лечения, хирургического вмешательства или госпитализации, должны быть приняты в любое учреждение, могущее обеспечить им надлежащее лечение, и получают медицинскую помощь, по качеству равную получаемой населением.

Лечебная помощь будет оказываться интернированным преимущественно медицинским персоналом из числа граждан той же страны, что и интернированные.

Нельзя препятствовать интернированным являться на прием к медицинским властям. Медицинские власти Державы, во власти которой находятся интернированные, будут выдавать каждому прошедшему лечение интернированному по его просьбе официальную справку с указанием характера его болезни или ранения, длительности лечения и полученной помощи. Дубликат этой справки будет послан в Центральное Агентство, предусмотренное в [статье 140](#).

Лечение, включая обеспечение всякими приспособлениями, необходимыми для поддержания в хорошем состоянии здоровья интернированных, в частности зубными или другими протезами и очками, будет для интернированных бесплатным.

Статья 92

Медицинские осмотры интернированных будут производиться не реже одного раза в месяц. Они, в частности, будут иметь целью проверку общего состояния здоровья, питания и чистоты, а также выявление заразных болезней, в особенности туберкулеза, венерических болезней и малярии. В эти осмотры будет входить, в частности, проверка веса каждого интернированного и не реже чем раз в год, рентгеновское просвечивание.

Глава V

Религия, интеллектуальная и физическая деятельность

Статья 93

Интернированным будет предоставлена полная свобода для выполнения обрядов их религии, включая посещение богослужений, при условии соблюдения ими правил дисциплины, установленных властями, ведающими интернированными.

Интернированным служителям культа будет разрешено полностью отправлять свои обязанности среди единоверцев. С этой целью Держава, во власти которой находятся интернированные, позаботится о правильном их распределении между различными местами интернирования, в которых имеются интернированные, говорящие на том же языке и принадлежащие к той же религии. В случае, если такие служители культа будут иметься в недостаточном числе, Держава, во власти которой находятся интернированные, предоставит им необходимые условия, в том числе транспортные средства для передвижения из одного места интернирования в другое, и они будут иметь право посещать интернированных, находящихся в больницах. Служители культа будут пользоваться свободой переписки по религиозным делам культа с религиозными властями страны, в которой находятся интернированные, и, насколько это возможно, с международными религиозными организациями их вероисповедания. Эта переписка не должна считаться входящей в норму, указанную в [статье 107](#); но будет подлежать действию положений [статьи 112](#).

В случае, если имеются интернированные, которые не располагают духовной помощью служителей их культа, или в том случае, если эти последние имеются в недостаточном числе, местные религиозные власти того же самого вероисповедания могут назначать по

соглашению с Державой, во власти которой находятся интернированные, священнослужителя того же вероисповедания, которое исповедуют интернированные, или в том случае, если это возможно с точки зрения религии, служителя аналогичного культа или сведующее светское лицо. Это последнее будет пользоваться преимуществами, связанными с обязанностями, которые оно взяло на себя. Назначенные таким образом лица должны выполнять все правила, установленные в интересах дисциплины и безопасности Державой, во власти которой находятся интернированные.

Статья 94

Держава, во власти которой находятся интернированные, будет поощрять интеллектуальную, просветительную и спортивную деятельность интернированных, а также деятельность, направленную на удовлетворение их потребностей в развлечениях, предоставляя им свободу выбора участвовать в этой деятельности или не участвовать. Она должна принять все необходимые меры для обеспечения этой деятельности и, в частности, предоставлять в их распоряжение соответствующие помещения.

Интернированным будут предоставлены все возможные льготы для того, чтобы они могли продолжать свои учебные занятия или приступить в новом. Должно быть обеспечено обучение детей и подростков. Они смогут посещать школы либо внутри мест интернирования, либо за их пределами.

Интернированные должны будут иметь возможность заниматься физическими упражнениями, спортом и спортивными играми на открытом воздухе. Во всех местах интернирования для этой цели будут отведены достаточно свободные площади. Специальные участки должны быть отведены для детей и подростков.

Статья 95

Держава, во власти которой находятся интернированные, сможет их использовать на работе, только если они этого хотят. В любом случае воспрещается: работа, которая, если бы ее выполняли по принуждению покровительствуемые лица, не являющиеся интернированными, означала бы нарушение [статей 40](#) или [51](#) настоящей Конвенции, а также работа, которая носит оскорбительный или унижительный характер.

После 6 недель работы интернированные могут в любое время перестать работать, предупредив об этом за 8 дней.

Эти положения не служат препятствием для права Державы, во власти которой находятся интернированные, заставлять интернированных врачей, зубных врачей и других лиц из состава санитарного персонала заниматься своей профессией в интересах своих соинтернированных, использовать интернированных на работе по управлению и содержанию в порядке мест интернирования, поручать этим лицам кухонные или другие хозяйственные работы, наконец, использовать их на работах по защите интернированных от воздушных бомбардировок или других опасностей войны. Ни одного интернированного, однако, нельзя заставить выполнять работы, для которых он по заключению врача, назначенного администрацией, физически не годен.

Держава, во власти которой находятся интернированные, возьмет на себя полную ответственность за все условия работы, за медицинскую помощь, заработную плату, а также за обеспечение того, что все работающие интернированные будут получать компенсацию за несчастные случаи на работе и профессиональные заболевания. Условия работы и компенсации за несчастные случаи и профессиональные заболевания должны соответствовать национальному законодательству и существующей практике; они ни в коем случае не должны быть хуже и ниже условий, которые существуют для работы такого же рода в том же районе. Заработная плата устанавливается на справедливой основе путем специальных соглашений между интернированными и Державой, во власти которой они находятся, а также в случае надобности, и другими работодателями, помимо Державы, во власти которой находятся интернированные, причем будет учитываться тот факт, что Держава, во власти которой находятся интернированные, обязана бесплатно содержать интернированных, а также предоставлять им медицинскую помощь, необходимую по

состоянию их здоровья. Интернированные, назначенные постоянно выполнять категории работ, указанные в третьем абзаце настоящей статьи, будут получать справедливую заработную плату от Державы, во власти которой они находятся. Условия работы и размер компенсации за несчастные случаи на работе и профессиональные заболевания для интернированных, поставленных на такие работы, не должны быть хуже и ниже условий и размера компенсации, которые обычно предоставляются лицам, выполняющим аналогичную работу в том же районе.

Статья 96

Всякая рабочая команда будет состоять в ведении какого-либо места интернирования. Соответствующие власти Державы, во власти которой находятся интернированные, и комендант этого места интернирования несут ответственность за соблюдение положений настоящей Конвенции в рабочих командах. Комендант должен держать в порядке список подчиненных ему рабочих команд и сообщать его представителям Державы-Покровительницы, Международного комитета Красного Креста и других гуманитарных организаций, которые могут посетить места интернирования.

Глава VI

Личное имущество и денежные средства

Статья 97

Интернированным будет разрешено оставить при себе вещи и предметы личного пользования. Денежные суммы, чеки, ценные бумаги и прочее, а также ценные предметы, находящиеся при них, могут быть у них отобраны лишь в соответствии с установленной процедурой. В этом им должна быть выдана подробная расписка.

Денежные суммы должны быть зачислены на лицевой счет каждого интернированного, как предусмотрено в [статье 98](#); они не могут быть обменены на другую валюту, если только законодательство территории, на которой находится интернированный владелец их, не требует этого, или если интернированный не даст на это своего согласия.

Предметы, имеющие главным образом ценность субъективную или как память, не могут быть отняты.

Обыск женщин-интернированных может производиться только женщиной.

При их освобождении или репатриации интернированные получают наличными сумму, составляющую кредитовое сальдо их счета, открытого согласно [статье 98](#), а также все предметы, деньги, чеки, ценные бумаги и т.д., которые были у них отобраны во время интернирования. Исключение составляют предметы или ценности, которые в соответствии с действующим законодательством должны остаться у Державы, во власти которой находятся интернированные. В случае, когда какое-нибудь принадлежащее интернированному имущество задержано в силу этого законодательства, заинтересованное лицо получит об этом подробную справку.

Семейные документы и удостоверения личности, находящиеся на руках интернированных, могут быть обобраны у них только под расписку. Ни в какой момент интернированные не должны оказаться без удостоверения личности. Если у них нет таковых, то они получают особые удостоверения, выдаваемые интернирующими властями, которые заменят им удостоверения личности до окончания интернирования.

Интернированные могут иметь при себе некоторую денежную сумму наличными или в виде закупочных талонов с тем, чтобы они могли производить покупки.

Статья 98

Всем интернированным будут регулярно производиться выплаты для покупки продуктов питания и таких предметов, как, например, табак, туалетные принадлежности и проч. Эти выплаты могут производиться в виде кредита или закупочных талонов.

Кроме того, интернированные могут получать пособия от Державы, гражданами которой они являются, от Держав-Покровительниц, от всяких организаций, которые могут оказать им помощь, или от своих семей, а также доходы с их имущества в соответствии с законодательством Державы, во власти которой они находятся. Размер пособий,

посылаемых Державой, гражданами которой они являются, должен быть одинаковым для каждой категории интернированных (инвалиды, больные, беременные женщины и т.п.), и при определении размеров пособий, устанавливаемых этой державой, а также при распределении пособий Державой, во власти которой находятся интернированные, не может допускаться дискриминация, запрещаемая [статьей 27](#) настоящей Конвенции.

На каждого интернированного Державой, во власти которой они находятся, должна открыться лицевой счет. В кредит этого счета должны записываться выплаты, указанные в настоящей статье, заработная плата интернированного, а также денежные переводы, ему адресованные. На его счет будут также занесены отобранные у него суммы, которыми он мог бы распоряжаться в соответствии с законодательством, действующим на территории, на которой находятся интернированные. Интернированным будут предоставлены все возможности, совместимые с законодательством, действующим на территории, где находятся интернированные, для посылки денежной помощи своим семьям и лицам, зависящим от них в материальном отношении. Они могут брать со своего счета необходимые для покрытия своих личных расходов суммы в пределах, установленных Державой, во власти которой находятся интернированные. Им будут предоставлены в любое время нормальные возможности для ознакомления со своими счетами и для получения выписки из них. Состояние этих счетов сообщается Державе-Покровительнице по ее просьбе, а в случае перевода интернированного лица счет следует за ним.

Глава VII

Руководство и дисциплина

Статья 99

Каждое место интернирования будет поставлено под начало офицера или ответственного должностного лица из состава регулярных вооруженных сил или кадров гражданской администрации Державы, во власти которой находятся интернированные. Руководящие местом интернирования офицер или должностное лицо должны иметь текст этой Конвенции на официальном языке или на одном из официальных языков своей страны и отвечать за ее применение. Надзирательский персонал должен быть ознакомлен с положениями настоящей Конвенции, а также с правилами, касающимися ее применения.

Текст настоящей Конвенции, а также тексты специальных соглашений, заключенных в соответствии с настоящей Конвенцией, написанные на понятном для интернированных языке, будут вывешены внутри места интернирования или же будут находиться в комитете интернированных.

Всякого рода правила, приказы, объявления и извещения должны сообщаться интернированным и вывешиваться внутри места интернирования на понятном для них языке.

Все приказы и распоряжения отдельным интернированным также должны отдаваться на понятном для них языке.

Статья 100

Дисциплина в местах интернирования должна быть совместима с принципами гуманности и ни в коем случае не должна содержать правил, которые подвергали бы интернированных физическому напряжению, опасному для их здоровья, или физическим или моральным издевательствам. Татуирование либо наложение клейма, либо нанесение на тело других знаков опознавания - воспрещаются.

В частности, воспрещается заставлять интернированных стоять в течение длительного времени, подвергать интернированных продолжительным перекличкам, физическим упражнениям в виде наказания, военной муштровке и ограничениям в пище.

Статья 101

Интернированные имеют право подавать властям, в ведении которых они находятся, ходатайства по поводу установленного для них режима.

Они также имеют право обращаться без всяких ограничений через комитет интернированных или непосредственно, если они найдут это нужным, к представителям

Державы-Покровительницы, чтобы сообщать им, в отношении каких условий интернирования у них имеются жалобы.

Эти ходатайства и жалобы должны передаваться в срочном порядке и без изменений. Даже если они будут признаны необоснованными, они не могут повлечь за собой никакого наказания.

Комитеты интернированных смогут направлять представителям Державы-Покровительницы периодические доклады о положении в местах интернирования и о нуждах интернированных.

Статья 102

Во всех местах интернирования интернированные будут свободно, при тайном голосовании, избирать каждые 6 месяцев членов комитета, который будет их представлять перед властями Державы, во власти которой находятся интернированные, перед Державами-Покровительницами, Международным комитетом Красного Креста и перед всякой другой организацией, оказывающей им помощь. Члены этого комитета могут быть переизбраны.

Выбранные интернированные приступят к своим обязанностям после того, как их избрание будет утверждено интернирующими властями. Причины возможного отказа в утверждении или смещении членов комитета должны быть сообщены заинтересованным Державам-Покровительницам.

Статья 103

Комитеты интернированных должны содействовать физическому, моральному и интеллектуальному благосостоянию интернированных.

В частности, если интернированные решат создать организацию взаимопомощи, эта организация должна находиться в ведении комитетов наряду с теми специальными обязанностями, которые возложены на них другими положениями настоящей Конвенции.

Статья 104

Членов комитета интернированных нельзя принуждать к другой работе, если это будет затруднять выполнение их функций.

Члены комитетов могут назначать нужных им помощников из числа интернированных. Им будут предоставлены все практические возможности и, в частности, некоторая свобода передвижений, необходимая для выполнения их обязанностей (посещение рабочих команд, приемка грузов и проч.).

Равным образом членам комитетов будут предоставлены все возможности для их почтовой и телеграфной переписки с властями, в ведении которых находятся интернированные, с Державами-Покровительницами, Международным комитетом Красного Креста и их представителями, а также с организациями, которые будут оказывать помощь интернированным. Члены комитетов рабочих команд будут пользоваться теми же льготами в отношении своей переписки с комитетом основного места интернирования. Для этой переписки не будет установлено никаких ограничений, и ее нельзя рассматривать как идущую в счет нормы, предусмотренной в [статье 107](#).

Ни один член комитета не может быть переведен в другое место без предоставления ему времени, нормально необходимого для введения своего преемника в курс дела.

Глава VIII

Сношения с внешним миром

Статья 105

Немедленно после интернирования покровительствуемых лиц Державы, во власти которых находятся интернированные, известят их самих, Державы, гражданами которых они являются, и их Державу-Покровительницу о мерах, предусмотренных для выполнения постановлений настоящей главы. Они также будут сообщать заинтересованным сторонам о всяком изменении, внесенном в эти мероприятия.

Статья 106

Каждый интернированный с момента его задержания или самое позднее через неделю после его прибытия в лагерь, а также в случае заболевания либо отправки в какую-нибудь больницу или в другое место интернирования, должен получить возможность послать, с одной стороны, непосредственно своей семье, а с другой - Центральному Агентству, предусмотренному [статьей 140](#), карточку-извещение об интернировании, составленную, если возможно, по приложенному к настоящей Конвенции образцу*, с сообщением о своем интернировании, о состоянии здоровья и с указанием своего адреса. Эти карточки должны пересылаться со всей возможной быстротой, и их передача не может быть замедлена каким бы то ни было образом.

* Форма карточки не приводится. См.: Сборник действующих договоров..., вып. XVI, с.276.

Статья 107

Интернированным будет разрешено отправлять и получать письма и почтовые карточки. Если Держава, во власти которой находятся интернированные, найдет необходимым ограничить количество писем и почтовых карточек, отправляемых каждым интернированным, то это количества не должно быть меньше двух писем и 4-х карточек в месяц, составленных по возможности по образцам, прилагаемым к настоящей Конвенции*. Если должны быть внесены ограничения в отношении корреспонденции, поступающих в адрес интернированных, то они могут быть предписаны только Державой, гражданами которой интернированные являются, в некоторых случаях по просьбе Державы, во власти которой они находятся. Эти письма и почтовые карточки должны пересылаться с нормальной скоростью; они не могут быть задержаны, ни замедлены в доставке по соображениям дисциплины.

* Формы письма и карточек не приводятся. См. там же, с.277-278.

Интернированным, не получающим долгое время известий от своих семей или лишенным возможности получать их от своей семьи или посылать их ей обычным путем, так же как и интернированным, находящимися на значительном расстоянии от своих родных, будет разрешено посылать телеграммы при условии оплаты ими их стоимости в той валюте, которой они располагают. Они также должны пользоваться этим преимуществом в тех случаях, когда вопрос будет признан срочным.

Как общее правило, корреспонденция интернированных ведется на их родном языке. Находящиеся в конфликте стороны могут разрешить вести переписку на других языках.

Статья 108

Интернированным будет разрешено получать по почте или всякими иными способами индивидуальные или коллективные посылки, содержащие, в частности, продукты питания, одежду, медикаменты, а также книги и предметы, предназначенные для удовлетворения их религиозных потребностей, для их просвещения или досуга. Эти посылки ни в коем случае не освобождают Державу, во власти которой находятся интернированные, от обязательств, налагаемых на нее настоящей Конвенцией.

В том случае, если по соображениям военной необходимости потребуется ограничить количество таких посылок, соответствующее уведомление об этом должно быть сделано Державе-Покровительнице, Международному комитету Красного Креста или какой-либо другой организации, оказывающей помощь интернированным и которой поручена пересылка этих посылок.

Порядок отправки индивидуальных и коллективных посылок должен, если это необходимо, составить предмет специальных соглашений, между заинтересованными Державами, которые ни в коем случае не могут задерживать получение интернированными посылок помощи. В посылках с продовольствием или одеждой не должно быть книг; санитарные материалы должны, как правило, отправляться в коллективных посылках.

Статья 109

При отсутствии специальных соглашений между сторонами, находящимися в конфликте, о порядке получения и распределения коллективных посылок помощи будут

применяться приложенные к настоящей Конвенции правила, касающиеся коллективных посылок*.

* Правила не приводятся. См.: Сборник действующих договоров., вып. XVI, с. 274-275.

Вышеупомянутые специальные соглашения ни в коем случае не могут ограничивать прав комитетов интернированных на получение поступивших коллективных посылок помощи, предназначенных для интернированных, на распределение таковых и на распоряжение ими в интересах получателей.

Этими соглашениями не могут также ограничиваться права контроля над распределением коллективных посылок среди получателей, принадлежащие представителям Державы-Покровительницы, Международного комитета Красного Креста или любой другой организации, оказывающей помощь интернированным, в тех случаях, когда передача этих посылок возлагается на таких представителей.

Статья 110

Все посылки помощи, предназначенные для интернированных, освобождаются от таможенных пошлин и других сборов.

Все почтовые отправления, включая посылки помощи, отправляемые по почте, и денежные переводы, адресованные интернированным из других стран или отправляемые ими по почте, непосредственно или через Справочное Бюро, предусмотренное в [статье 136](#), и Центральное Справочное Агентство, предусмотренное в [статье 140](#), освобождаются от всех почтовых сборов как в стране отправления и в стране назначения, так и в промежуточных странах. С этой целью освобождение от почтовых сборов, предусмотренное во Всемирной Почтовой Конвенции 1947 года и в соглашениях Всемирного почтового союза в отношении гражданских лиц неприятельской страны, находящихся в лагерях или гражданских тюрьмах, будет распространено на все категории интернированных покровительствуемых лиц, указанные в настоящей Конвенции. Страны, не являющиеся участниками этих соглашений, будут обязаны предоставлять предусмотренные освобождения от сборов при тех же условиях.

Расходы по пересылке предназначенных для интернированных посылок помощи, которые по своему весу или какой-либо другой причине не могут им быть отправлены по почте, будет нести Держава, во власти которой находятся интернированные, на всех территориях, находящихся под ее контролем. Другие Державы, являющиеся участниками Конвенции, будут нести расходы по пересылке на своих территориях.

Расходы по перевозке таких грузов, не подпадающие под действие предыдущих абзацев, оплачиваются отправителем.

Высокие Договаривающиеся Стороны будут стараться снизить, насколько возможно, тарифы на телеграммы, отправляемые интернированными, или им адресованные.

Статья 111

В случае, если военные операции помешают заинтересованным Держavam выполнить лежащую на них обязанность обеспечить перевозки посылок, упомянутых в [статьях 106, 107, 108](#) и [113](#), заинтересованные Державы-Покровительницы, Международный комитет Красного Креста или всякая другая организация, признанная сторонами, находящимися в конфликте, могут заняться обеспечением перевозки этих посылок с помощью соответствующих транспортных средств (вагонов, грузовых машин, судов или самолетов и т.д.). С этой целью Высокие Договаривающиеся Стороны постараются предоставить им указанные транспортные средства и разрешить их движение, в частности путем выдачи им необходимых для этого пропусков.

Эти транспортные средства могут быть также использованы для перевозки:

а) корреспонденции, списков и докладов, которыми обмениваются Центральное Справочное Агентство, упомянутое в [статье 140](#), и Национальное Бюро, предусмотренное в [статье 136](#);

б) корреспонденции и докладов, касающихся интернированных, которыми Державы-Покровительницы, Международный комитет Красного Креста или всякая другая организация, оказывающая помощь интернированным, обмениваются как со своими представителями, так и со сторонами, находящимися в конфликте.

Настоящие положения ни в чем не ограничивают права любой стороны, находящейся в конфликте, организовать другие средства транспорта, если она это предоставит, или выдавать пропуски на условиях, которые могут быть установлены по взаимному соглашению.

Расходы, связанные с использованием этих транспортных средств, несут пропорционально ценности этих посылок стороны, находящиеся в конфликте, в пользу чьих граждан оказываются эти услуги.

Статья 112

Цензура корреспонденции, адресованной интернированным или ими отправленной, должна проводиться в возможно кратчайший срок.

Осмотр посылок, предназначенных для интернированных, не должен производиться в таких условиях, которые угрожали бы сохранности находящихся в них продуктов, и должен иметь место в присутствии адресата или его товарища, им уполномоченного. Передача интернированным индивидуальных или коллективных посылок не может быть задержана под предлогом трудностей, связанных с цензурой.

Всякое запрещение корреспонденции, объявленное по военным или политическим причинам находящимися в конфликте сторонами, может иметь только временный характер, и срок его должен быть возможно более кратким.

Статья 113

Державы, во власти которых находятся интернированные, предоставят все разумные возможности для передачи через Державу-Покровительницу или через предусмотренное [статей 140](#) Центральное Агентство или другими надлежащими способами завещаний, доверенностей или всех других документов, адресованных интернированным или исходящих от них.

Во всех случаях Державы, во власти которых находятся интернированные, окажут содействие интернированным в составлении и в засвидетельствовании должным образом этих документов; они разрешат им, в частности, консультироваться с юристом.

Статья 114

Держава, во власти которой находятся интернированные, предоставит им все льготы, совместимые с режимом интернирования и действующим законодательством, чтобы дать им возможность распоряжаться своим имуществом. Для этого она может разрешить им выходить за пределы места интернирования, в случае крайней необходимости и если это допускается обстоятельствами.

Статья 115

Во всех случаях, когда интернированный является стороной в судебном процессе, Держава, во власти которой он находится, должна, если он этого потребует, сообщить суду о его задержании и должна в законных пределах проследить за тем, чтобы были приняты все необходимые меры для того, чтобы не допустить нанесения в связи с его интернированием какого-либо ущерба в отношении подготовки и ведения его дела или исполнения любого судебного решения.

Статья 116

Каждому интернированному будут разрешены свидания через определенные промежутки времени и так часто, как только это будет возможно, и в первую очередь со своими близкими родственниками.

В случаях крайней необходимости и по мере возможности, особенно в случаях кончины или тяжелой болезни одного из родственников, заинтересованному лицу будет дано разрешение посетить свою семью.

Глава IX

Уголовные и дисциплинарные наказания

Статья 117

С учетом положений настоящей главы законодательство, действующее на территории, на которой находятся интернированные, будет продолжать применяться к интернированным, совершающим правонарушение во время интернирования.

Если в законах, постановлениях или распоряжениях указано, что действия, совершенные интернированными, наказуемы, в то время как те же действия не влекут за собой наказания, если они совершены неинтернированными лицами, то они могут повлечь за собой только дисциплинарные взыскания.

За один и тот же проступок или по одному и тому же обвинению интернированный может быть наказан только один раз.

Статья 118

При назначении наказания суды или власти будут принимать в самой широкой мере во внимание тот факт, что обвиняемый не является гражданином интернирующей Державы. Они будут свободны смягчить предусмотренное для интернированного наказание за вменяемое ему в вину правонарушение и не будут обязаны придерживаться минимума этого наказания.

Запрещено заключение в места, лишенные дневного света, и вообще жестокости всякого вида.

После интернирования наказаний, наложенных на них в дисциплинарном или судебном порядке, с ними должны обращаться так же, как и с прочими интернированными.

Срок предварительного заключения интернированного во всех случаях засчитывается в срок лишения свободы, установленный для него в качестве меры наказания в судебном или дисциплинарном порядке.

Комитеты интернированных уведомляются о всех судебных делах, возбужденных против интернированных, уполномоченными которых они являются, а также об их результатах.

Статья 119

На интернированных могут быть наложены следующие дисциплинарные взыскания:

1. штраф, не превышающий 50% заработной платы, предусмотренной в [статье 95](#), за период не более чем 30 дней;
2. лишение преимуществ, предоставленных сверх того, что предусмотрено настоящей Конвенцией;
3. внеочередные наряды, не превышающие 2 часов в день и связанные с работой по содержанию лагеря;
4. арест.

Дисциплинарные взыскания ни в коем случае не должны быть бесчеловечными, жестокими или опасными для здоровья интернированных. При наложении их следует учитывать возраст, пол и состояние здоровья.

Максимальный срок одного и того же наказания никогда не должен превышать тридцати календарных дней, даже в тех случаях, когда интернированный в момент вынесения решения о нем должен быть подвергнут дисциплинарному взысканию за несколько проступков независимо от того, связаны ли эти проступки между собой или нет.

Статья 120

Интернированные, пойманные после побега или при попытке к побегу, подлежат за этот проступок только дисциплинарному взысканию, даже в случаях рецидива.

В отступление от [статьи 118](#), третий абзац, наказанные за побег или попытку к побегу интернированные могут быть поставлены под особый надзор при условии, однако, что таковой не скажется на состоянии их здоровья, что он будет осуществляться в месте интернирования и не повлечет за собой устранения ни одной из гарантий, предоставляемых им настоящей Конвенцией.

Интернированные, способствовавшие побегу или попытке к побегу, могут быть подвергнуты за это только дисциплинарному взысканию.

Статья 121

Побег или попытка в побегу, даже в случае рецидива, не должны рассматриваться как отягчающее вину обстоятельство в том случае, когда интернированный привлекается к суду за правонарушения, совершенные им при побеге.

Стороны, находящиеся в конфликте, будут следить за тем, чтобы соответствующие власти проявляли снисходительность при решении вопроса о том, подлежит ли интернированный наказанию в дисциплинарном или судебном порядке за совершенное им правонарушение, особенно в отношении проступков, связанных с побегом или с попыткой к побегу.

Статья 122

Факты нарушения дисциплины должны быть немедленно расследованы. Это касается, в частности, побега или попытки к побегу, и пойманный интернированный должен быть возможно скорее передан соответствующим властям.

Для всех интернированных срок предварительного заключения в случае нарушения дисциплины должен быть доведен до минимума и не превышать двух недель; во всех случаях время, проведенное в предварительном заключении, засчитывается в срок лишения свободы.

Положения [статей 124](#) и [125](#) применяются к интернированным, подвергшимся предварительному заключению за проступки против дисциплины.

Статья 123

Без ущерба для компетенции судебных органов и высших властей дисциплинарные взыскания могут быть наложены только комендантом места интернирования либо офицером или ответственным должностным лицом, которому он передал свою дисциплинарную власть.

Прежде чем будет вынесено какое бы то ни было решение о дисциплинарном взыскании, обвиняемому интернированному будет подробно сообщено о вменяемых ему в вину правонарушениях. Ему будет также разрешено дать объяснения в отношении своего поведения и выступать в свою защиту, вызывать свидетелей и прибегать в случае необходимости к услугам квалифицированного переводчика. Решение будет объявляться в присутствии обвиняемого и одного из членов комитета интернированных.

С момента вынесения решения о наложении дисциплинарного взыскания и до его исполнения должно пройти не более месяца.

Если на интернированного будет наложено новое дисциплинарное взыскание, тот между приведением в исполнение каждого из наказаний должно проходить не менее 3-х дней, если продолжительность одного из наказаний достигает 10 или более дней.

Комендант места интернирования должен вести книгу регистрации вынесенных дисциплинарных взысканий, которая должна предоставляться в распоряжение представителей Державы-Покровительницы.

Статья 124

Ни при каких обстоятельствах интернированные не могут быть переведены для отбывания дисциплинарных наказаний в исправительные учреждения (тюрьмы, исправительные заведения, каторжные тюрьмы и т.д.).

Помещения для отбывания дисциплинарных наказаний должны отвечать требованиям гигиены и, в частности, должны быть оборудованы спальными приспособлениями; наказанные интернированные должны иметь возможность содержать себя в чистоте.

Интернированные женщины, отбывающие дисциплинарные наказания, должны заключаться отдельно от интернированных мужчин и находиться под непосредственным наблюдением женщин.

Статья 125

Интернированные, отбывающие дисциплинарные наказания, будут иметь возможность ежедневно гулять и проводить на открытом воздухе не менее двух часов.

Им будет разрешено по их просьбе являться на ежедневный врачебный прием; они будут получать необходимую им по состоянию их здоровья медицинскую помощь, и в случае необходимости они будут помещены в лазарет места интернирования или в больницу.

Им будет разрешено читать и писать, а также отправлять и получать письма. Однако выдача им посылок и денежных переводов может быть отложена до отбытия наказания; они вручаются на это время комитету интернированных, который передаст в лазарет находящиеся в посылках скоропортящиеся продукты.

Никто из отбывающих дисциплинарное наказание интернированных не может быть лишен прав, предусмотренных [статьями 107](#) и [143](#).

Статья 126

[Статьи 71](#) и [76](#) включительно будут применяться по аналогии к судебным делам, возбуждаемым против интернированных, находящихся на собственной территории Державы, во власти которой находятся интернированные.

Глава X

Перемещение интернированных

Статья 127

Перемещение интернированных всегда будет проводиться гуманно. Как правило, оно будет осуществляться по железной дороге или другими видами транспорта и в условиях, по крайней мере равных тем, в которых осуществляется передвижение войск Державы, во власти которой находятся интернированные. Если, в виде исключения, перемещения должны совершаться пешком, то они могут иметь место только в том случае, если это позволит физическое состояние интернированных, и ни в коем случае они не должны вызывать у них чрезмерного утомления.

Держава, во власти которой находятся интернированные, должна снабжать интернированных во время их перемещения питьевой водой и разнообразной пищей в достаточном количестве и хорошего качества для поддержания их здоровья в хорошем состоянии, а также предоставлять им одежду, надлежащий кров и необходимую медицинскую помощь. Она примет все необходимые меры предосторожности для обеспечения их безопасности во время перемещения и составит перед их отправкой полный список перемещаемых интернированных.

Больные и раненые интернированные или интернированные инвалиды, а также роженицы, не будут перемещаться в случае, если переезд может нанести ущерб состоянию их здоровья, за исключением случаев, когда этого настоятельно требует их безопасность.

При приближении линии фронта к какому-нибудь месту интернирования, интернированные, которые там находятся, будут перемещаться только в том случае, если их перемещение может быть осуществлено в условиях достаточной безопасности или если они подвергаются большей опасности, оставаясь на месте, чем при перемещении.

Держава, во власти которой находятся интернированные, при решении вопроса о перемещении интернированных должна принимать во внимание их интересы и, в частности, не должна делать чего-либо, что могло бы осложнить их репатриацию или возвращение на место их постоянного жительства.

Статья 128

В случае перемещения интернируемым будет официально сообщено об их отправлении и новом почтовом адресе. Это сообщение должно быть сделано заблаговременно с тем, чтобы они успели запаковать свои вещи и предупредить свою семью.

Им будет разрешено взять с собой личные вещи, корреспонденцию и прибывшие в их адрес посылки; вес этих вещей, если обстоятельства перемещения этого потребуют, может быть ограничен, но ни в коем случае не менее чем 25 кг на каждого интернированного.

Корреспонденции и посылки, адресованные по их прежнему месту интернирования, будут пересланы им без всякой задержки.

В случае надобности комендант места интернирования, по согласованию с комитетом интернированных примет необходимые меры для осуществления перевозки коллективного имущества интернированных и вещей, которые интернированные не смогут захватить с собой из-за ограничений, предусмотренных абзацем 2 настоящей статьи.

Глава XI

Смерть интернированных

Статья 129

Интернированные могут передавать свои завещания ответственным властям, которые обеспечат их хранение. В случае смерти интернированного его завещание сразу же передается лицам, указанным интернированным.

Смерть каждого интернированного должна быть констатирована врачом, после чего составляется акт с указанием причины смерти и обстоятельств, при которых она произошла.

Официальный акт о смерти, надлежащим образом зарегистрированный, должен составляться в соответствии с процедурой, действующей на территории, где находится место интернирования, и должным образом заверенная копия такого акта должна сразу же пересылаться Державе-Покровительнице, а также Центральному Агентству, предусмотренному в [статье 140](#).

Статья 130

Интернирующие власти будут наблюдать за тем, чтобы умершие интернированные были погребены с честью, если возможно, согласно обрядам религии, к которой они принадлежали, чтобы их могилы уважались, содержались в порядке, были отмечены таким образом, чтобы их всегда можно было разыскать.

Умершие интернированные должны быть погребены в отдельных могилах, за исключением случаев, когда неизбежные обстоятельства заставят похоронить их в братской могиле. Тела могут сжигаться только если это продиктовано настоятельными соображениями санитарного порядка, либо по требованиям религии, к которой принадлежал покойный, либо, если последний выразил соответствующее пожелание. В случае сожжения об этом должно быть упомянуто с указанием причин в акте смерти интернированных. Пепел будет тщательно храниться властями Державы, во власти которой находятся интернированные, и будет передаваться по возможности скорее ближайшим родственникам умершего по их просьбе.

Как только это позволят обстоятельства, и не позднее чем по окончании военных действий, Держава, во власти которой находятся интернированные, должна отправить через Справочное Бюро, предусмотренное в [статье 136](#), Державам за которыми числились умершие интернированные, списки могил умерших. В этих списках должны содержаться данные, необходимые для опознания умерших интернированных, а также точное местонахождение их могил.

Статья 131

По поводу каждого случая смерти или тяжелого ранения интернированного, причиненных или в отношении которых существуют подозрения, что они были причинены часовыми или другим интернированным, или любым другим лицом, а также по каждому случаю смерти, причина которой неизвестна, Держава, во власти которой находится интернированный, должна немедленно произвести официальное расследование.

Об этом будет немедленно сделано сообщение Державе-Покровительнице. Должны быть сняты показания с каждого свидетеля; должен быть составлен содержащий эти показания доклад, который посылается упомянутой Державе.

Если в результате расследования будет установлена виновность одного или нескольких лиц, то Держава, во власти которой находятся интернированные, примет все меры для привлечения к суду виновного или виновных.

Глава XII

Освобождение, репатриация и госпитализация в нейтральной стране

Статья 132

Всякое интернированное лицо будет освобождено Державой, во власти которой оно находится, как только прекратится действие причин, обусловивших его интернирование.

Кроме того, находящиеся в конфликте стороны будут прилагать старания к заключению во время военных действий соглашений об освобождении, репатриации, возвращении на место жительства или госпитализации в нейтральной стране определенных категорий интернированных, и особенно детей, беременных женщин и матерей с грудными или малолетними детьми, раненых и больных, а также интернированных, пробывших долгое время в местах интернирования.

Статья 133

Интернирование должно прекратиться как можно скорее после окончания военных действий.

Однако интернированные, находящиеся на территории одной из состоящих в конфликте сторон, отданные под суд за правонарушения, наказание за которые не ограничено исключительно дисциплинарным взысканием, могут быть задержаны до окончания суда или, в соответствующих случаях, до конца отбытия наказания. Это также касается лиц, приговоренных ранее к лишению свободы.

По договоренности между Державой, во власти которой находятся интернированные, и заинтересованными Державами по окончании военных действий или оккупации территории могут быть организованы комиссии для розыска рассеянных по разным местам интернированных.

Статья 134

Высокие Договаривающиеся Стороны по окончании военных действий или оккупации должны стараться содействовать возвращению всех интернированных на место их прежнего жительства или содействовать их репатриации.

Статья 135

Держава, во власти которой находятся интернированные, будет нести расходы по возвращению освобожденных интернированных до того места, где они проживали в момент интернирования, или, если она захватила их во время их путешествия или в открытом море, расходы, необходимые для того, чтобы они могли завершить свое путешествие или вернуться в пункт их отправления.

Если Держава, во власти которой находятся интернированные, отказывает освобожденному интернированному, постоянное местожительство которого находилось ранее на ее территории, в разрешении продолжать проживать на ее территории, она будет оплачивать расходы по его репатриации. Если, однако, интернированный предпочтет выехать в свою страну под свою собственную ответственность или подчиняясь правительству, которому он обязан долгом верности, Держава, во власти которой находятся интернированные, не обязана оплачивать расходы по переезду интернированных за пределами своей территории. Держава, во власти которой находятся интернированные, не будет обязана оплачивать расходы по репатриации интернированного, который был интернирован по его собственной просьбе.

Если интернированные передаются другой Державе в соответствии со [статьей 45](#), передающая и принимающая Державы договорятся о том, какую часть расходов должна будет нести каждая из них.

Указанные выше положения не будут наносить ущерба специальным соглашениям, которые могут быть заключены между сторонами, находящимися в конфликте, в отношении обмена и репатриации их граждан, находящихся в руках неприятеля.

Часть V

Справочное бюро и центральное справочное агентство

Статья 136

С самого начала конфликта и во всех случаях оккупации каждая из находящихся в конфликте сторон учредит официальное Справочное Бюро, которому будет поручено собирать и передавать сведения о покровительствуемых лицах, находящихся в ее власти.

По возможности в самый кратчайший срок каждая из находящихся в конфликте сторон будет передавать упомянутому Справочному Бюро сведения о мерах, принятых ею в отношении каждого покровительствуемого лица, находящегося в заключении более двух недель, принудительно поселенного в определенном месте или интернированного. Кроме того, она поручит своим различным заинтересованным органам без замедления представить вышеупомянутому бюро сведения, касающиеся всех изменений в отношении этих покровительствуемых лиц, как, например, в отношении перемещений, освобождения, репатриации, побега, госпитализации, рождения и смерти.

Статья 137

Национальное Справочное Бюро немедленно перешлет самым быстрым способом при посредстве, с одной стороны, Держав-Покровительниц и, с другой стороны, - Центрального Агентства, предусмотренного [статьей 140](#), сведения, касающиеся покровительствуемых лиц, Державе, гражданами которой являются вышеупомянутые лица, или Державе, на территории которой они проживали. Бюро будут отвечать также на все запросы, которые будут им адресованы по поводу покровительствуемых лиц.

Справочные Бюро будут передавать сведения, касающиеся покровительствуемого лица, за исключением тех случаев, когда их передача могла бы повредить заинтересованному лицу или его семье. Но даже в этом случае не может быть отказано в передаче сведений Центральному Агентству, которое, будучи предупреждено об обстоятельствах, примет необходимые меры предосторожности, упомянутые в [статье 140](#).

Все письменные сообщения из бюро скрепляются подписью или печатью.

Статья 138

Сведения, получаемые Национальным Справочным Бюро и передаваемые им, должны дать возможность точно установить личность покровительствуемого лица и быстро уведомить его семью. В отношении каждого лица в них должны быть указаны по меньшей мере фамилия, имя, место и точная дата рождения, гражданство, последнее место жительства, особые приметы, имя отца и девичья фамилия матери, дата и характер мер, принятых в отношении лица, а также место, где они были приняты, адрес, по которому можно направлять ему корреспонденцию, а также фамилия и адрес лица, которое должно быть информировано.

Также будут передаваться регулярно и, если возможно, еженедельно сведения о состоянии здоровья тяжело больных или тяжело раненых интернированных.

Статья 139

Кроме того, Национальное Справочное Бюро обязано собирать все ценные личные вещи, оставленные покровительствуемыми лицами, упомянутыми в [статье 136](#), в частности, при их репатриации, освобождении, побеге или смерти, и передавать их непосредственно заинтересованным лицам или в случае необходимости через посредство Центрального Агентства. Эти вещи пересылаются в пакетах за печатью бюро. К этим пакетам будут приложены заявления, точно устанавливающие личность лиц, которым принадлежали эти вещи, а также полный список содержимого пакета. В отношении получения и отправки всех ценных вещей такого рода будет вестись подробная регистрация.

Статья 140

Центральное Справочное Агентство по делам покровительствуемых лиц, в частности, интернированных, будет учреждено в нейтральной стране. Если он сочтет это необходимым, Международный комитет Красного Креста предложит заинтересованным

Державам организовать это агентство, которое, возможно, будет тем же Агентством, что и предусмотренное в статье 123 [Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об обращении с военнопленными](#).

На это агентство будет возложена концентрация всех сведений, какие оно сможет получать официальным или частным путем, имеющих характер, предусмотренный в [статье 136](#); оно должно передавать их возможно скорее стране, гражданами которой являются заинтересованные лица, или стране, где они проживали, за исключением случаев, когда передача сведений могла бы повредить лицам, которых они касаются, или их семьям. Находящиеся в конфликте стороны предоставят агентству все разумные возможности для осуществления передачи указанных сведений.

Высокие Договаривающиеся Стороны и, в частности, те из них, граждане которых пользуются услугами Центрального Агентства, приглашаются оказывать последнему финансовую помощь, в которой оно будет нуждаться.

Эти положения не должны быть истолкованы как ограничивающие гуманитарную деятельность Международного комитета Красного Креста и организаций помощи, указанных в [статье 142](#).

Статья 141

Национальное Справочное Бюро и Центральное Справочное Агентство освобождаются от оплаты всяких почтовых сборов и пользуются всеми льготами, предусмотренными в [статье 110](#); им также предоставляется в пределах максимальной возможности право пользования телеграфом бесплатно или по крайней мере по сильно сниженному тарифу.

Раздел IV

Выполнение конвенции

Часть I

Общие положения

Статья 142

Кроме случаев применения мероприятий, которые они считали бы необходимыми для обеспечения своей безопасности или для удовлетворения других разумных потребностей, Державы, во власти которых находятся покровительствуемые лица, окажут наилучший прием религиозным обществам, обществам помощи или любой другой организации, оказывающей помощь покровительствуемым лицам. Они предоставят им, а равно и их должным образом аккредитованным представителям все необходимые возможности для посещения покровительствуемых лиц, распределения им посылок и материалов любого происхождения, предназначенных для воспитательных и религиозных целей, для развлечения или для того, чтобы помочь интернированным организовать свой досуг внутри мест интернирования. Вышеупомянутые общества или организации могут быть учреждены либо на территории Державы, во власти которой находятся интернированные, либо в другой стране, либо они могут иметь международный характер.

Держава, во власти которой находятся покровительствуемые лица, сможет ограничить число обществ и организаций, представителям которых она разрешит работать на своей территории и под своим контролем, при условии, однако, что подобное ограничение не помешает предоставлению действенной и достаточной помощи всем покровительствуемым лицам.

Особое положение Международного комитета Красного Креста в этой области должно всегда признаваться и уважаться.

Статья 143

Представителям или делегатам Держав-Покровительниц будет разрешено посещать все места, где находятся покровительствуемые лица, а именно, места интернирования, заключения и места их работы.

Они будут иметь доступ во все помещения, используемые покровительствуемыми лицами, и смогут беседовать с ними без свидетелей через переводчика, если это необходимо.

Посещения могут быть запрещены только в силу настоятельной военной необходимости и только в виде исключения и на время. Количество посещений и их продолжительность не могут быть ограничены.

Представителям и делегатам Держав-Покровительниц будет предоставлена полная свобода в отношении выбора мест, которые они пожелают посетить. Держава, во власти которой находятся интернированные, или оккупирующая Держава, Держава-Покровительница и, в соответствующих случаях, Держава, гражданами которой являются лица, которых желают посетить, могут договориться о допущении соотечественников интернированных к участию в посещении последних.

Делегаты Международного комитета Красного Креста пользуются такими же правами. Их назначение зависит от согласия Державы, во власти которой находится территория, на которой эти делегаты должны осуществлять свою деятельность.

Статья 144

Высокие Договаривающиеся Стороны обязуются как в мирное, так и в военное время распространять возможно шире текст настоящей Конвенции в своих странах и, в частности, включить ее изучение в учебные программы военного и, если возможно, гражданского образования, с тем чтобы с ее принципами было ознакомлено все население в целом.

Гражданские, военные, полицейские и другие власти, которые во время войны несут ответственность за покровительствуемых лиц, должны иметь текст Конвенции и быть специально ознакомлены с ее положениями.

Статья 145

Высокие Договаривающиеся Стороны будут передавать друг другу при посредстве Швейцарского Федерального Совета, а во время военных действий через Держав-Покровительниц официальные тексты переводов настоящей Конвенции, а также законы и постановления, которые они смогут принять с целью обеспечения ее применения.

Статья 146

(содержание статьи аналогично содержанию статьи 49 [Конвенции об облегчении участи раненых и больных в действующих армиях](#))

Статья 147

К серьезным нарушениям, упомянутым в предыдущей статье, относятся нарушения, связанные с тем или иным из указанных ниже действий, в тех случаях, когда эти действия направлены против лиц или имущества, на которые распространяется покровительство настоящей Конвенции: преднамеренное убийство, пытки и бесчеловечное обращение, включая биологические эксперименты, преднамеренное причинение тяжелых страданий или серьезного увечья, нанесение ущерба здоровью, незаконное депортирование, перемещение и арест покровительствуемого лица, принуждение покровительствуемого лица служить в вооруженных силах неприятельской Державы или лишение его права на беспристрастное и нормальное судопроизводство, предусмотренное настоящей Конвенцией, взятие заложников, незаконное, произвольное и проводимое в большом масштабе разрушение и присвоение имущества, не вызываемые военной необходимостью.

Статьи 148-149

(содержание статей аналогично содержанию статей 51-52 [Конвенции об облегчении участи раненых и больных в действующих армиях](#))

Часть II

Заключительные положения

Статья 150

(содержание статьи аналогично содержанию статьи 55 [Конвенции об облегчении участи раненых и больных в действующих армиях](#))

Статья 151

Настоящая Конвенция, датированная настоящим числом, может быть до 12 февраля 1950 года подписана от имени Держав, представленных на конференции, которая открылась в Женеве 21 апреля 1949 года.

Статьи 152-153

(содержание статей аналогично содержанию статей 57-58 [Конвенции об облегчении участи раненых и больных в действующих армиях](#))

Статья 154

В отношениях между Державами, связанными Гаагскими Конвенциями о законах и обычаях войны на суше, будь то [Конвенция от 29 июля 1899 года](#) или [от 18 октября 1907 года](#), и являющимися участниками настоящей Конвенции, последняя дополнит части II и III Регламента, приложенного к вышеупомянутым Гаагским Конвенциям.

Статьи 155-159

(содержание статей аналогично содержанию статей 60-64 [Конвенции об облегчении участи раненых и больных в действующих армиях](#))

Подписывая Конвенцию о защите гражданского населения во время войны, Правительство Союза Советских Социалистических Республик считает нужным заявить следующее:

Несмотря на то, что настоящая Конвенция не распространяется на гражданское население, находящееся вне оккупированной противником территории, в силу чего она не вполне отвечает требованиям гуманности, Советская делегация, признавая, что Конвенция идет навстречу интересам защиты гражданского населения на оккупированной территории и в некоторых других случаях, заявляет, что она уполномочена Правительством СССР подписать настоящую Конвенцию со следующими оговорками:

по статье 11 - "СССР не будет признавать законным обращение державы, во власти которой находятся покровительствуемые лица, к нейтральному государству или гуманитарной организации с просьбой принять на себя функции, выполняемые Державой-Покровительницей, если на это не имеется согласия правительства страны, гражданами которой являются покровительствуемые лица".

по [статье 45](#) - "СССР не будет считать законным освобождение Державы, передавшей находившиеся в ее власти покровительствуемых лиц другой Державе, от ответственности за соблюдение Конвенции в отношении переданных лиц на время, пока они находятся на попечении Державы, которая согласилась их принять".

Конвенция вступила в силу 21 октября 1950 г. Ратифицирована Президиумом Верховного Совета СССР 17 апреля 1954 г.

(Сборник действующих договоров..., вып. XVI. М., 1957, с.204-280)

Текст документа сверен по:

"Международная защита прав и свобод человека", Москва, Юридическая литература, 1990 год.

Официальный перевод

Публікації документа

- **Офіційний вісник України** від 16.04.2013 — 2013 р., № 27, стор. 370, стаття 942, код акту 66334/2013